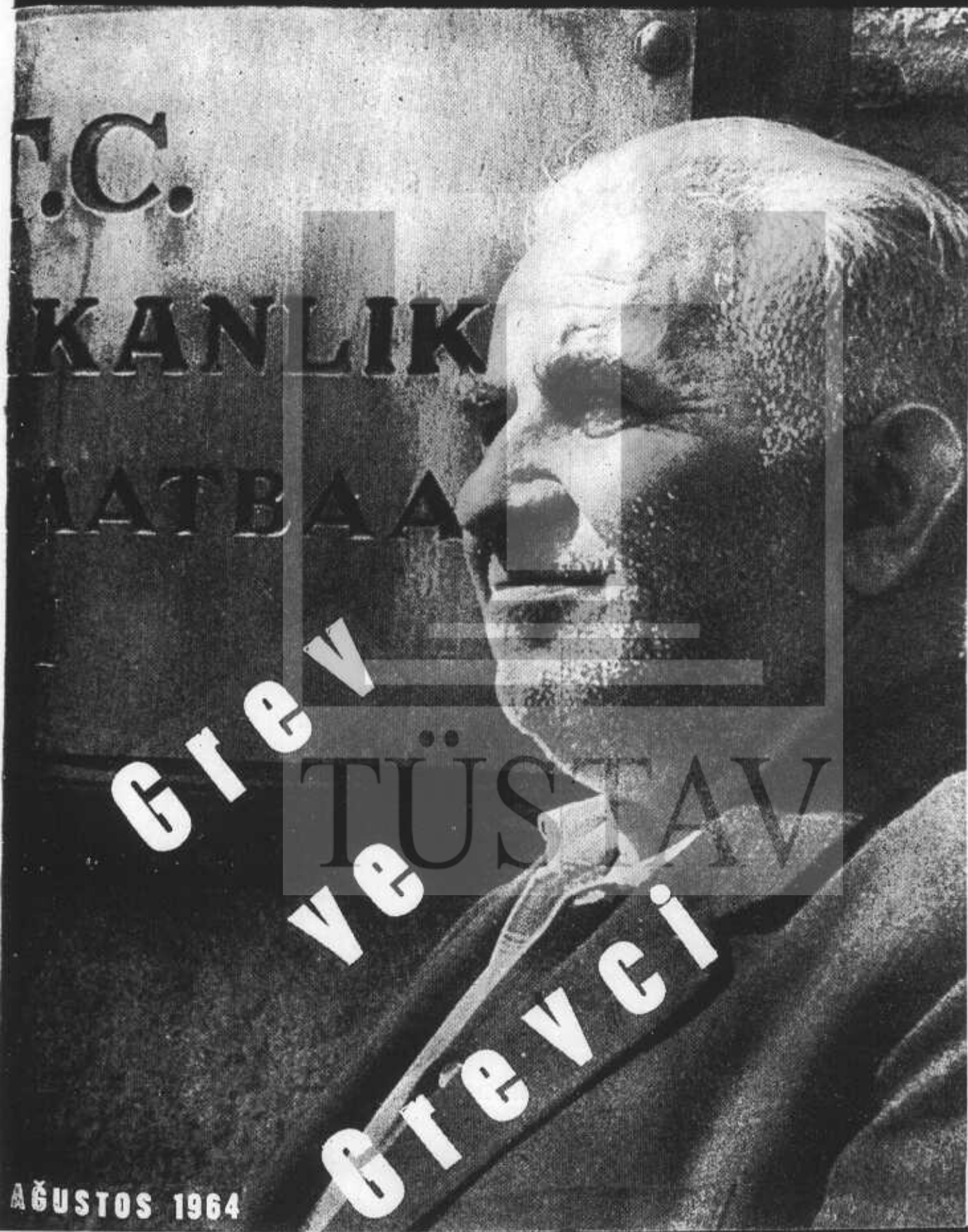

sosyal adalet

T.C.

KANLIK

MAZBA

Grev
ve
Grevci

TÜSTAV

AĞUSTOS 1964

sosyal adalet

aylık siyasi fikir dergisi
YIL : 2, SAYI : 19/5

İmtiyaz sahibi :
Cemal Hakkı Setek
Yazı İşleri Müdürü
Remzi İnanc

Yazı kurulu başkanı
Prof. Sadun Aren

Yönetim yeri :
Olgunlar Sokak, 8/1
Bakanlıklar - Ankara
Kısa adres : P. K. 193
Yenişehir - Ankara

fiyatı : 250 kuruş. Yıllık
abone 24, altı aylık 12
liradır. Yurt dışı abone-
lerde posta ücreti
abone bedeline eklenir.

İlan - reklâm : Beher sütunda
santimi 15 lira ★ Tam sayfa
ve renkli ilanlar için özel
tarife uygulanır.

Dizilip basıldığı yer :
Ankara Basım ve Ciltevi — Ankara
Rüzgârlı Sokak No. 31

(Basıldığı tarih : 8 Ağustos 1964)

İÇİNDEKİLER

- İşçi bayramının düşündürdükleri : **Mehmet Ali Aybar**
Az gelişmişler dünyasında Türkiye : **A. Sarıca**
Kıbrıs çıkmazı dış politikamızın çıkmazıdır : **B.C.Ü.**
Başbakanlık Devlet Basımevinde Grev : **İsmail Şahin**
Tapulama kanunu çıktı : **Sosyal Adalet**
Düşsel kâklınma : **Halim Köylü**
Tanınmışlar — tanınmamışlar : **Nevzat Hatko**
Sağır siyaset : **Halûk Faruk Erginsoy**
Biz işçiler : **Şaban Erik**
Başımıza gelenlerden korkmadığımız için, korktuklarımız
başımıza geldi : **Aziz Nesin**
İlk sendikacı kadın & Flora Tristan : **A.T.**
Türkiye'de intihar olayları : **M. Vâsıf Ersoy**
Toplumcu Hüseyin Rahmi : **Cevdet Kudret**
Üslûp ve edebiyat : **Hüseyin Rahmi**
Hakka sığındık : **Hüseyin Rahmi**
Mahkûmlarla konuşma ve bir istatistik : **Halil Aytekin**
20 milyon liraya şimşir tarak : **M. Hulûsi Dosdoğru**
Emperyalizm : (**Çeviren Arslan Başer**)
Ulusal kurtuluş savaşı : **Türkkaya Ataöv**
Hiçbir şey olmayacak, hiçbir şey değişmeyecek :
Sermet Çağan
Bir garip şiir anlayışı ve bir dergi : **Mehmet Doğan**
«Susuz yaz»ın getirdiği : **Attilâ Tokath**
Metin Eloğlu'nun resim sergisi : **Oğuz Tansel**
Ön kapak fotoğrafı : **Nejat Narlı**
Arka kapak deseni : (Madenci) **Hakkı Torunoğlu**

a y r ı c a

Aynı olayları — Bize gelen yayımlar — Fıkralar
Desen — Karikatür — Bildiri

sosyal adalet

aylık siyasi fikir dergisi

ayın olayları

KIBRIS ÇIKMAZI ★ TAPULAMA KANUNU ★

BASIN - İŞ'İN GREVİ ★ 24 TEMMUZ VAK'ASI

Kıbrıs çıkmazı

Kıbrıs olayları, günden güne artan bir gerginlikle önemini muhafaza etmektedir. Ancak son günlerin bazı uluslararası politik gösterileri, Kıbrıs adasında «kanlı bıçaklı» günler geçiren türk ve rum halklarının kaderi üzerinde oynayan büyük devletlerin gerçek yüzünü ortaya koymuştur. Kıbrıs çıkmazı, aslında dış politikamızın bir çıkmazı olduğunu göstermekle kalmamış, dost ve düşmanlarımızı da tanımanıza yararlamıştır. Bu sayımızda bu konu enine boyuna incelenmektedir.

Tapulama kanunu

Halkı sömüren ağaları biraz daha semirtecek, yeni köy ve şehir ağalarının çıkmasına olanak hazırlayacak olan tapulama kanunu, Başkan Gürsel'in vetosuna rağmen T.B.M. Meclisinden geçerek kesinleşmiştir. Bu kanunun çıkmasıyla bir daha anlaşılmalıdır ki, memleketimizdeki tutucu partiler, temel çıkarları söz konusu olduğunda bir araya gelip anlaşabiliyorlar. Kanunun iptali için Türkiye İşçi Partisi, Anayasa Mahkemesine başvurmuştur.

Basın - İş'in grevi

Başbakanlık Devlet Basımevi işçileri sıkıyönetimin kaldırıldığı 22 Temmuz günü greve başladı. Anayasamızın ışığında günden güne güçlenen ve emek savaşını vermek için bir araya gelen türk işçileri, baskınlıkları bu grevde de büyük bir olgunluk göstermişlerdir. Grevçilerin amacı: kanunların çıktığı bu yere, kanunların girip uygulanmasıdır. İçeride, bu olayın bütün hikâyesini okuyacaksınız.

24 Temmuz vak'ası

Bir taraftan en masum işçi haklarını vermemeğin, millî gelirin büyük ölçüde kaybı bahasına greve davetiye yazan ve sonradan sabota etmeğe çalışan hâkim sınıflar, 24 Temmuz gününü «işçi bayramı» olarak kutlamak gibi bir garipliğe düştüler. İşçinin can düşmanı Lokavt müessesesinin getirildiği tarih olan 24 Temmuzda işçi bayramı... yurtdışı grevlerle birlikte başlıyan emek savaşının hızlandığı günlerde, belirli bir gurubun lüks salonlarda kutladığı işçi bayramı... Bu sayımızda bu konuda bir başyazı ve T.I.P. in bir bildirisini okuyacaksınız.

İşçi Bayramının Düşündürdükleri

MEHMET ALİ AYBAR

1886 yılının 1 Mayıs günü, Amerikanın Şikago şehrinde, işçilerin yaptığı bir gösteri yürüyüşü kanlı şekilde dağıtılmış, gösteriyi tertipleyen beş işçi idam edilmişti. Bunun üzerine Amerika İşçi Sendikaları Federasyonu, 1890 yılında, 1 Mayıs «anılar ve istekler günü» ilân etti. Daha sonra 1 Mayıs, bütün dünya işçilerince kutlanan bir gün haline gelmiştir.

Bir zamanlar 1 Mayıs bizde de işçi bayramı olarak kutlanırdı. Sonra faşist İtalyaya ve Hitler Almanyasına uyularak, 1 Mayıs bahar bayramı adı verildi. Ve yıllarca İşçi Bayramının «sözü bile ettirilmedi.

Şimdi İşçi Bayramı Türkiyede tekrar kutlanıyor. Geçen yıldan beri hâkim sınıflarımızın yüksek himayesinde, işçiler 24 Temmuzda bayram etmeğe çağrılıyor.

Neden 24 Temmuz?

Deniliyor ki, 24 Temmuz türk işçisinin toplu sözleşme ve grev haklarına kavuştuğu gündür. Doğru değil bu söz! Tabii bir hak olan grev hakkını, türk işçisi her zaman kullanmıştır. Bu hakkın resmen tanınması da, 24 Temmuzdan iki yıl önce, 9 Temmuz 1961 de, Anayasaya girmesi ile oldu. 24 Temmuzda çıkarılan Toplu Sözleşme, Grev ve Sendika Kanunları, Türk İşçisinin en az 120 yıllık mücadelesi sonunda Anayasaya giren bu Temel Hakları sınırlamıştır, kısıtlamıştır,

Üstelik 24 Temmuz Kanunları Anayasadaki işçi haklarını sınırlamakla da kalmayıp işverene, işçiyi ve ailesini işsizliğe, yoksulluğa, açlığa mahkûm edebilme yetkisi demek olan Lokavt hakkı tanımıştır. Oysa Anayasada Lokavt yoktur. Olamaz da. Çünkü başkalarını açlığa, işsizliğe mahkûm etmek gibi insanlığa sığmayan ahlâka aykırı bir fiil hak mertebesine yükseltilemez. Anayasamız insan haklarına, sosyal adalet ve sosyal hukuk devleti ilkelerine dayanır. Anayasanın 10 uncu maddesinde, devlet, kişinin temel hak ve hürriyetleri, huzuru, sosyal adalet ve hukuk devleti ilkeleriyle bağdaşmayan politik, ekonomik ve sosyal bütün engelleri kaldırmakla görevlendirilmiştir. Anayasanın 41 inci maddesinde, ekonomik hayatın TAM ÇALIŞMA esasına ve herkes için, İNSANLIK HAYSIYETINE YARAŞIR BİR YAŞAMA SEVİYESİ sağlanması amacıyla göre düzenleneceği yazılıdır. 42 inci maddede de, ÇALIŞMA herkes için bir hak ve ödev sayılmış; devletin sosyal, ekonomik ve mali tedbirlerle ÇALIŞANLARI KORUYACAĞI, ÇALIŞMAYI DESTEKLEYECEĞİ, İŞSİZLİĞİ ÖNLEYECEĞİ açıklanmıştır. Anayasamızın bu temel ilkeleri, bu açık hükümleri karşısında, lokavtin, yani işçiyi işsizliğe açlığa mahkûm etmenin, bir hak olabileceği, nasıl iddia edilebilir?

İşçiyi grev hakkı tanınca, dengeyi sağlamak için, işverene de lokavt yetkisi tanınmıştır, denilmesin sakın. Grevle lokavt aynı nitelikte olan şeyler değildir.

İşçi greve daha insanca çalışma ve yaşama şartları elde etmek, haklarını korumak için başvurur. Grev daha adil bir toplum düzeninin kurulması için yapılır. Ama lokavt? Lokavt, işverenin hasis çıkarları emrinde, insanlığa, topluma karşı bir kaba kuvvet gösterisidir. Bütün bunlardan dolayı da, terazinin bir kefesine grev, öteki kefesine lokavt konulamaz. İşverenin, sermayesinin bütün ağırlığı ile işçiyi ezdiği bu serbest feşebbüs rejiminde, işçi grevle az çok kendini korumak imkânına sahip olur. Karşı tarafa bir de lokavt verildi mi, hele bizim gibi işsizliğin kronik bir hali aldığı ve boyuna arttığı ülkelerde, işçi büsbütün ezilir gider.

Demek ki; işçi haklarının kısıldığı ve işverenin eline bu zalim silâhın verildiği gün, işçiyi bayram olarak kutlatılmak isteniyor. Bir tersine dünyadır bu : sevineceğimiz, güleceğimiz günlerde bizi ağlatmaya, ağlayacağımız günlerde bizi güldürmeye çalışırlar. Hayır! 24 Temmuz bir bayram günü değildir; bir protesto günüdür.

İşçi sınıfımız, bütün halk sınıf ve tabakaları arasında, en önce uyanmış, örgütlenmiş, sınıf varlığının bilincine en çok yaklaşılmış olanıdır. Hâkim sınıflar bunu biliyorlar. Tâ 1820 yıllarında ilk fabrikaların açılmasıyla birlikte, bizde de bir işçi sınıfının doğduğunu; fabrikada çalışma şartlarının, işçiyi çabucak uyardırdığını, haklarını korumak için örgütlenmeye zorlandığını biliyorlar. Daha 1845 yılında bir Polis Nizamı çıkarılarak, «işlerini bırakmış amele ve işçi topluluklarının dağıtılması» için tedbir düşünen hâkim sınıflarımız, İstanbul Tersanesi işçilerinin 1872 yılında grev yaptıklarını, padığaha, sadrazama heyetler yolladıklarını; ikinci Meşrutiyetin ilk yıllarında zincirleme grevler olduğunu da biliyorlar. Ve asıl sosyal yapısı bakımından işçi sınıfımızın politik bir güç olarak örgütlenmeye ve bütün emekçileri örgütleyerek seçimlerin kaderini değiştirmeye en yetenekli sosyal kuvvet olduğunu görüyorlar. Meselenin can noktası burada. Hâkim sınıflar bu gelişmeyi durdurmak, hiç değilse geciktirmek istiyorlar. Bir zamanlar zora başvurdular. Artık bugün işçi sınıfının politik bir güç halinde örgütlenmesi, Anayasa apaçık çiğnenmedikçe durdurulamayacağından, hâkim sınıflar işçilerin sınıf bilincine tam olarak varmalarını, gerçekleri gizleyerek, yalanlarla zihinleri bulandırarak önlemeye çalışıyorlar.

Ama ne var ki, toprak ağaları ve yabancıya aralık eden sermayeci sınıfların, imtiyazlarını korumak için başvurdukları çareler, Türkiyenin hayatı ihtiyaçlarıyla gittikçe daha kesin olarak çeliştiğinden, işçinin, yoksul halkımızın, sözde reformlarla, sahte bayramlarla, oyalanıp aldatılması her gün biraz daha zorlaşmaktadır.

Az Gelişmişler Dünyasında Türkiye

A. SARIOĞA

Birkaç ay önce Cenevre'de toplanan Dünya Kalkınma ve Ticaret Konferansı pek olumlu sayılabilecek kararlar alamadan sona ermiştir. Adigeçen konferansın en ügünç yönlerinden biri az gelişmiş ülkelerin ileri sanayi ülkeleri karşısında ortak çıkarlarını korumakta gösterdikleri uyumculuk olmuştur. Çoğunlukla uzun yıllar sömürge ve yarı sömürge durumunda kalmış olan, siyasi bağımsızlıklarını ancak son on yıl içinde elde edebilen bu ülkeler gerçek bağımsızlığa kavuşabilmek için iktisadi güçlerini arttırmak zorunda olduklarının bilincine tamamen vardıklarını ortaya koymuşlardır. Söz konusu Lâtin Amerika, Afrika ve Asya devletleri delegelerinin teklif ve konuşmaları bu amaca varmakta kararlı olduklarını gösterdiği gibi, ileri sanayi ülkelerinin kendilerine yardımcı eli uzatır gibi görünüp, gerisinde sanayi mamulleri için pazar ve ham madde kaynakları garantilemek düşüncesiyle verilen tekliflerine karşı ortak cephe teşkiline yöneldiklerini belirtmektedir.

Son yıllarda ticaret hadierinin sürekli olarak az gelişmiş ülkeler aleyhine bir seyir takip etmesi bunların iktisadi kalkınma çabalarını engellemektedir. 1950 lerden bu yana dünya pazarlarında zirai ürün ve ham madde fiatları sürekli olarak düşmektedir. Bu durumda adigeçen malları ihraç eden ülkelerin ticaret dengeleri gittikçe bozulmuştur. Sanayilerini kurmak için ithal zorunda oldukları yatırım mallarını satın alabilmek için ya dış pazarlara üretimlerinin gittikçe artan bir kısmını satmak zorunda kalmışlar (bu şekilde zaten sınırlı olan iç tüketimi daha da kısıtlanmış), ya da ithalâtın finansman gücünü karşısında yatırım plânlarının kısmen veya tamamen uygulanmasından vazgeçmek zorunluluğunu duymuşlardır. Son yıllarda az gelişmiş ülkelerin bu yoldan uğradıkları zararlar, çeşitli yollardan aldıkları dış yardımların toplanması ulaşmış, hâtâ aşmıştır.

Batı devletlerinin uyguladıkları gümrük tarife sistemlerinin ve dış ticaretin düzenlenmesi için kurulmuş olan milletlerarası teşekküllerin az gelişmiş ülkelerin zararına işleyen yukarıdaki mekanizmayı daha da sağlamlaştırdığı bilinmektedir. Batı devletlerince uygulanan gümrük tarife sistemleri Asya, Afrika ve Lâtin Amerika ülkelerinin zirai ürün ve ham madde üreticisi karakterlerinin sürüp gitmesine yardım edecek, sanayi kalkınmalarını zorlaştıracak niteliktedir. Bazı istisnalarla, ham maddeden mamule doğru her ileri safhada gümrük resmi oranları gittikçe yükselmektedir (1).

Öbür yandan Ortak Pazar, GATT gibi teşekküller, tamamen ileri sanayi ülkelerinin çıkarlarını korumak ve perçinlemek amacıyla kurulduklarından, aynı şekilde az gelişmiş ülkelerin sadece ham madde üreticisi kalmalarına, bu ülkelere aleyhlerine ticaret hadierinin empoze edilmesine, mamul ithalinde daha yüksek fiat

ödemek zorunda bırakılmalarına gayret etmektedirler.

İşte Cenevre Konferansında az gelişmiş ülkeler cesaretle ve bilinçli olarak bu durumu karşısında özlüklerini açıkça göstermişler, bu yolda olumlu tekliflerde bulunmuşlar, yeni sömürgecilikle ağından kurtulmak konusunda kararlı olduklarını hissettirmişlerdir.

Az gelişmiş ülkelerin bu olumlu davranışlarını Türkiye'nin paylaşmasını, türk delegasyonunun bu konularda en bilimsel ve yapıcı tezleri ileri sürmesini veya desteklemesini beklemek hakkımızdır. Kurtuluş savaşını yıllarca önce vermiş ülkemizin genç devletlere ortak problemlerinin çözümünde öncülük etmesinden normal bir şey olabilir mi? Türk delegasyonunun Konferanstaki tutumu konusunda dış basında her hangi bir yazıya rastlıyamadık. Ancak Cumhuriyet gazetesinde, delegasyonumuzun bir üyesi tarafından yazılan üç makale serisinden, türk delegasyonunun çalışmaları hakkında bilgi edinebildik. Türk delegasyonu Konferansa aşağıdaki iki tavsiye - karar tasarrısını sunmuş ve bu iki teklif Konferansa kabul edilmiştir (2).

Bunlardan birincisi az gelişmiş ülkelere özel sermaye akımının teşviki ve kolaylaştırılması, ikincisi de az gelişmiş ülkelerin turizminin finansmanı konusundadır.

Üstülerek söyleyelim ki biz bu iki teklifi yazar kadar önemli bulmadık, hattâ hayal kırıklığına uğradık. İktisadi ve siyasi yönden biadeden çok geri ülkelerin problemlerinin kökünden halli için gayret sarfettikleri yerde, bizim hala yabancı özel kapitalden yardım ummanız, aksine bize ümit vermemektedir. Yabancı özel kapital gelişmiş ülkelerdeki tekelleri sanayinin çıkarını temsil etmektedir ve bir az gelişmiş ülkeye ancak kendi yararına yatırım yapar. Bu çeşit yatırımların az gelişmiş ülkenin kalkınmasına, milli sanayinin kurulmasına hizmet etmesini beklememek lâzamdır. Bugün artık bu husus herkesçe kabul edilmiştir.

Diğer konu olan turizm davası ise, ödeme bilânçosunda dikkatle sağhyabilecek bir yardımcı öge olarak ele alınabilir. Ancak halkın yüzde seksen ileri ziraatla geçinen, gizli işsizliğin yaygın olduğu yurdumuzda turizm gibi ikinci derecede öncelikli sanayilerle iktisadi dâvalarımızın kökünden halledilmesini beklemek kanunîce ciddi memleket yararına çalışan bir hükümetin değil, «Ben kendim nasıl zenginleşmeği becerdimse bu ülkeyi de zenginleştirmesini bilirim» düşüncesi ile, hiçbir bilimsel temele dayanmayan, havada kalmaya mahkûm, kalkınma tedbirleri (!) tavsiye eden özel teşebbüsçülerin tekliflerini andırmaktadır.

(1) Birleşmiş Milletler, *Economic Survey of Europe 1960*, Geneva, 1961, V. Bölüm, S. 33.

(2) Cumhuriyet Gazetesi, 22 Temmuz, 1964, Dünya Ticaret ve Kalkınma Konferansı, Dr. Uner Kırdar.

KIBRIS ÇIKMAZI DIŞ

POLİTİKAMIZIN ÇIKMAZIDIR

B. C. Ü.

Türk millî çıkarları ve Ortadoğu halklarının uzun vâdeli çıkarları bakımından izlenmesi gereken politikanın, ne emperyalistlerin bu bölgedeki çıkarlarıyla, ne de C.H.P. iktidarının yürüttüğü politika ile hiçbir ilgisi yoktur. Atatürk'ün dış politikası, yani Misak-ı Milli, barışçı bir politikayı gerektirmektedir.

Kıbrıs meselesi C.H.P. ve A.P. tarafından memleketin sosyal davalarını yüzüstü bırakmak için istismar edilen bir meseledir. C.H.P. iktidarı bu meseleyi iç politika güçlükleri için kullanmaktadır. İrkçi, gerici ve harpçi faşist unsurlar da bu meseleyi kendi propagandaları için kullanmaktadırlar. Hâkim unsurların Kıbrıs meselesini kendi çıkarları için böylece istismar etmelerine karşılık, meselenin Türk kamu oyunda yarattığı yankının olumlu bir yanına da işaret etmek gerekir. Bu da, yanlış yorumlarla da olsa, gündüye kadar tartışılması yasak sayılan bir çok dış politika meselelerinin halk oyuna sunulmasıdır.

Politika hayatımızın bu yeni merhalesinde de, «ana iktidar ve muhalefet» partileri olaylardan çıkarılması gereken dersleri, iç politikada olduğu gibi dış politikada da yozlaştırarak amerikanvari iki parti sistemi uygulamaya devam etmektedirler. Atatürk'ün dış politikasını terkederek, 1947 den beri birlikte yürüttükleri dış politikanın bugün içine girdiği çıkmazı halkoyundan gizleme çabaları içinde bulunuyorlar. İki parti sisteminin demagoji oyunlarına uygun olarak, C.H.P. ve A.P. birbirlerini yüzeysel meselelerde suçlamaktadırlar. Fakat onların bu oyununu, halk kütlelerinin yararına bozan bir Türkiye İşçi Partisi çıkmıştır. Türkiye İşçi Partisinin Bursa'da yaptığı Genel Yönetim Kurulu toplantısında Kıbrıs'la ilgili olarak yaptığı açıklamalar bundan dolayı iktidar çevrelerini çileden çıkarmıştır.

Bugünkü Kıbrıs çıkmazı, gerçekte dış politikamızın içine düştüğü çıkmazın bir sonucudur. Bu çıkmazın asıl sorumlusu, iddia edildiği gibi ne müttefiklerin bizi bırakmaları ne, C.H.P. iktidarının bir takım hayali fırsatlar kaçırmış olması ve ne de A.P. nin «muhalefeti» dir. Gerçek sorumlular, Atatürk'ün Misakı Milli politikasını terkederek 1947 den beri millî olmayan bir dış politikayı birlikte uygulayan «ana iktidar ve muhalefet» partileridir. Bugün bu partiler böyle bir politikanın iflâsı sorumlunu birbirlerinin üzerine atmakla meşguldürler.

Yabancı sermaye ile işbirlikçi A.P., «kişiliği olan» bir politika isteyerek siyasî iki yüzünlüğü en yüksek

mertebesine çıkarmıştır. A.P. nin bu demagojik iddiasının ıyüzü ise C.H.P. tarafından herhaide bir tahtaravallı oyunu olan iki parti sistemine aykırı düştüğü ve aynı zamanda büyük müttefikimiz Amerika için sakıncalı olacağı gerekçesiyle halk oyuna açıklanmamaktadır. Aynı şekilde C.H.P. nin A.P. ni, kendi dış politikasını desteklememekle ithamı da gülünç bir lödiadan başka bir şey değildir. C.H.P. nin «çıkarma teşebbüsleri» ne karşı A.P. nin «neden adayı işgal etmiyoruz» sloganı ile çıkması, C.H.P. nin gütmek istediği politikaya bir muhalefet değil, fakat en büyük desteği sağlamaktadır. Amerika'da da 1960 Küba çikarmasını Cumhuriyetçi Parti iktidarda iken hazırlamıştı. Başarısızlıkla sonuçlanan çikarmayı yapan ise Demokrat Parti idi.

Memleketimizde dış politika ile ilgili meselelerin ıyüzü kiskançlıkla halk kütlelerinden gizlenmektedir. Yasıada mahkemeleri kasıtlı bir şekilde iç politikaya hasredilmişti. Esasen C.H.P. 1950—60 tarihleri arasında esm iktidarı genellikle iç politika meselelerinde tenkid etmiş, fakat dış politikada beraber olduğunu her zaman ilân etmişti. Çünkü D.P., C.H.P. nin 1947 de başladığı dış politikayı uygulamaya devam etmekteydi. «Ana iktidar ve muhalefet» partilerinin dış politikadaki bu görüş birliği, halkın bu konuda yıllarca aydınlanamamasına sebep olmuştur. Ancak Kıbrıs meselesi, Türk halkını dış politika üzerinde düşünmeğe ve büyük müttefiklerle yapılagelmış anlaşmaların mahiyetini araştırmağa sevketmiştir. Bugün Türkiye'nin bağımsız bir memleket olup olmadığı sorusu, C.H.P. ve A.P. nin bu konuda muhafaza ettikleri kasıtlı sükûta rağmen, artık kamu oyununa mal olmuştur.

Amerikanvari iki parti sistemi, bu partilerin yüzeysel meseleler dışında, iç ve dış politikada aynı görüşü savunmalarını gerektirir. Birlikte savundukları dış politika Misakı Milli'ye aykırı olduğundan kamu oyuna açıklanmaz ve «ana iktidar ve muhalefet» partilerinin ortak bir sırrı olarak saklanır. B.M.M. nde gizli celseler birbirini izler, işveren partileri arasında yapılan toplantılara Türkiye İşçi Partisi davet edilmez. Gizlenir milletten millî meseleler!

Gerek Kıbrıs'a yapılması tasarlanan veya tasarlandığı söylenen «çıkarma teşebbüslerinin» ve gerek müttefiklerle olan münasebetlerimizin içyüzünün C.H.P. tarafından gizli tutulması, A.P. nin işgalci görüğüne yayılmasına ve harpçi sağcı çevrelerin güçlenmesine hizmet etmektedir. Bugün Amerika'da Goldwater'ın seçilme ihtimallerinin artması, aşırı sağın iktidara resmen gelmesi ve buna karşı demokratik kuvvetlerin bir türlü örgütlenememeleri, demagojik iki parti sisteminin tabii bir sonucudur. Bizde de aşırı sağa verilen tavizler ve açık rejime bir türlü giremeyişimiz, iki partili sistemi kurma çabalarının bir sonucudur.

Kıbrıs meselesinde Amerikanın tutumu.

Olayları dış basından izleyenlerin bildikleri gibi, A.B.D. ENOSIS'e taraftardır. Başkan Johnson, İnönü'ye, Kıbrıs'ın Yunanistan'a verilmesini, Kıbrıs'lı Türklere aday terkedenele önemli yardım yapmasını ve adada kalacakların güveninin sağlanmasının da kurulacak NATO üslerine bırakılmasını teklif etmiştir. Bugün batı basını Türkiye hükümetine bu teklifi iyi incelemesini salık verirken, bizde iktidarın halkoyuna ısrarla sunduğu tek konu, Washington bildirisinin Züriç ve Londra anlaşmalarının yürürlükte olduğunu kaydetmiş olmasıdır. A.B.D. nin bir yandan ENOSIS'i teklif ederken, diğer yandan eski anlaşmaların yürürlükte olduğunu kabul etmesi bu memleketin Kıbrıs konusundaki tutumunu açıklamak bakımından gayet ilginçtir. ENOSIS teklifiyle üstü kapalı da olsa Türkiye'de iktidar çevrelerinin tenkidine uğrayan A.B.D., eski anlaşmaların yürürlükte olduğunu kabullenmekle de Yunan hükümetinin şiddetli tenkidine uğramıştır.

Gerçekte, A.B.D. nin kendi çıkarları bakımından bu tutumunda hiç bir çelişme yoktur. Bu memleketin Orta-Doğudaki stratejik ve ekonomik çıkarları açısından adanın Yunanistan'a verilmesiyle, Türkiye ve Yunanistanın eski anlaşmalardan hareket ederek varacakları başka bir çözüm şekli arasında hiçbir fark yoktur. Her iki şıkta da, A.B.D. adanın mutlak kontrolünü elinde tutacaktır. Amerika'nın ısrarla üzerinde durduğu konu Kıbrıs'ın bağımsız bir devlet olarak ortaya çıkmamasıdır. Amerika için önemli olan adanın gerçek bir bağımsızlığa kavuşmaması, yani adanın Yunanistanın ya da Türkiye'nin kontrolünden çıkmasıdır.

A.B.D. nin amacı, Kıbrıs'ta kendi hâkimiyetini kurarak, Orta-Doğudaki son İngiliz deniz üssünü kaldırmak ve İngiltere yerine amerikan nüfuzunu bu bölgede kuvvetlendirmektir. Orta-Doğu, ikinci Dünya Savaşından beri İngiliz hâkimiyetinin sınıp, amerikan hâkimiyetinin onun yerini aldığı daha nice örneklerle doludur. İkinci Dünya Savaşından beri Orta-Doğu tarihi İngiliz hâkimiyetinin yerini amerikan hâkimiyetinin alması tarihidir. İşte bu politikalarına uygun olarak Kıbrıs'a yerleşmek için, bağımsızlık dışında her çözüm Amerika için muteberdir. Bundan dolayı, Amerika hem ENOSIS'i desteklemekte hem de eski anlaşmaları yürürlükte sayabilmektedir.

A.B.D. nin bu tutumunu halkoyuna açıklayacak yerde, milli olmayan dış politikalarının sonucunu gizlemek için iktidar çevreleri, kâh müttefiklerine olan güvenlerinin sarsıldığını, kâh Amerikanın taraf tutmak istemediğini, kâh müttefiklerin bizi yalnız bıraktıklarını günün şartlarına göre ifade etmişlerdir. 1

Kıbrıs meselesine Türkiye'yi karıştıranın İngiltere olmasına karşılık, bugün Türkiye'nin A.B.D. ile karşı karşıya kalması İngiltere'nin bu bölgeden nasıl silindiğini ve yerini Amerikanın nasıl aldığı gösteren diğer bir delildir. Lozan'da eski müstemlekeler üzerinde hiç bir hak iddia etmemeyi kabullenmiş olan Türkiye'yi, eski bir müstemlekesi olan Kıbrıs'ta hak iddia etmeğe davet eden İngiltere olmuştur. 1956 da gelişen millet hareketine karşı artık Kıbrıs'ta kalamayacağını anlayan İngiltere, adanın bağımsızlığa kavuşmasını geciktirmek için Türkiye'yi bu meseleye sokmuştur. Sömürgeci İngiltere'ye ve onun Orta-Doğu'daki çıkarlarına hizmet etmek için, zaten «emperyalistlerle tevhlidli menfaat etmiş» bulunan D.P. iktidarı adada hak iddia etmiştir. Dış politikada beraberlik taraftarı olan ve D.P. nin dış politikasını 1947 de bağlatmış olmakla övünen C.H.P. «ana muhalefet» partisi, Misaki Milli'yi çizneyen D.P. yi desteklemiş ve İngilterenin kirli çıkarları için Kıbrıs'ın, zamana göre değişen oranlarda «Türk olduğunu» D.P. ile birlikte savunmuştur. Züriç ve Londra anlaşmalarının Türkiye'ye tanıdığı haklar, İngiltere'ye yapılan hizmetin bir karşılığıdır. C.H.P. bugün bu şartlarda elde edilmiş hakları muhafaza etmek çabası içindedir. İngiltere, Yunanistan ve Türkiye arasında tesbit edilen «Türk hakları» nin mahiyet ve menşei böylece kaydedikten sonra, bugünkü duruma döndüğümüzde müzakerelerin, tartışmaların İngiltere ile değil, fakat Amerika ile yapılmakta olduğunu görüyoruz. Notalar Amerika ile alınıp veriliyor, ziyaretler Washington'a yapılıyor. Sekiz yıl önce İngiltere'nin elinden kaçırılmak için uğraştığı adayı bugün Amerika ele geçirmek için uğraşılıyor.

Gerçekte Türkiye ve Yunanistan'ın iktidar çevreleri adanın bağımsızlığa kavuşmamasında A.B.D. ile mutabaktırlar. Türkiye ve Yunanistan arasındaki tartışma sadece adanın hangi şekli altında İngiltere'nin nüfuz bölgesinden çıkıp, Amerikanın nüfuz bölgesine gireceği konusu üzerindedir. Görülüyor ki, büyük müttefik Amerikayı Kıbrıs konusunda Türkiye'yi desteklemekte itham etmek ona karşı bir haksızlık olur. Çünkü Amerika için önemli olan, aracısı kim olursa olsun adanın kontrolüne sahip olmaktır.

Oysa Türk milli çıkarları ve Orta-Doğu halklarının uzun vâdeli çıkarları bakımından izlenmesi gereken politikanın ne emperyalistlerin bu bölgedeki çıkarlarıyla, ne de C.H.P. iktidarının yürüttüğü politika ile hiç bir ilgisi yoktur. Atatürk'ün dış politikası, yani Misaki Milli, barışçı bir politikayı gerektirmektedir. Bu politikaya dönmekte, İnönü'nün kendi deyimıyla, «sayısız menfaatlar» vardır.

BASBAKANLIK DEVLET

(Kapaktaki grevci)

Cemal Bulut tam 37 yıldan beri hergün aynı basımevinde çalışıyordu. Hergün çıkan Resmî Gazetenin sayfalarını bağlayıp basıyordu. Tam 37 yıl... Dile kolay bu! Basımevinin ilk kurulduğu Bentderesinden başlayarak Yenişehir'e dek.. Eski bir pedalden, bugünkü modern baskı makinelerine dek. Basımevinin bütün aşamalarına terik olmuş. Siyah saçlı, siyah bıyıklı, gencecik bir delikanlı olarak girdiği basımevinde bugün saç sakalı ağarmış. Tam 37 yıl.. Bu 37 yıllık hizmetine karşılık eline geçen para 572 lira 50 kuruş.. yanlış değil, 572 lira 50 kuruş!.. Altı çocuğu var Cemal ustannın. Dördünü okutuyor. «Bizim gibi sefil olmasınlar, sokağa dökülmesinler diye, dışımdan tırnağımdan ayırıp onları okutuyorum» diyor.

Cemal ustannın iş arkadaşları da kendisinden farklı durum da değillerdi. Bir gün, öteki işçi kardeşleri gibi dayanışmanın, yeter artık demenin en güzel örneğini verdiler: Grev yaptılar...

Anayasamızın kendilerine tanıdığı hakkı kullanarak, ellerinde dövizler, basımevinin önünde dikildiler :

- Sosyal devlette sosyal adaletsizlik!
- Atam izindegiz, diyorlar; insanca yaşamamızı istemiyorlar!

- Türk işçisi şimdi daha kuvvetli,
- Toplumcu aydınlar safımıza katılmız..
- Kanun buradan çıkar, buraya girmez.

İSMAİL ŞAHİN

Bu hep böyledir. Bir hakkın tamatınuna verilmesi istenmiyorsa, o hakkın gereklerinin yerine getirilmesi için şart olan ortam ve ortak bilinç önceden yaratılmaz ve gerekli kurumların hazırlanıp fayda alanına konulmasından titizlikle kaçınılır. Çok zaman da verilen hakkın kullanılabilmesini güçleştirmek, ya da olanaksız kılmak için, olumsuz yeni kurumlar ortaya getirilir. Toprak Reformu Kanunu çıkmadan, tezelden Tapulama Kanununun çıkartılıp yürürlüğe konulması ve Anayasada yer almadığı halde grevin karşısına lokavttin çıkarılması gibi...

275 Sayılı Toplu İş Sözleşmesi, Grev ve Lokavt Kanunu çıkmadan önce de aynı endişeler ortaya atılmış, üzerinde enine boyuna tartışılmıştı. Bu kanunla Türkiyede grev yapabilmenin güçlükleri, olanaksızlıkları bir bir ortaya konulmuştu. Bütün bunlar söylenip yazılırken, bir yandan da Türkiyenin gerçekleri gözününe alınmıştı. İşte sonuç ta beklendiği gibi oldu.

Grev Kanunu her uygulamak istenildiğinde Devleti karşısında buldu. Devletin kaba kuvveti Sıkıyönetim, bir yıl içinde pek çok grevi daha başlamadan bitirdi. Sıkıyönetimden sonra her şey günlük gülistanlık olacaktır. Grevler yapılacak, istenilen yazılıp çizilecek, kaba kuvvetin baskısı son bulacak ve alabildiğine bir özgürlük eseccekti yurttta. Sıkıyönetimin bitmesiyle birlikte bu düşünceün ne denli bir iyi niyet ürünü olduğu da ortaya çıktı. Devletin askeri baskısı, yerini polis baskısına bıraktı. Baskı düzeninde değişen de yalnızca «piyon» kişiler oldu. Bu hep böyledir. Özellikle halka dayanmayan göstermelik demokrasilerde daha da böyledir...

Bunun en yeni örneği, geride bıraktığımız ay içinde Başkentte görüldü. Göstermelik demokrasinin polis gücü, Türkiye Basın—İş Sendikasının Başbakanlık Devlet Basımevine koyduğu grevi soysuzlaştırdı ve amacından uzaklaştırdı.

SOSYAL ADALET

BASIMEVİNDE GREV

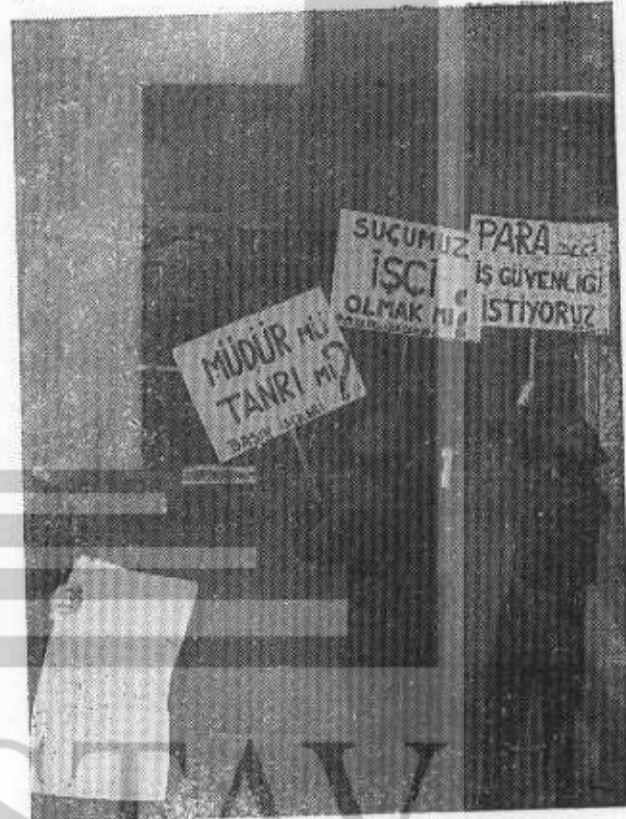
Grev, iş-veren durumunda bulunan Basımevi Müdürü Mustafa Alpaslanın, sırtını daha yukarıdakilere dayayarak kandırıcı olmayan gerekçelerle işçinin istediği yüzde 20 zammı kabul etmesiyle kararlaştırıldı. Uzun süre toplu sözleşme görüşmeleri ücret artırımının kabul edilmeyişiyile yarıda kaldı. Araya bazı Senatör ve Milletvekilleri girdi-. Bu uzlaştırıcıların harcadığı güçler de bir sonuç vermeyince Sendika bundan iki ay kadar önce kararı aldı. Bu kararın, sıkıyönetim sırasında uygulanmayacağı bilindiği için bir aylık gecikmeden sonra ilk teğebbüste bulunuldu. Sendika yöneticileri sıkıyönetimin ne denli bir baskı düzeni olduğunu bildikleri halde bütün iyinlyetleriyle uygulama teğebbüslerini yenilemişlerdi. Ancak sonuç beklenildiği gibi oldu ve grev başlamadan durduruldu. Sıkıyönetimin bitimini beklemekten başka da çıkar yol yoktu.

Başbakanlık Devlet Basımevinde Türkiye Basın İş Sendikasının koyacağı grev, büyük önem taşıyordu. Bir kez bu işyeri, Devlete aitti. Devlet her ne kadar başlangıçta işçinin istediği yüzde 20— bu oran daha sonra uzlaştırıcılar tarafından yüzde 15'e indirilmiş ve sendika da bunu uygun bulmuştur — ücret artırımını kabul etmemiş ve bu iş yerinde aşında çok düşük olan ücretlerin işçinin kut kanaat geçinebileceği bir seviyeye eriştirilmesini istememiş ise de, bu işyerinde konulacak grevin sonucu, Devletin işçi haklarını teslimi etmesi ve diğer özel sektör temsilcileri ne örnek olması bakımından büyük önem taşıyordu. Bu iş-yeri, yıllardan beri Resmî Gazeteyi yayınlamaktaydı. Resmî Gazetenin grev yüzünden bir gün çıkamaması, halkoyunda büyük dalgalanmalara yol açabilir, bazı kararnamelerin ve yönetmeliklerin yayımlanarak yürürlüğe girmesi önlenebilirdi. Bu grev gazetecileri ve basın teknisyenlerini bünyesinde toplayan Türkiye Basın Teknisyenleri ve Gazetecileri Sendikası — Türkiye Basın — İş Sendikası'nın ilk greviydi. Grevin başarıyla ulaşması, Sendikanın bundan sonraki toplu sözleşme ve grevlerinde elde edeceği sonuçların bir başlangıcı olacaktır.

Bütün bu düşüncelerle sıkıyönetimin bitiş günü 21 Temmuz'da, gene sıkıyönetimin bitiş saati olan 15'te iş-yerinde greve başlandı. Herşey, kanunların istediği titizlikle hazırlanmıştı. Sendika yöneticileri hiçbir noktanın noksan bırakılmaması için insanüstü bir güç harcıyorlardı.

Grevin ilk saatleri tam bir sessizlik içinde geçti. Grevciler, iş-verenin hazırlıklarına giriştiği düzenler hakkında hiçbir şey bilmiyorlar, iş-yerinin önünde tam bir olgunluk içinde grev kanununun kendilerine tanıdığı protesto gösterisinde bulunuyorlardı. Ancak grevin başladığı saatlerde bu sonucu hiç beklemeyen iş-veren temsilcisi Mustafa Alpaslan, greve katılan işçilerin birkaçını bir yana çekip, önce öğüt verdi,

sonra tehdit etti, daha sonra da sövdü. Önceden bir karar alınmıştı. Grevciler herşeye, her türlü tahrike rağmen kanun düzeninin dışına çıkmamakta direneceklerdi. Billyorlardı ki, küçük bir tahrike kapılmaları ve son derece masum bir aşırılığa kaçmaları, hem kendilerinin hem de davalarını kolaylıkla baltalanması, soysuzlaştırılması için yeterli neden olacaktı.

SORUMSUZ YÖNETİCİLER, GREVDE POLİSLE İŞÇİYİ KARŞI KARŞIYA GETİRDİ

Grevin başlamasıyla birlikte meseleyle doğrudan ilgili olan bazı Devlet Memurlarının kulaklarına karı suyu kaçmıştı. Grev başlamadan önce dizilmiş ve basımına geçilmiş bulunan Resmî Gazeteler, başka işyerinden getirtilen işçilerle tamamlanmış, istif edilmişti. Bir gün sonraya ait olan bu gazetelerin dışarı çıkartılıp dağıtılması gerekiyordu. Üstelik gazetenin söz konusu sayısında önemli dört kanun da yer almıştı. Bunlardan birisi, Kıbrıs'taki Türk Alayı mensuplarının maaşlarıyla ilgili kanundu. İş-veren, ne pahasına olursa olsun gazeteleri çıkartmak çabasındaydı. Üstelik zaman zaman Devlet memurlarının yakasına yapışan o çekilmez-İsgüzarlık, bu kez de iş-

veren vekil Matbaa Müdürü Mustafa Alpaslan'ın yakasından tutmuştu. Güveniyordu, «Ben biraz da Devletim. Benim dediklerim olmalı. Aksi halde Devletin onuru beş paralık olur» diyordu.

İlk gün olaysız kapandı. Zaten asıl çingar ikinci gün çıkacak, Devletin baskı organları işe yarayacakları zaman hücum gibi inceklerdi. Netekim öyle de oldu. Çeşitli basımevlerinden gelen işçiler, sabahın erken saatlerinden itibaren grev yerinde toplandılar. Uludağlarının güvenlerini arttırmak, onlara destek olduklarını belirtmek için toplananların sayısı arttı. Saatler 9'a yaklaşırken hava da gerginleşiyordu. İş-veren vekil, gazeteleri dışarı çıkartabilmek için imkânlar kolluyor, sağı solu kolaçan ediyordu. Fakat kapı önünde biriken işçiler huzurunu kaçırmışlardı. Eu sırada kanunsuz bir kapun adamının içerden greve rağmen gazete çıkartmak istemesi üzerine çıkan tartışmalar, iş-veren vekilini iyice tedirgin etti. Kaba kuvvet kullanılmadan bu işin sonucunun alınmayacağı artık belli olmuştu. Derhal telefonlar açıldı, gerekli merdiver uyarıldı. «Yetişin, Devlet 60 işçi karşısında gü, ve gülünç duruma düşüyor. Buna bir son vermek ilâmi» denildi.

Yarım saat sonra sahiplerinden emir alan kaba kuvvet piyonları başlarıyla birlikte grev yerine geldiler. Sıkıştım sırasında kendi görevlerini askerler yaptıkları için bir hayli hamlanmışlar, yorulmuş-

lardı. Fakat buna rağmen görev görevli ve görev kutsaldı. Grevcilerin üzerine o eski günlerden kalma ahşkanlıkları, yalıncop saldırdılar. Kalabalık kıyasıya dağıtıldı, grevcilerin ellerinde tuttıkları dövizler ve pankartların bir bölümü parçalandı, diğer bir bölümü saklandı.

Devlete karşı girişilen bir grev, gene Devletin kaba kuvveti tarafından Devletin merkezinde katlediliyordu. Kaba kuvvetin başında da Ankara Emniyet Müdürü Orhan Zaim vardı. Orhan Zaim, yerini bulmuş bir Ahmet Demir emniyetçisiydi. Soğukkanlı, sinirsiz, sinsiz, sakın görünüşlü... Bu tip Devlet adamları çoğu kez kanunları çiğnerken sadık bir tad duyuyorlar ve bu da yüzlerinden okunuyordu. Orhan Zaim de bunlardan birisiydi.

Görevini çok iyi biliyor, onun bütün gereklerini birbir yerine getiriyordu. Önce grev yerinde kum gibi kaynayan sivil polisleri ile işçileri yeteri kadar tedirgin etmiş, istediği havayı yaratmıştı. İkinci gün de bir taraftan kaba kuvvetini «istimal» ederken, bir taraftan da işçilere yapmacık bir yakınlık gösteriyor, soğuk espriler yapıyordu. Kurmayı ile de sık sık görüşmelerde bulunuyordu. Yukardan gelen emirler, piyonlara iletmek üzere ilkönce ona duyuruluyordu.

Saatler 12'ye yaklaşırken işyerindeki telaş belli bir hal aldı. Gazetelerin çıkartılması için son hazırlıklar da tamamlanmıştı. Devlet adamları, kapıda bek-

Zahiri ve Fiili Yardımcılar

Bazı olaylar, bazı kişilerin ve bazı siyasi grupların toplum tarafından iyi bilinmeyen yönlerini ve aslında kimden yana olduklarını bütün açıklığıyla ortaya çıkarsa birer mihenk taşıdır. Olaylar sırasında bu kişiler, çıkarlarının zedelendiğini, putlarının yıkıldığını görmekte aşırı heyecana ve telaşa kapılırlar; bir yandan yüzlerini örtmeye çalışırken bir yandan daha gizli yerlerini açarlar. Bunun da farkına bile varamazlar.

Başbakanlık Devlet Basımevinde Türkiye Basın-İş Sendikasının başlattığı grev de bazı kişilerin ister-istememez bu duruma düşmelerine yardım etmiştir. Bunlardan birisi 3. İnönü Hükümetinin zahiri Başbakan Yardımcısı, birisi de fiili Başbakan Yardımcısıdır. Yardımcılardan birisinin sahibi bulunduğu Ulus gazetesi, grev süresince öteki gazeteler gibi grevle ilgili haberler ve resimler yayımlar. Fakat birgün, bu gazetenin Genel Yayın Müdürünün telefonu çalar ve gazetenin sahibi durumunda bulunan zahiri Yardımcı, küfür eder gibi sert bir şekilde bundan böyle grev haberlerinin gazeteye konulmamasını emreder. Ulus gazetesinde grev'in «g» sinden söz edilmez olur.

Fiili yardımcı boş mu durur? Hemen derginin olayı izleyen sayısında sarılır kaleme ve yazar :

«Bu arada Başbakan Yardımcısı Kemal Satırın sahibi bulunduğu Ulus Gazetesinde bu grevden bahsedilmesini yasaklaması hemen, grevcilerin «Nerede kaldı Hükümetin tarafsızlığı? Eğer Başbakan Yardımcısının tutumu bu olursa, diğerleri ne yapmaz?» tarzındaki hücumlarını çekmiştir, ama bu konuda haklı bulunamın Satır olduğunu görmemek imkânı yoktur. Fiili idaresi, grev ilân etmiş olan Sendika mensuplarının elinde olan Ulus, bir nevi bu grevin koruyucusu gibi görünmek istidadi taşıdığından dolaydır ki, Satır müdahale etmiştir. Satır grevin aleyhinde bulunulmasını istememiştir. Ama Ulus'un lehte vaziyet alması da şaysını arzu olmadığından gazetenin sahibi bu hadiseden hiç bahsedilmemesi prensibini koymuştur».

Fiili Yardımcı bu yazısında, söylenti olarak dolaşan bir baskı haberini doğrulanmış olur bir: yıllarca savunuculuğunu yapar gözüktüğü açık rejim ve basın özgürlüğünün karşısında bulunduğunu itiraf eder ilk; Aynı yazı içinde çıkarlarını korumaya çalıştığı siyasi partinin işçilerle birlik olduğunu iddia ettiği halde bunu inkâr eder. Üç...

Bu yardımcıları mutlaka tanıdınız ama, bir kez de biz açıklayalım. Zahiri yardımcı Kemal Satır, fiili yardımcı Metin Toker...

leyen grev gözcülerini ve grev yöneticilerini bir yana itip, kaba kuvvetini kullanarak üretim unsuru olan Resmî Gazeteleri, grev yerinden çıkartacaktı. Her şey tamamıdı, üstelik o kadar tamamıdı ki, polisler, gerekli havayı tam yaratabilmek ve eksik bırakmamak için grev yerinden geçen bir Sosyal Adalet muhabirini apartopar Birinci Şubeye götürüp, sorguya çektiler ve elindeki çantasını araştırular.

İş-verenin ilk teşebbüsü, grev gözcülerini yoklamak oldu. Sakin işçiler, işgüzar işverene bu yapmak istediğinin suç olduğunu, üretim unsurunun grev halinde olan işyerinden çıkartılmaması gerektiğini ve bundan vazgeçmesini söylediler. Hem bu birkaç kez söylendi. Ancak iş-veren kendinden son derece emindi. Nasıl olurdu?... Gazetelerin çıkartılması için bu kadar emniyet mensubu görevlendirilir, kordon kurulur Birinci Şube Müdürü, Ankara Emniyet Müdürü, çil yavrusu kadar sivil polis toplanır da Resmî Gazete hiç çıkartılmaz mı?... Sonuçta, her şey istenilen şekle sokulur, kapıya yanan resmî plakalı arabaya, biraz da grevçilerin acemiliklerinden aşırı iyiniyetlerinden faydalanılarak gazeteler yüklenir. Emniyet Müdürü bir yandan gazetecileri «politik» bir dille oyalarken, bir yandan da gazetelerin dışarı çıkartılmasını sağlar. Araba gazete yüklü olarak işyerinden uzaklaşırken, polis kordonu da işini yapmışların gönül huzuru içinde toplanır ve yerine döner.

Grev başlamış ve bitmiştir. Kanunsuzluklar ise devam etmektedir. İşveren, Resmî Gazeteyi bir yandan Devlet baskısını kullanarak bir yandan da her türlü «süslü» göze alarak önce T.B.M.M. Easım evinde, sonra Dışişleri Bakanlığı Basım evinde, daha sonra Yeni Cezaevi Basım evinde yayımlanmaya başlar. Birer Devlet memuru olan Dışişleri Bakanlığı Basım evi işçiler önce bu işi yapmak istemezler. Dışişleri Bakanlığının diğer kanunsuz memurları onları bir köşeye çekip, «Bakın, bu iş Hükümetin işidir. Ak-satılmaya gelmez. Eğer siz bu işi yapmazsanız, hepimizin ekmeği kapısı kapanır sonra» derler.

İş-veren grev süresince sistemli olarak Grev Kanununun 27 maddesinin 2. bendini ihlâl eder. Kanunun bu bendinde işverenin grev sırasında üretimi sürdürebilmek için yabancı işçi çalıştıramayacağını, emreder. Fakat bir tarafta Devlet vardır, bir tarafta da işçi. Elbet de Devlet işçiden baskın gelecektir. Üstelik bu baskınlık, kanunsuzluk yolunda olsa bile...

Durum Basın-İş Sendikası yöneticileri tarafından gerekli yargı organlarına duyurulur. Yargı organları da anlaşılabilir bir sessizlik içinde işi bir süre savsaklarlar. Önemli olan kanunsuz da olsa, Resmî Gazete'nin çıkartılmasıdır. Üstelik Başbakan İstanbul'da dinlenmekte iken Resmî Gazete'nin çıkmadığını duyarsa, bu şüphesiz ki ilk olarak bu işle görevli devlet memurlarının beceriksizliği kanısını doğururdu Başbakan'da.

Basın-İş Sendikası son olarak bir kez de Savcılığın uyarır. İşverenin Resmî Gazetenin basılması için ayrılan ödeneği ya da daha fazlasını başka işyerlerine ödeyerek T.C.K.'nin 230 ve 240 maddelerini ihlâl ettiğini bildirir. Ancak Savcılıktan bu uyarmaya da

GÜZEL BİR DAYANIŞMA :
BASIN - İŞ SENDİKASI, GREVCİLERE
AVANS DAĞITIYOR

ses gelmez. Grevçiler, Savcılığın ve Yargıçlığın harekete geçerek kanunsuz duruma son vermesini ve Resmî Gazetenin orada burada basılmasının önlenmesini bekler durur. Ancak bu bekleme ne kadar sürecektir ve Basın-İş Sendikası ile Başbakanlık arasında yıllık tutarı 60 bin lira olan yüzde 20 zamlar ne zaman bir anlaşmaya varılabilecektir. Bu satırların yazıldığı sırada bu sorunun cevabını vermek biraz güç fakat imkânsız değildir. Yargı organları kısa zamanda silkinip, kanunsuzluğa son verecekler ve Resmî Gazetenin başka işyerlerinde yayımlanmasını durduracaklardır. Bu durumda da işveren Devletin yayın organı olan Resmî Gazeteyi yayımlayabilmek için grevi durdurmak zorunda kalacaktır. İyimser bir açıdan mesele ele alındığında bu sonuca varmak elbette kolay olmaktadır. Ancak karşındaki devlettir ve devletin kaç türlü planı vardır bilinemez.

SOSYAL YAYINLAR

SUNAR

SOSYALİZM NEDİR? — John Strachey (2. Baskı) 2 Lira

SOSYALİZMİN IŞIĞINDA 2,5 Lira

BİLİM VE DİN — M. Cachin

FEUERBACH ve KLASİK ALMAN FELSEFESİ 3 Lira

DIYALEKTİK MATERYALİZM) — F. Engels

JEAN-PAUL SARTRE VE MARKSİZM — Roger Garaudy 3 Lira

ÖLÜM VE SOSYALİZM — G. V. Plehanov 6 Lira

KAPITALİST EKONOMİNİN TENKİDİ — Jean Baby 7,5 Lira

SOSYALİST DÜŞÜNCENİN GELİŞMESİ - F. Engels. Fiyatı : 5 lira.

Kitapçılardan arayınız. Ayrıca ödemeli gönderilir. Adres : P. K. 716 İstanbul

YENİ KİTAPLARI BEKLEYİNİZ

TAPULAMA KANUNU ÇIKTI

T. İ. P., Kanunun İptali için Anayasa Mahkemesine Başvurdu

Göz göre göre, ağalar devletin topraklarını üzerlerine tapulatacaklar, ekip biçecekler, sonra toprak reformu yapılırken bu topraklar için kendilerine milyarlarca lira ödenecek. Toprak reformunu istememenin bundan daha açık bir ifade yolu olamaz.

Şon günlerde B. Millet Meclisince kabul edilen TAPULAMA KANUNU, reform çabalarının (!) gerçek yüzünü ortaya koymuştur. Daha bir yıl dolmadan, vergi reformunun yapılacağı, hattâ yapılmasının da pek istenilmediği anlaşıldıktan sonra, son kanun iktidar ve tutucu muhalefetiyle yasama organının Toprak Reformunu da gerçekleştiremeyeceğini, gerçekleştirmek istemediğini ortaya koymuştur.

O L A Y L A R

Toprak hukukunun ana kanunu sayılabilecek medeni kanunumuza göre, ana kural olarak, elinde Tapu Siciline uygun tapu senedi bulunmayan bir kimse toprağın sahibi olamaz. Ancak, bazı şartları yerine getirebilmek kaydıyla, bir toprağı yirmi yıl yedinde bulunduranlar, o toprağın kendi adlarına tapu siciline tescilini isteyebilirler. Aslında, bir toprağı işteyip onu verimlendiren kimseleri koruyacağı hesap edilen bu esasi uygulamada büyük haksızlıkların kaynağı olmuştur. Hazinesinin, yani devlet babasının toprakları, yalancı tahnıklar ve hileci bîirkişilerle mahalli müteğallibelerin eline geçmiş, yani tam anlamıyla yağma edilmiştir.

Sanki bu durumun düzeltilmesi değil de kolaylaştırılması gerekliymiş gibi, 1950 de çıkarılmış olan 5602 sayılı kanunla, tapuya tescil talebi için gerekli, yedinde bulundurma süresi on yıla indirilmiş, yağmacıların ekmeğine yağ sürecektir bazı hükümler daha getirilmiştir. Bu kanun yağmayı okadar kolaylaştırmış ve hızlandırmıştır ki, kuruluşunu toprak reformuna muhalefete borçlu olan, Demokrat Parti İktidarı bile duruma tahammül edememiş, müdahale gereğini duymuştur. «Hazineye ait mülklerin fuzulî işgâlcilerin eline geçmesini.....» önleme gerekçesiyle, 1954 yılında bu iktidarın çıkardığı kanun — 6335 sayılı kanun — mekanizmaya, daha çok geçimini sağladığı küçük topraklara emek veren küçük köylüyü koruma yönünde bir değişiklik getirmiştir. Kanunda zilyedlik yoluyla

tescil hakkı kazanılacak toprakların sınırı 20 dönüm indirilmişti. Ama açık göz nüfuz sahipleri büyük toprakları parça parça, yine adlarına geçirmeyi başı manın yollarını bulmuşlardır. Yine orta ve küçük çiftçi kanundan hiç bir yarar sağyamamış, yine gen Hazine Arazisinin toprak ağalarınınca yağması sürgü miştir. Şu durumda yapılması gereken şey, Hazine Arazilerinin bu yolda yağmasını önlemek olmalıdır. 6335 sayılı kanun ya da tümüyle «toprak hukuku» yönünde değiştirilmek gerekirdi.

Bu sadece haksız mal edinmeleri önleyerek adalet duygusunu gerçekleştirmek için değil, fakat aynı zamanda kalkınma, ve uygarlık yolundaki ilk ve zorlu adım olan Toprak Reformu'nun gerçekleşmesi de «ilk ve zorunlu» şartlarından birini getirmek bakımından da hayati derecede önemli idi. Çünkü, bugünkü temelli bir toprak reformuna gidilse bile, karşıya çıkacak engel pahalı toprakların Anayasa gereğince ödenmesi gereken yükü bedelleridir. Gerek ünlü tarım uzmanı Prof. Kaldor ve gerekse ünlü toprak reformu uzmanı Prof. Jacoby, bu noktayı ısrarla belirtmişlerdir. Bu sakıncayı hafifletebilecek iki husustan biri, hazine topraklarını bedelsiz toprağı olmaya lara dağıtma imkânı, diğeri ise etkin bir tarım verimliliğiyle toprak flatlarının düşürülmesidir. Hükümet toprak ağalarının direnci ve baskısıyla - etkin bir tarım vergisinden vazgeçip, toprak reformunda tutan yerli olacak bir aracı elinden kaçırdı. Ümit, hazine azı zilerinin bedelsiz dağıtılma olanağında kalmıştır.

Ama bu ümit de kısa zamanda söndürüldü. Büyük Millet Meclisi üyelerince yapılan son tapulama kanunu, alışılmamış bir hızla meclislerden (Meclis ve Senato) geçti. Kanun hazine topraklarının yağmasını hızlandırmak için ne gerekse yapmayı Bir kere zilyedlik dolayısıyla tapuya tescili istenebilecek toprak sınırı 20 dönümden 100 dönüme çıkarılıp ayrıca 100 dönümden büyük toprakların da uydurdu

olabileceği varit belgelerle ele geçirilmesini sağlıyordu. Ayrıca Anayasa ve hukukun ana ilkelerine aykırı bir çok hüküm kanunun içinde bol miktarda mevcuttu.

İlk karşı ses Türkiye İşçi Partisinden geldi. Sesi ni yansıtan parti, Radyo konuşmalarında iktidar ve muhalefetin elele vererek hazine topraklarının yağmasına gözyumduğunu, bu suretle aynı zamanda toprak reformunu engellediğini kamu oyuna duyurdu. İşçi Partisini, Yargıtay Başkanı ve bizzat Adalet Bakanı doğruladı. Bunun üzerine Sayın Devlet Başkanı kanunu yeniden gözden geçirmek üzere Meclise iade etti.

Ama bu çabalar da sadece iktidar ve tutucu muhalefetin hangi konularda Mecliste ittifaka varıldığını ispata yaradı. Başka faydası olmadı. Yirminci yüzyılda milyonlarca çiftçi çıplak tabanları yanarak çalıştıkları topraklarda, ağalar tarafından sömürülürken, topraksız köylünün ıstırabına kulak tıkandı. Uygarlık ve kalkınma yolundaki engellere bir yenisi katıldı.

Göz göre göre, ağalar devletin topraklarını üzerlerine tapulatacaklar, ekip biçecekler, sonra toprak reformu yapılırken bu topraklar için kendilerine milyonlarca lira ödenecek. Toprak reformunu istememenin bundan daha açık bir ifade yolu olamazdı.

A.P. — NE TESADUF, SİZİNLE
BURADA MI BULUŞACAKTIK?
(Ali Ulvi — Cumhuriyet)

Düşsel Kalkınma

“Varsayımlar Plânı,,

HALİM KÖYLÜ

Ulusca bel bağladığımız Beş Yıllık Kalkınma Plânının esasını teşkil eden temel bilgiler sağlam istatistiklere, inanılır kaynaklara dayanmadığından, milli gelir tahminlerinde olduğu gibi, özel sektör yatırım miktarlarının da gerçeklere uymadığı kanısındayız. Devlet Plânlama Teşkilatı da bu noksanlığa işaret etmeği gerekli bularak 1964 yılı programının «Özel Sektöre rehberlik» bölümünde şöyle demektedir:

«Yurdumuzda Özel Sektörün yatırımlarını yakından izlemeğe ve değerlendirmeğe imkân veren istatistik bilgiler son derece yetersizdir. Bu boşluk ilgili müesseselerin iş birliği ile Özel Sektöre yapılan direkt temaslarla kapatılmaya çalışılmaktadır. Nettekim 1963 yılı Mart ayında Özel Sektörün imalat sanayii alanındaki 1962 ve 1963 yatırımlarını ve 1964 yatırım niyetlerini tesbit etmek için Sanayi Bakanlığında kayıtlı 5725 firma arasında bir anket tertiplenmiştir.»

Programda sözü geçen bu ankete dayanılarak 1963 ve 1964 yıllarında Özel Sektör yatırımları gerçekleştirilmiş gibi gösterilmiş ve mesela 1964 yılında sadece imalat sanayii kolunda Özel Sektörün 1.374 milyon liralık yatırım yapacağı ciddiyle kabul edilmiştir. Yine aynı anketin bilgilerine dayanarak 1964 yılı imalat sanayii'nde üretim toplamı 23,5 milyar lira olarak gösterilmiştir.

Şimdi gelelim bu anketteki bilgilerin doğruluk derecesine:

a) Önce şunu bilelim ki, imalatçı hazineye ödeyeceği vergi ve bankalardan alacağı kredi durumuna göre yatırımlarını ve imalatını ya çok fazla veya çok az gösterir. Beyannameli vergi mükelleflerinin verdikleri kazanç beyannamelerinden ancak % 70 nin hatah veya hileli olduğu bilinmektedir. Devlet Plânlama Teşkilatının istediği bilgilerin her ne kadar verdiği işleriyle ilgisiz olduğu düşünülebilirse de imalatçı verdiği beyannamenin sonradan kendisini bağhyabileceğini göz önünde tutarak yatırım mahiyetinde harcadığı paraları çok göstermek eğilimindedir.

b) Keza bütün imalatçılar bankalardan kredi alabilmek için çok az miktardaki yatırımlarını yüksek

göstererek fazla para çekmek ve bu paranın düşük faizinden faydalanmak istedikleridir. Nitekim Sanayi Kalkınma Bankası ile Sanayi Yatırım Bankasına verilen kredi taleplerinde gösterilen makina, tesisler ve bina değerlerinin kontrolörlerce yapılan ekspertizlerinde bu değerlerin % 50 den aşağı olduğu tesbit edilmekte ve Bankalar paralarını sağlam teminata bağlayabilmek için gösterilen değerlerin yarısından aşağısı üzerinden kredi açmaktadırlar.

c) Hele son vergi kanunlarıyla ödenecek vergilerden yatırım indirimleri yapılması kabul edildiğine göre imalatçının ne yapıp ne edip yatırım miktarlarını yüksek göstermesi ve şişirilmiş faturalarla masraflarını yükseltmesi menfaati icabıdır. Bunu yapmayacak kadar beceriksiz ve dürüst iş adamlarını piyasa affetmeyeceğinden, ergeç bu genel gidişe uymak zorunludur.

İlk bakışta soyut bir tahmin gibi görülen bu düşüncelerimizi son aylardaki yurt gezilerinde rastladığımız birkaç olayın somut izlenimlerine dayandırsak daha inandırıcı olacağını sanmaktayız :

1 — Halı ipliği bükme fabrikaları bulunan bir ilimizdeki adı özel fabrikanın hazineye ödedikleri kazanç ve gider vergileri toplamı aynı ilde bulunan ve kapasitesi bu fabrikaların yarısından aşağı olan bir tek Sümerbank fabrikasının ödediği vergilerin yarısını bile tutmamaktadır. Şimdi bu fabrikalar kazançlarını gizleyebilmek için bir yandan iplik imalatını saklamakta ve öte yandan eski fabrikalarına bir takım yeni tesisler ilâve edilmiş gibi göstererek yatırım miktarlarını çoğaltmaktadırlar.

2 — Ege bölgesinde resmi bir bankadan kredi almak isteyen muteber bir tüccarın, banka istihbarat dosyalarındaki bilgilere göre, üç yıldanberi maliyeye zarar gösterdiğini ileri süren banka müdürüne «... Beyefendi, siz maliye beyannamelerine bakmayın. Benim işlerim meydanda. Piyasadan bir tahkik buyrun. Müessesemiz zarar etse her halde bu kadar masrafı göze almaz...» diye yüzsüzce cevap verdiğini, kulağımızla duymuşuzdur.

3 — Keza Ege bölgesinde büyük bir ilçeye yıllardanberi ilk defa gelen hesap uzmanı için «Zalimler çarşayı pazarı yakıp yıktılar» diye konuşulduğunu duymuş ve sonradan bir maliyeciden bu ilçede tetkik edilen elli beyannamenin mükelleflerinin otuz milyon liradan fazla vergi kaçırduklarının tesbit edildiğini öğrenmişizdir.

Şimdi iş ahlakı bu derece bozuk olan piyasa şartları içinde iş sahiplerinin beyanlarına dayanılarak program yapmanın ve bu hayali rakkamlarla % 7 lik kalkınma hızına ulaşıldığını savunmanın ne derece dayanıksız olduğu ortaya çıkmaktadır. Amma sayın plâncılar bizim kadar karamsar ve kuşkulu olmadıklarından 1964 programında :

«Örnekleme metoduyla tertip edilen bu anket sonuçları, özel sektörün plânda kendisi için ön görülen yatırım miktarlarını gerçekleştirdiği ve hatta bu miktarların biraz üstünde yatırım yapmakta olduğunu ortaya koymuştur.»

denilerek özel sektörün kâğıt üzerinde gösterdiği milyarlarca liralık yatırımlar gerçek olarak kabul edilmektedir.

Kaldı ki, özel sektörün beyanlarına dayanılarak programa alınan imalat sanayii üretim toplamının gerçekten 23,5 milyar liraya ulaştığı kabul edilirse ve bu imalattan 3,5 milyar liradan ibaret olan kamu iktisadi teşebbüslerinin mamulleri çıkarılacak olursa, geri kalan 20 milyar liralık imalatın vergi matrahı Devlet bütçesinin dörtte birini karşılamaya kâfi gelir. İmalât fiatı üzerinden imalatçının en aşağı kâr hadı ile %20 kazandığı kabul edilirse, piyasaya 20 milyar liralık mamul mal çıkaran 5725 mutlu kişinin yıldı en az dört milyar safi kâr sağlamaları ve bunun üzerinden vergi vermeleri icap eder. Halbuki 1964 yılı bütçesinde 3 milyar liraya ulaşmayan gelir vergilerinden ancak dörtte birini, yani 750 milyon lirasını, imalatçıların ödedikleri vergiler teşkil etmektedir. Keza üretim üzerinden alınan istihsal vergisi toplamı 800 milyon lirayı aşmadığına göre, 23 milyarlık istihsalın ancak % 3,5 'u nisbetinde vergi ödeniyor demektir.

Zavalı memurcuklarla, ücretli işçiler ve dar gelirli vatandaşlar ancak ekmek peynir parasını karşılayan gelirlerinin % 20 — 30 u arasında vergi ödedikleri düşünülürse (Vasıtalı vergiler hariç) kalkınma programlarındaki rakkamların vergi adaleti bakımından ne gibi manâlar ifade ettiğini ayrıca değerlendirmemiz gerekmektedir.

Bundan başka Devlet Plânlama Teşkilâtı anketlerinin yapılmasından önce 1959 yılında yapılan sanayi sayımının resmi sonuçlarına göre imalat sanayii bölümünde gösterilen 5294 iş yerinin yıllık imalatı toplamı 8 milyar lira olarak tesbit edildiği halde, plânlama devresine rastlayan üç yıl içinde bu miktarın % 200 artarak 23,5 milyar liraya ulaşmış olmasını da kuşkuyla karşılamaktayız.

Zurnada peşrev olmaz, ne çıkarsa bahtına, derler. Bu gidişle plânlama uzmanları hesabın ucunu kaçırpı kalkınma hızını birdenbire % 37 ye çıkarırlarsa taşınmamak lazımdır. Eski plâncılar, bu gidişle % 7 kalkınma hızına inanmadıklarından gitmişlerdi. Korkarız ki, yenileri de bu başdöndürücü hızı kesemeyip % 37 ye çıktıklarından ayrılmaya mecbur kalmaları. Haydi hayırlısı...

ATAÇ KİTABEVİ YAYINLARI

- DAVA — Franz Kafka'dan çeviren : Kâmuran Şipal. Ataç yayınları : 60. Fiyatı : 7,5 lira.
- ASLAN ASKER ŞIVAYK — Jaroslav Hasek'ten çeviren : Ayşegül Günkut. Ataç yayınları : 62 Fiyatı : 6 lira.
- İNSANLIĞIN GELECEĞİ — Bertrand Russe'den çeviren : Memduh Balaban. Ataç yayınları : 63 Fiyatı : 2 lira
- ELBİSECİLER ÇARŞISI — Kâmuran Şipal'ın hikâyeleri. Ataç yayınları : 64. Fiyatı : 2 lira
- İsteme adresi : ATAÇ KİTABEVİ — Ankara Cad. 45
İSTANBUL

Tanınmışlar — Tanınmamışlar

Amacımız yıldırımlardan kaçınmak değil, bu yıldırımları üzerimize çeke çeke, emekçi halkımızı lâayık olduğu siyasal-ekonomik güce sahip kılmak; onu bu yönden yüceltmek, onu uyarmak, bilinçli kılmak olmalıdır.

NEVZAT HATKO

Oniki sendikacının Türkiye İşçi Partisini kurup bir süre geçince toplumcu aydınları da aralarına aldıktan, onlara yönetim basamaklarını da görev verdikten sonra, bu partiye kayıtlı, ya da üye olmayıp yakınlığı bulunan bazı kişilerden, özellikle aydın kişilerden, şu denli sözler dinlemişizdir hep :

«— Kardeşim, iyi, güzel, yeteneklidir, değerlidir, dürüştür, kendilerine büyük saygı vardır, bir diyeceğim yok... Ama, şey işte... yani... bu devrede... güçlenelim, gelişelim, dal-budak salalım...»

Bunlardan bazıları daha da ileri giderek :

«— Yıldırımları çekiyoruz üzerimize, «tanınmış» da ondan işte, parti kadrolarında bu «tanınmışlar» değil de tanınmamışlar olsa... Toplumcu hareketin çıkarı...»

«Aksi sabit oluncaya kadar» hiç kimsenin, hele bir toplumcunun iyi niyetinden şüphe etmeye hakkımız yoktur. Elbet yoktur ama, bazı davranışların sonuçlarının nerelere varacağını düşünmek de toplumcuların başta gelen görevlerinden biridir. Uyanık olmanın koşullarından biridir bu. Bu böyle bilince, yukarıdaki sözlerin en azından kafalarını işletmeyi külfet sayan, politika bakımından kısa görüşlü, duygusal, tezcanlı,

toplum bilgileri kıt kimseler tarafından söylendiğine hükmetmek gerekiyor.

Bu sözleri söyleyenlerin, bu kanını taşıyanların muratları nedir? Bu nu açık-seçik söylememelerine rağmen yine de belli. Demek isterler ki, T.I.P. in yönetim kadrolarında, özellikle yüksek yönetim kadrolarında «komünist» diye tanınmış kimseler vardır, partinin bu niteliği onun gelişmesine engel oluyor, halkımız bu yüzden partiye girmekten çekiniyor, yardımcı korkuyor; beri yandan da resmî görevlilerin tüm dikkatini üstümüze çekiyoruz, bizi rahatsız etmelerine, huzur içinde çalışmamıza engel olmalarına sebep oluyoruz...

Bu görüş ve kanının ne denli yanlış, ne denli tehlikeli olduğunu anlamak gerek.

Bir kez, komünizmin, yani zorla iktidarı ele geçirmek ve işçi sınıfının diktatoryasını kurmak amacını güden toplumcu davranışın yasalarla yasaklanmış olduğu memleketlerde, bizim memleketimizde de olduğu gibi, «komünistlik» suçlamasının hâkim çevrelerin ve sınıfların işine gelmeyen, çıkarlarına dokunan davranışları ve kişileri kolayca yermek, kendileri için zararsız hale getirmek amacıyla silâh olarak kullandıkları bir gerçek. Bunun sayısız örnekleri vardır, en

sonuncusu da T.I.P. nin bazı il örgütlerindeki değerli arkadaşlarımızın başına gelen ve hepimizin bildiği, ibretle izlediği son iftira olaylarıdır.

İkincisi, ister siyasal bir örgütte üye, ister kişi olarak siyasal-toplumsal eylem içinde bulunan bir toplumcunun belirli durumlar davranışlar karşısında etkilenmeden doğruyu bulabilmesi, yanılmaması için belirli ölçüleri olmak gerek. Bu ölçülerden biri ve de en sağlamı HALKI ALDATMAMAK ilkesidir. Eğer bir davranışımızda kendimizi, dolaylı olarak da halkı aldatmamız ihtimali belirmişse, bunun üstünde ırkilerek durmamız gerekir. Bir toplumcu hiç, ama hiç bir konuda ve sorunda, hiç, ama hiç bir durumda, hiç, ama hiç bir gerekçeyle, halka olduğundan başka türlü görünmek çabası gösteremez. Koşullar ne olursa olsun, böyle bir davranıştan elde edilmesi düşünülen kazanç nice bülük olursa olsun, bundan kaçınmak zorundayız kesinlikle; içten ve dürüst toplumcuysak eğer.

Şimdi, T.I.P. nin yüksek organlarındaki yöneticilerden bazılarının bir hükümlülüğü olmadığını bile bile, parti için yararlı, yetenekli, dürüst kişiler olduklarına inana inana, temelsiz gerekçelerle bunların partiden uzak durmalarını istemek kendi kendimizi,

dolaylı olarak halkı aldatmak demek değil midir?

Sonra bir toplumcu aydın neden «tanınmış» olur? Bunu da «tanınmışların» hayat hikâyelerine bakarak aydınlatmak kolaydır.

Bu bozuk düzende oldum olası halk çocuklarına, fakir fukara evlâtlarına eğitim, hele yüksek eğitim fırsatı tanımadığından, Anayasalar da, yasalar da verilen eğitimde eşitlik hakkı hiçbir zaman eksiksiz uygulanmadığından, memleketimizin aydınları büyük oranda hâkim, ya da orta sınıfların çocuklarından çıkmak tedir. Bu aydınlardan en dürüst, en mert, en bilgili ve en değerlileri de en doğru bilimsel yol olan toplumculuk yolunu seçip, kendi sınıflarının kendilerinde taşıdığı, cömertçe verdiği tüm nimetlere surt çevirip kendilerini halka adanmış, yani sınıf değerleştirerek halk hizmetine gerçek bir halk çocuğu olarak girerler. Kişi kendini bir sınıfa gerçekten bağlı görmezse o sınıfa davasına gereği gibi hizmet edemez. Bu niteliği taşımak için toplumcu aydınlardan bazı belgelerle sahip olmaları gerekir. Bu belgeler elbette ki çıkarıcı çevrelerin onlar hakkında verdiği yargılar olamaz. Bu belgeler bu toplumcu aydınlardan ömürleri boyunca halka hizmet, halkın yararına çalışarak yolundaki elle tutulur eylemleridir. Yeni «âyinesi İştirkiçilik». Bu toplumcu aydınlardan çıkarıcı çevreler köttüleyecek, halktan uzakta bulunmaya çalışacak, toplum için de onları «tecride» etmek istiyecelidir; bu amaç ve böyle olmaktadır.

Şimdi, kendileri de toplumcu olan kişiler yukarıda belirttiğimiz davranışlarıyla kime hizmet ediyorlar? Sonuç olarak bu davranışları hangi kaptıya koyuyor? İlk bakışta bu davranış ve kanıların çıkarıcı çevrelere yaradığı su götürmez bir gerçek. Demek oluyor ki böyle davrananlar, bu kanıda olanlar, bilerek ya da bilmeden çıkarıcı çevrelerin oyununa geliyor, onlara hizmet ediyor.

T.I.P. toplumcu bir partidir. Tüzüğü, programı vardır. Bunlar yürürlükte olan yasalara uygundur. Bunlar yetkili organlarının kararı ile kabul edilmiş, uygulanması zorunlu olan, örgüt olarak bu partiyi yaşatacak ilkeler, kurallardır. Elbetteki bu ilkeleri, bu kuralları parti çalışmalarında memleket ve ulus yararına

uygulayıp bir yaşantı haline getirecek olan kişiler de en bilgili, en cesur en dürüst, en fedakâr, en yetenekli memleket evlâtlarıdır, yani toplumculardır. Bunları kim seçip partinin yönetim kadrolarına getirmiştir? Partinin yetkili organları. Yani ilk kuruluş sırasında kurucuları, sonra da Büyük Kongresi. Türkiye İşçi Partisini kuran 12 sendikacı kendileriyle işbirliği yapmak üzere bu nitelikteki aydınları seçmekle parti tüzüğünde yazılı «İşçi Sınıfının Öncülüğü» ilkesinin en belirlenmiş, en güzel örneğini vermişlerdir. Türkiye'nin toplum tarihinde onların bu davranışlarının çok şerefli bir yeri olacaktır. T.I.P. nin İzmir'de yapılan Büyük Kongresinin delegeleri de bu bakımdan gerekli uyanıklığı ve olgunluğu eksiksiz olarak göstermişler, kuruculara layık yürütücü olduklarını ispatlamışlardır. Kimlerdi bu delegeler? Bunun üzerinde biraz duralım.

Bilindiği gibi sosyal olgular belirli koşulların sonucudur. Bu, maddi plânda olduğu gibi manevi plânda da böyledir. Bir ülkede toplumcu akımın gelişmesi, toplumcu kişilerin yetişmesi bir kural olan bu gerçeğe bağlıdır. Memleketimizde de, bütün yasaklamalara, baskılara rağmen toplumcu akım bir dereceye kadar gelişmiş, koşullarla orantılı olarak toplumcu aydınlardan, toplumcu işçiler - emekçiler yetişmiş, bugün de toplumcu bir partinin, T.I.P. nin içinde toplanmış, bu partiyi toplumculuk yolunda yürütür duruma gelmişlerdir. Bu toplumculardan, özellikle aydın kesimindekilerden bazıları, kendi çalışma alanları bakımından, elleri kalemi tuttuğu, dilleri söz söyleyebildiği için, fikir alanında etkili olmuşlar, çıkardıkları gazetelerde, dergilerde, görevli oldukları okullar ya da başka kurumlarda siyasal ve toplumsal çabalar göstermişlerdir. Böylelikle kamuoyu bunları kişi olarak daha geniş çapta tanımış, eylemlerini daha bir ilgi, daha bir dikkatle izlemiştir. Bir çeşit toplumculuk sınavı vermişlerdir bunlar kamuoyu önünde, hem de başarılı bir sınav. Bu ise onlar için özel bir şans olmuştur. Ama onları yetiştiren toplumsal koşullar elbetteki daha yüzlerce, binlerce, onbinlerce toplumcu yurttaş yetiştirmiştir. Ne var ki bunlar öbürleri gibi halkoyu sınavından geçmek şansına sahip olamamış-

lardır. Ancak 27 Mayıs devriminden sonra Türkiye İşçi Partisinin varlığında bu şans onlar için de belirmişdir. Bunlar da elbet çabaları gösterecekler, zamanla belgelerini alacaklardır. Bugün artık onbinlerce işçi, emekçi, köylü, aydın ve genç vatan- daş için bu şans vardır; mesele kolları sıvamak, toplumculuğa yakışır eylemlerle toplumculuğu layık olduğumuzu ispatlamaktır. İşte ancak o zaman T.I.P. in bütün yönetim kademeleri bizim için açılmış sayılır.

Tüm toplumcular toplumculuk yolunda eşit haklara sahiptirler, eşit görevleri ve yetkileri vardır. Nitelik bakımından bir genel başkanla sıradan bir üyenin yaptığı işler aynı değeri taşır. Ne var ki, işlerin en iyi biçimde yürütülebilmesi için herkesin kendi yeteneğine, kendi özel koşullarınca çalışması gerekir. Tüm toplumcular, toplumculuk yolunda yapılacak işlerin bir ucundan eşit olarak tutarlar, bu işleri yürütmeye çalışırlar. Bunun en somut örneği T. I.P. nin kurulmasıyla ortaya çıkmıştır. Memleket koşullarının yetiştirdiği toplumculardan en cesur, en bilgili, en çalışkan olanları elbetteki bu partiye ilk girenler olacak, onun «mütegebhis heyetlerini» teşkil edecekler, yönetim basamaklarında yer alacaklardı her kurulduğu yerde. Nitekim bu böyle olmuş, T.I.P. nin Birinci Büyük Kongresine delege olarak hep bu nitelikteki toplumcular gelmiştir. Gelmişler ve de yönetici kadrolara yıllar boyu toplumculuk yolundaki eylemlerini izledikleri, çabalarında yıllar boyu dümdüz bir çizgi üzerinde yürümüş, hiç zıkkak yapmamış, hiç kimseye hiç bir koşul altında tâviz vermemiş, toplumculuk çalışmalarının tüm risklerini yüklenmiş, bunların en ağırlarına katlanmış kişiler seçmişlerdir.

«Tanınmışlık - Tanınmamışlık» gibi sun'î sorunlara artık halkımız kulak asmamakta, «komünistlik» suçlamalarını kës dinlemektedir. Halkımızın en korktuğu, en uyanık olduğu şey ALDATILMAK ihtimalidir. Bunun en belirgin kanıtı karşımızda olan ve bize en çok saldıran ve de yönetimi kafatasçı - irkçuların eline geçmiş bulunan bu partinin özellikle güçlü olduğumuz yerlerde «komünistlik» suçlamasını bir yana bırakıp T. I.P. nin C.H.P. nin bir kanadı, onun

muavazaası olduğu propogandasını yapmaya başlamasıdır. Kabul etmek gerekir ki bugün bu propoganda etkili oluyor.

Yıldırımları üzerimize çekmek konusuna gelince, T.I.P. toplumu bir parti olarak ve de toplumu niteliğini yitirmedikçe bu yıldırımları çekecektir hep üzerine. Çıkarıcı hâkim çevreler emekçilerden daha büyük siyasal - ekonomik güce sahip oldukça bu hep böyle devam edecektir. Amacımız yıldırımlardan kaçınmak değil, bu yıldırımları üzerimize çeke çeke emekçi halkımızı lâyık olduğu siyasal - ekonomik güce sahip kılmak, onu bu yönden yüceltmek, onu uyarmak, bilinçli kılmak olmalıdır. Bu da toplumculuğun rizikolarından ve de yeryüzünde hiçbir toplumu parti, hâkim sınıfların dümen suyunda gitmediği sürece huzur içinde, rahat, rizikosuz çalışmak olanaklarına sahip değildir.

Sonuç olarak konumuz bir «tanınmışlık - tanınmamışlık» olmaktan çıkıp bir toplumu parti olarak toplumu niteliğimizi yitirip yitirmemek gerçeğine dayanıyor. T.I.P. ise bugünkü örgütü ve yöneticileriyle toplumu niteliktedir, bugünkü örgüt ve bugünkü gibi yöneticileri oldukça bu niteliğini yitirmeyecektir. İşte asıl sorun budur. Yukarıda belirtilen yanlış kanıda olanlar ellerini şakaklarına koyup düşünmeli, önce kendi öz benliklerini bir «nefis muhasebesinden» geçirmelidirler. Geçirmelidirler ve T.I.P. in bu niteliğine lâyık hale gelmeli, olumlu eylemleriyle ve zamanla gerekli belgeleri almaya çalışmalı, T.I.P. in yönetici kadrolarına bu belgelerle ulaşmayı ve yerleşmeyi kendilerine amaç bilmelidirler.

**Emekçilerin ve
toplumcu aydınların
dergisi**

Sesya Adaları'e

abone olunuz
abone bulunuz

Sağır Siyaset

HALUK FARUK ERGİNSOY

Emekçinin kendi adını anmaktan, kendini bir konu olarak düşünmekten korktuğu; işçi kelimesi ile yöneten başların çoğunda kötü çağrışımalar peydahlandığı günlere bakınca, «oh, ilerledik» diyoruz. Büyük bir yanlış bu. Ve bugünümlü yine kendi dünümüzle, yani kendimizi yine kendimizle ölçmekten doğuyor böyle yanlışlar. Bir zaman daha da sürece benziyor.

Oysa dünya pazarına bütün cep-helerimizle açıldığımız bu günlerde gözümüzü biraz da ötelere çevirmek zorundayız. Nerede olduğumuzu da ancak başkalarının bulunduğu yere bakarak anlayabiliriz. Kendimizi kendimizle ölçerek değil.

Bir ülkede gerçek demokrasinin varlığı için düşünülen ölçülerin hemen hepsi bugün için eskimiştir. Bir tarihin şekilci, salt anayasası kamu düzenleri, ekonomik bir özgürlük ile bütünlendikten sonra bile, gerçek demokrasi olmayabilecektir. Bunda hiç kuşku etmemek gerekir. Bu sorunun çözülmemeden kalacağı zaman, toplumda erdemli yöneticiden gayrisinin yüz ve imkân bulamaya-çağı güne kadar uzayacaktır. Böyle- dir bu!

Bir ülkede bazı adamlar kötü kişiliklerini ulusun bahtsızlığı olarak genelleştirmek ve kamu korkusunu duymamak inadında direndikçe ya da o korkuyu aldatmacalar ve sömür-melerle yenme yolunu seçebildikçe, gerçek demokrasi olamaz.

Küçük esnaf ve sanatkârlar ka-nun tasarısı senatoca onaylanarak Cumhurbaşkanının önüne geldi. Ya-kında yürürlüğe girecek. Böylece sağ lanacak bazı yararlar yanında bir de büyük sakıncalar doğacak. Örneğin, kanun kapsamına alınan şoför kitle-si, toplu olarak çalıştığı işletmeler

içinde toplu sözleşme ve grev yapma imkânlarından yoksun kalacak.

İşte bu konuda Türk Şoför-ler sendikasının bütün çabaları sonuçsuz kaldı, sesimizi duymadılar, bütün milletvekilli ve senatörlere gönderilen ve şoförlerin kanun kapsamına alın-maması için bir teklifi rica eden bül-tenlerimiz bir dağ sükutu ile karşı-laştı.. da biz yine bunun için değil.. yarım milyonluk sesi zor duyulan bir yurttaş kitesinin davası, bir futbol takımının şike yapıp yapmadığı ko-nusu kadar ilgi çekmedi diye üzül-dük.

Sağır siyaset dediğimiz de bu! Dertlere önem sırasıyla değil, çarpık birtakım değerlendirmelerle ve acııp ölçülerle eğilen, onun için Türkiye'yi çıkamazlar içinde şaşkın bırakan siya-set...

Siyasetin itibardan, siyasetçinin güvenden yoksun kalışı, seçim olayı-na dayanan bütün düzenlerin en bü-yük tehlikesidir. Ulus, küçük görünen deneyleri birleştirerek kanısını yara-tır. Bu nedenle, en önemsiz konular-da bile yasama ve yürütme kurunla-rının büyük bir sorumluluk duygusuyla davranması gerekir.

Mademki artık sosyal hak ve hürriyetlerin gerçekleşme zamanıdır, yöneticilerle bilhassa bu konularda uyanık davranmak düşecektir. Bir kanun ile binlerce insan toplu söz-leşme ve grev siliğinden yoksun bi-rakmanınsa açıklanabilecek tek sebe-bi yoktur. Bu olsa olsa etrafa kulak vermemek, yapılan işe önem verme-mekten ve çevreye kulakları tika-maktan doğan bir ihmaldir. İhmalin böylesi de kolay kolay bağışlanmaz!

Sağır siyaset yirminci yüzyılın sonuna geldiğimiz şu günlerin harcı olmaktan çıktı. Çıktı ama, bir çokla-rı işte bunu anlayamıyor!

BİZ İŞÇİLER...

SABAN ERİK

Tiren, gecekondu mezbeleliklerini yara yara Ankaradan kopty ve Anadolunun derinliklerine daldı.

Geçen ay içinde bir sendikamızın kongresinde bulunmak üzere Doğu Anadoluya gittim. Anadolunun bu tarafına ikinci gidişimdi bu. İlk kez kıştı. Anadolu kırım altına gizlenmişti, halinden utanırcasına. Bu sefer onu olduğu gibi görüyordum :

Üzerinde ot bitmeyen dağlar, kemirilmiş vücutlarıyla, alabildiğine serilmiş boş boş yatıyor. Dağların bu dokunaklı haline baktıkça, içindeki sıkıntı dağlar gibi büyüyor...

Erozyon yüzünden tepelerden akan topraklar, katmerleşerek, tepelerin eteklerine son gayretle tutunmuş. Bir yağmur.. bir yağmur daha sellere karışıp gidecek. Canım gidiyor...

Gözümün görebildiği kadar yolun iki tarafına bakıyorum, tek dikil ağaç yok. Köylerden geçiyoruz, evlere bakıyorum, kupkuru toprak yığını. Işık yok .su yok, bahçe yok, çiçek yok...

İstasyonlarda ince ince çocuk feryatları.. yalvaran feryatlar : Gazete... gazetecece... İnsanlara bakıyorum, süklüm püklüm, tutuk tutuk, bezgin bezgin. Ümit yok, sevk yok...

Hiç tanımadığım yol arkadaşlarına Anadolunun halinden dert yanıyorum. Biri kaşlarını çatıyor : «Vali lahi, bu böyle gider» diyor, «çünkü bizim milletimiz, millet değil, illet. Bilgi yok. Görgü yok. Çalışmak yok.» Ondan daha göbekli olanı : «Tyl ki» diyor, «Anadoluyu bu haliyle gördün, bir kaç zaman sonra geçseydin onu büsbütün sararmış-solmuş görecektin. Şimdi mevsimi, yer yer ekin tarlaları, çayırlar, meralar var. Bunların yeşilliği az çok gönlü-gözlü a-vutuyor...»

Az taneli başakların kıpırdaştığı seyrek ve cılız ekin tarlalarına bakıp teselli arıyorum. Arada, kara sabanla toprağı sürmeğe uğraşanlar gözü-

me iliyor, olmuyor. Boyunduruğa koşulu öküzlerin kemikleri çıkmış. Sabanın sapını tutanın kemikleri çıkmış. Öküzler iki büklüm, sabanın sapındaki iki büklüm. Ve, saban ikide bir havaya sığıyor... Dertleniyorum, dertleniyorum.

Bir ırmak görüyorum, kıvrıla kıvrıla, bulanık akıyor. Aklımca, ırmağın iki yanına boylu boyunca kavak ağacı dikiyorum. Irmak süsleniyor. Irmak seriniyor. Yorgun insanlar ağaçların gölgesinde dinleniyor. Kuşlar seviniyor. Çünkü Anadolunun bu tarafında kuşlar yuva yapacak ağaç dahi bulamıyor...

Böyle böyle gideceğim yere gidiyorum. Vakit sabah. Kongre hazır. Kongre, olağanüstü kongre. Sendika yöneticileri, bir köşede meseleyi açıklıyorlar : «Ağabey» diyorlar, «işverenlerin keyifliğini biraz ölçüye sığdıralım, dedik, adam büsbütün zıvanadan çıktı. Allem etti kalem etti Allyi taaa Elâzığa sürdü. Ali oraya gide-medi, işten ayrıldı. Sıra geldi bize. Ne yapsın? İşyerindeki yardımlarını seferber etti, işçilerden imza toplattı. Neymiş? Sendikacılar iyi yönetici değilermiş. İşverenle daima har-gür çıkarıyorlarmış. Bu böyle olmazmış. Onun için, sendikamızın selâmeti namına, olağanüstü kongreye gidilip yöneticiler değiştirilmeliymiş...»

İşverenin kurt masalı bu. Masalı bütün işçilere yutturmuş. Meseleyi diğer mahalli sendikacılar da doğru-luyor. Bu yüzden imdada gelmişler. Ne yapmalı? Oynanan oyunu işçilere, dobra dobra, anlatmalı. İşin tilkiliğini, ayıbını, günahını, hınzırhı-ını ortaya sermeli. Bunun için her sendikacı gözünü kırpmadan kürsüye çıkıp gerçekleri söylemeli.

İşçiler salona sıralanmışlardı. uslu, gözleri yerde, kasketleri başlarında oturuyorlardı.

Kongre başlamıştı. Bir işçi genel olarak dert yakındı : «Beni yazın işe

çağırırlar, gözün kovalarlar. 12 senedir çalışırım, bir hak sahibi olamadım. 9 çocuğum var. olur mu bu?...» Bunun üzerine işçileri kongreye sürüldeyen baş yordakçı söz aldı : «Arkadaşlar,» dedi «hak sahibi olmak için önce başımızdaki sendikacıları değiştirmeliyiz. Durmadan işvereni-mize kafa tutan bu sendikacılar bizim haklarımızı arıyamaz. Bizi, sayın ve muhterem işverenimizin gözünde soğutan bu sendikacılar, bize hak değil, fenalık getirirler...» İş kızışmıştı. Yardakçılar, ceplerinden hazırlop söylevler çıkarp işçilere okuyorlardı. İşçiler bütün konuşmaları sabırla dinliyorlardı ama, nedense, yardımcıların konuşmalarını hep birlikte, çok beğenmişçesine, alkışlıyorlardı.

Misafir sendikacıardan biri : «Azızım,» dedi «biz ne yapsak boşuna. Adamları görmüyor musunuz? otomat kesilmişler. «Bir başka misafir sendikacı : «Hele, ne yapmak mümkünse yapalım da ondan ütesini sonra görüşürüz.» dedi.

Nitekim bu sendikacılar ellerinden gelenleri yaptılar. Sırayla mikrofona çıkarak işçilere aldanmalarını söylediler :

«Sendikacılar yeme ve game gelmemelidir,» dediler.

«İşçiler işverenle yana değil, sendikacıdan yana olmalıdır... bunun aksi çok acıklı, çok komik olur,» dediler.

«Allah yolunda olan şeytana tapmaz» dediler.

«İşveren demek, Alılıran başkese-nen demek değildir,» dediler.

«İşverenler bizden kuvvetlidir. Biz teşkilâtli olmamıza rağmen birbirimizi sevmiyoruz, saymıyoruz, tutmuyoruz. Bu yüzden işverenler teşkilâtsiz da olsalar bizden kuvvetlidir. Çünkü onlar birbirini tutuyor. Biz hep böyle gidersek, daha yüz yıl da geçse eziliriz. Vallahi de eziliriz bilâhâli de eziliriz,» dediler.

«Akıllanmıyoruz, işverenler ca-

namıza okur, bir çarpıda işimizden gücümüzden oluruz, işçi sigortalarından bir pulluk hayır görmeyiz.. Halâ da birbirimizle yaka paça olmaktadır, birbirimizin gözünü çıkarmaktayız.. ayıp bu çok ayıp.» dediler.

«Siz işçisiniz. Ve, sendika üyele-risiniz. Ve, sendikacılarınıza karşı-sınız... Hiç böyle şey olur mu be kardeşim? Düşünün bir adam çıkıyor, size sendika başkanı oluyor, gecesini gündüzüne katıyor, canını dişine ta-kıyor, sizin iyiliğiniz için didinliyor. Bu uğurda işinden gücünden, yani ekmeğinden oluyor. Ve, bu yetmez-miş gibi bir de tutuyor onu karşın-za çekip suçluyorsunuz... Bu olur mu hiç? bu yapılır mı hiç? İhanetin, in-safsızlığın, vefasızlığın, enayilğin bukadarı olur mu hiç?.. Her şey bir tarafa, bu adam sizin arkadaşınız. Bir arkadaşına bu oyun oynanır mı?... Şimdi, siz böyle yapınca, bundan öte size sendika başkanlığı yapacak, ama sahiden namuslu şekilde yapacak, bir başka kişi çıkar mı ortaya?... Hani soralım : Söyleyin bakalım, var mı içinizde böyle bir kişi?.. Yok değil mi?... Hıhhhh, offfff... of.» dediler.

«Bazı işverenler işçileri aldatır-lar. El altından onları birbirine dü-şürürler. Kendilerini zora koymayan sendikalar ve sendikacılar isterler. Size böyle bir oyun oynanmaktadır. Eğer, işverenin bu oyununa gelirceniz, sendikanız sarı sendika olur. Yani oyuncak sendika olur. Yalancı sendika olur. İşçileri aldatan, işçileri satan sendika olur.» dediler.

Dediler... dediler... İyi budur. kötü budur, doğru budur, eğri budur dediler...

İşçiler, kuzu kuzu dinlediler.. ke-çi keçi iş yaptılar. Eski sendikacıla-rı upuzun devirdiler.. İşverenin ileri sürdüğü adamları (!) seçtiler.

Adettir, kongrelerden sonra sen-dikacılar bir meyhanede demlenirler. Böylece kongrelerdeki çatışmalar yumşatılır, seçilenler kutlanmış olur, seçilmeyenler de teselli edilir.

Nitekim yine böyle yapıldı. Ak-şam, kendi halimize göre hazırlanmış bir masanın etrafına toplanıldı. Önce seçilmeyen arkadaş, her şeyi hazmet-miş görünmeğe çalışarak barut ko-kulu bir söylev verdi. Sonra da yeni seçilen arkadaş sakız kokulu bir söy-lev verdi.

İşçi Bayramı adı altında kutlanması kararlaştırılan 24 Temmuz günü münasebetiyle Türkiye İşçi Partisi Ge-nel Başkanı Mehmet Ali Aybar aşağıdaki bildiriyi yayınlamıştır :

24 Temmuz

Bir Protesto Günüdür

«Türk işçisini, işverenin nüfuz ve hâkimiyeti altında tutmak isteyenlerin, İşçi Bayramı olarak ilân ettikleri 24 Temmuz, biz BİR PROTESTO GÜNÜ olarak kabul ediyoruz. 24 Temmuz Türk İşçisinin protesto günüdür, çünkü Anayasadaki İşçi Hakları : Grev Hakkı, Toplu Sözleşme Hakkı, Hür Sendikalar kurma hakkı gibi Temel Haklar, Sendikalar Kanunu ile, Toplu Sözleşme Grev ve Lokavt Kanunu ile, 24 Temmuzda sınırlanmış, kısıtlanmıştır. Çünkü 24 Temmuzda, Anayasaya aykırı olarak işveren lokavtla donatılmış, ona işçiyi ailesi ile birlikte işsizliğe, açlığa mahkûm edebilme yet-kisi tanınmıştır.

Hayır! 24 Temmuz bir bayram günü değildir. 24 Temmuz bir bayram günü olarak göstermek isteyenler, türk işçisine bütün me-deni hakların verilmiş olduğunu ileri sürerler, günü iyice bilsinler ki, türk işçisi hakları için, yani demokrasi için, yani emekçinin de yurd işlerinde söz ve karar sahibi olması için, en az 120 yıldır mü-cadele etmektedir. Türk işçisi haklarını topluca savunmaya tâ 1845 yıllarında başlamış, bilinen ilk grevini 1872 yılında yapmıştır. De-mokراسi son bir tahlil ile halkın bilinçlenmesi, BİR NUMARALI YURDDAŞ DURUMUNA YÜKSELMESİ demek olduğuna göre ,türk işçi sınıfı, halkımızın ilk bilinçlenen ve teşkilâtlanan parçası olarak, yurdumuzda demokrasinin hiç şüphesiz öncülüğünü yapmış olanların başında gelir.

Türk işçisine, emekçi halkımıza sadâka gibi hak verdiklerini sananlar günü iyice bilsinler ki, yeni Anayasamıza işçi hakları gir-mişse, yeni Anayasamız demokrasiyi, sosyal adaleti kabul etmişse, yeni Anayasamız sosyal devlet kavramını getirmişse, bütün bu ni-metler türk işçisinin, emekçi halkımızın istibdad devrinden bu yana hiç dinmeyen medeni mücadelesi ile elde edilmiştir.

İşçi bayramı, türk işçisinin, yoksul köylü kardeşi, toplumcu Atatürkçü kardeşi ile ve bütün emekçi kardeşleri ile el ele oylarını başkalarına değil, kendi kendilerine vererek iktidara geldikleri gün ilân dilerdir. Sahte bayramlarla, Türk işçisi aldatılamaz.

TURKIYE İŞÇİ PARTİSİ
GENEL BAŞKANI
Mehmet Ali Aybar

Bu sırada, «işveren de burada» dediler, «işte şu iriyarı olan adam.. hani yanında saz çalıyor.. o!... Her akşam böyle vur patılsın çal oynasın içer. Keyiflenince yukarı çıkar ku-mar oynar. Taaa gece yarısına ka-dar.» «Boş verin» dedim, «mesele adamın içki içmesinde, kumar oyna-masında değil.. mesele, bizim adam

olmamızda...»

Sinirler biraz yatışmıştı. Gayet güzel, gayet özlü konuşmalar olu-yordu. Misafir sendikacılarından biri: «Üzülmeysin» dedi, «dinletemedik ama çok şey söyledik. İşçiler söyledikleri-mizi kulak arkasına attılar ama, bir gün ne demek istediğimizi anlaya-caklardır.» «Tabii» diye, bir başkası

devam etti «yahu o ne bombarduman-
dı bu gün. Hey gidi hey, bırakın bu
surat asmayı, ben 12 sene evvel Gay-
ret adında bir gazete çıkarıyordum..
vallahı de billahi de sırf (sosyal ada-
let) sözünü ettiğim için başıma kıya-
meti koparmışlardı. Azizim, beni böy-
le çuvalın içine sokup zincirle döv-
müşlerdi. Değil mi? meseleleri ko-
nuşabiliyoruz.. değil mi? bu işe ken-
dini adanmış sendikacılar var.. bu iş
yürür artık. Hiç endişeniz olmasın
sakin, bir cılk adam çıkmış, bir uşak
adam çıkmış, soytarlığım üç gün
devam ettiremez. Sonra bir gey daha
var : işçi, sendikacıyı dinliyor artık.
Evvelce üç kişiyi karşınıza alıp göy-
le doya doya koğumuzdunuz, Sendika-
cının işçi tarafından dinlenmesi önem
lidir. Sendikacı da biraz anlatmasını
bilmeli. Sendikacıya susma, sendika-
cıya durmak yok. Türk-İş Başkanı
Demirsoy'un bir hikâyesi vardır :
Bilmem hangi diyarda bir adam öl-
müş. Adamı gömecekler. Ama, bu işi
yapacak olanlar bakmışlar ki, ada-
mın çenesi oynayıp duruyor. Yahu,
bu adam ölmemiş, baksanıza çenesi
oynuyor demişler. O zaman doktor,
yok demiş, bu adam ölmüştür. Siz
onun çenesinin oynadığına bakmayın,
o sağlığında sendikacıydı, ya bu
dünyadaki haksızlıkları öteki dünya-
dakilere anlatıyor.. ya da öteki dün-
ya da haksızlıklar görüyor da yav-
lar, bu işe şahiden gönül bağlarsak
ga ediyor.. çenesi onun için oynu-
yor.»

Masaya oturduğumuzdan beri az
yiyen, az içen, az konuşan, sağ elinin
üç parmağını iş kazasında kaybetmiş
bir işçi bana seslendi : «Arkadaşım,
Ankara'ya döndüğümüzde şu işçi Si-
gortaları Kurumuna gidip söyleyiniz,
ama Allah rızası için söyleyiniz :
Sakatlarmın, emeklilerin, yetimlerin
muamelelerini hiç olmazsa bir senede
bitirsinler...»

Bir evvelki arkadaş devam etti:
«Sendikacılığın en önemli görevi, iş-
çiyi cehaletten sıyırmaktır. Hiç unu-
mam, yıllar öncesi sendika kurduk.
Ve, kuruluşu resmî yerlere bildirdik.
Şehrin valisi bizi çağırdı, bir güzel
haşladı : —Ne demek sendika dedi,
devlet içinde devlet mi kuruyorsu-

nuz? vazgeçin şu işten... Vazgeçme-
dik. Vazgeçmedik ama, valinin bu
sözü işçinin beynine görelendi. İşçi
bizi dinlemiyor, işçi bizi anlamıyor.
Hele bir işçi var ki, bize sendikamızın
lâfını ettirmiyor. Bu işçi çok dindar.
Adeta ermiş. Her fırsatta kuran o-
kur. Bakınız şimdi iyi dinleyiniz, bu
adam bir gün fabrikanın yatakhane-
sinde en üst ranzada kuran okuyor.
Muzibin biri de yan taraftaki başka
bir ranzanın altına saklanıp buna
sesleniyor : —Uç ya Medeni, uuuççç...
Medeni, ürküyor, heyecanlanıyor, so-
luk almadan etrafı dinliyor. Aynı ses
tekrarlıyor: —Uç ya Medeni, uuuççç...
Medeni'de yine ses soluk kesiliyor.
Biraz sonra aynı seda : — Uç ya
Medeni, uuuççç... Medeni titreyerek:
— Uçamıyorum yaresulallah, uçanu-
yorum diyor. Bu iş böylece bir kaç
keer tekrarlanıyor. Bir gün Medeni
yine : — Uçamıyorum yaresulallah
deyince, muzip : — Uçarsın ya Me-
deni uçarsın, kendini ranzadan aşağı-
ya at diyor. Ve, azizim, uçacağım
diye, adam kaldırır kendini aşağıya
atar, ağzı, burnu dümdüz olur. ,

«Elhasıl azizim, işçiyi uyarmak-
ta, işçiye haklarını göstermekte, iş-
çinin haklarını almakta.. halka fay-
dah olmakta, memleketin kaderini
düzeltilmekte sendikacılar çok büyük
rol oynuyorlar, bu işe şahiden gönül bağlarsak
bunu yaparız. Ben diyorum ki : Biz

işçiler bu memleketin en aydınından
daha aydın kişileriz. Çünkü, bu gün,
bizim memleketimizde hak, adalet,
insanlık üzerine bizim gösterdiğimiz
gayretleri hiç kimse göstermiyor.
Ne gazetecisi, ne profesörü, ne me-
busu, ne bakamı hiç kimse...»

Etraftaki masalarda oturanlar,
bu konuşmaları can kulağıyla dinli-
yorlardı. Vakit ilerlemişti. Artık
kalkmıyorduk.

Çıkarken meyhaneci bize birer
sigara ikram etti. Ben sigara içmem.
Ama, tiryaki imişçesine sigarayı
zevkle tütürdüm. Biz işçiler bu
memleketin kaderini düzeltmeyi dü-
şünüyoruz. Ne güzel, ne doğru, ne
hayırlı iş.

**Başımıza
Gelenlerden
Korkmadığımız
için
Bütün
Korktuklarımız
Başımıza
Geldi**

Kitabın adı «10 Temmuz İnkılabı ve Netayıcı» dir. İçindeki «Başımıza gelenlerden korkmadığımız için bütün korktuklarımız başımıza geldi» yargısı, toplumca birtürlü kurtulamadığımız öyle bir acı gerçeği dile getiriyor ki kitabı özetliyerek bugün geçerli dilimize aktarırken, o yargıyı yazıma başlık yaptım.

«10 Temmuz İnkılabı ve sonuçları» 1919 da yazılmış, 1920 de kitap olarak basılmış. İlk sayfasında kitap okurlara şöyle tanıtılmaktadır : «Türkiye'nin yıkılışının etmenleri —Türkiye'nin inkırazının sâikleri— Makedonya, Ermenistan ve Suriye meseleleri».

Kitabın üzerindeki yazar adı, Şeyh Muhsin-i Fânî'dir. Yazarın gerçek adı Hüseyin Kâzım'dır. Kitaplığımıza «Ebüyük Türk Lugatı» ni kazandırmış olan Hüseyin Kâzım, politikayla ilgili eserlerinde Şeyh Muhsin-i Fânî takma adını kullanmıştır.

Eu kitap yeni kuramlar bulmuyor, yeni kurallar da getirmiyor; kitabın büyük değeri, yazarının güçlü ve gerçekçi gözlemlerindedir : Kırkdört yıl önce yazılmış olan bu kitabı okurken, sanki yazar tıpkı tıpkısına bugünü anlatıyor diye şaşırılmaktadır.

Bana öyle geliyor ki, yıkılan D.P. ileri gelenleri bu kitabı okumuş ve ondan ders almış olsalardı, bütün bu kötü, acı ve acıklı sonuç hem onların başlarına gelmezdi, hem de yurdumuz mutlu bir yola giderdi.

Bana öyle geliyor ki, 27 Mayısçı subaylar, bu kitabı okumuş ve ondan ders almış olsalardı, yaptıkları birçok yanlış yapmaz, yanlışya düşmezlerdi. (Oysa onların çoğunun «Beyaz Zambaklar Memleketi» adlı ütopyk eseri okuyup ondan esinlendiklerini, o zaman, Cumhuriyet'te çıkan röportajlardan öğrenmiştik.)

Yine bana öyle geliyor ki, bugünkü politikacılar, baştaki yönetmenler, A.P. ileri, C.H.P. ileri, bütün partiler bu kitabı okuyup, anlamaya çalışmazlardı.

Bu sözlerimle, bu kitabın her derde deva olduğunu söyledim sanılmamalı. Okunan her kitaba, ancak ondan yararlanabilenler sahip olabilir. Bir önhazırlık, bir dünya görüşü yoksa, bütün kitaplar gibi bu kitap da okuyana bir yarar sağlamayabilir; hattâ onu bütün ters yorumlara da götürülebilir.

Zaman zaman «tarihin tekerrür ettiği» yanlışlarına düşülüyorsa, geçmişteki olayların bugün de karşımıza çıkmasından, yani koşulların temelden değişmemiş olmasından.

«10 Temmuz İnkılabı ve Sonuçları» adlı kitapta anlatılan ve eleştirilen olayların bugüne benzerliği ve bugüne tıpkılığı çok şaşırtıcıdır. Tarihte yaşadığımız olayları, bugün yeniden yaşıyorsak, bu, toplumsal bir değişim olmadığımız ya da yeterli bir değişim, gelişim olmadığımızı gösterir.

İkinci Meşrutiyet sigulanıyla bugünkülerin benzerliği, tıpkılığı karşısında şaşırılmamakta eğer değil; sanki ellili yıldır bizim için takvim hiç değişmemiş.

Hüseyin Kâzım Bey'in kitabında dediği gibi, bizler bugün de bu olaylardan ders almamızı bilmedikçe, yani başımıza gelenlerden korkmadıkça, daha pek çok korktuklarımız başımıza gelecek demektir.

Kitabı özetliyerek günümüz diliyle aktarırken, birçok yerlerimi çıkardım; ancak aldığım bölümlerden hiç bir değişiklik yapmadım.

Kitaplar anlatılan olaylar, bugünkülerine öylesine benzeşlik ki, bu benzeşmeleri belirtmek için, ara yerlere kendi yorumlarımı ekledim. Yorumlarım, ayrıca içinde değişik harflerle dizilmiş olduğu için, dilerse benim yorumlarımı okumuyabilirsiniz. Kitabın içindeki bazı bölümler bugüne öylesine korkunç ölçüde benziyor ki, bu bölümlerde yorumdan bile çekindim.

Başımıza gelenlerden korkmadığımız için bütün korktuklarımız başımıza geliyor

I

1324 yılı (1908) Temmuzunun on birinci cuma sabahı yataklarından kalkan İstanbul halkı, kendilerince açıklanması zor ve beklenmedik bir olay karşısında kalmışlardı. Gazetelerde Sadrazam Sait Paşa'nın imzasını taşıyan bir bildiri, Abdülhamit'in o zamana kadar yürüttüğü yoldan geri döndüğünü, millete egemenlik ve denetleme hakkı verdiğini bildiriyordu. Bu bildiriye ufak bir alay da göze çarpıyordu : Sait Paşa anayasanın «Padışahın eseri» olduğunu söylemekle şüphesiz efendisini savunmak ve herkese memlekette yeni birşey yapılmış olmadığı kanısını vermek istemişti. Gerçekten Abdülhamit, Mithat Paşa'nın anayasasını sözden yürürlüğe geçirebilmek için hiçbir güçlük çekmemişti. Padışahın adamları, efendilerinin ağzını kullanarak «Milletin henüz kendini yönetecek bir hale gelmediğini ve bu sırada hürriyet vermek, iyilliği, kötülüğü ayırtedemeyecek bir çocuğun eline bir bıçak tutuşturmak demek olacağını» şurda burda söylemekten geri durmuyorlardı. (1945 de çok partili düzene geçerken, bilgisiz halkımızın demokrasiyi hazmedemeyeceği, kötüye kullanacağını, halkın henüz siyasal rüştünü isbat etmediği söylenmişti. 27 Mayıs 1960 den sonra, toplumsal adalet ilkesinin uygulanması istenince de, yetersiz ve bilgisiz emekçi sınıfının henüz bu hakkını kullanacak düzeyde olmadığından, kötüye kullanılacağı söylenmişti. Tıpkı 1908 de anayasa için söylenen bahanelere benziyordu bu sözler. Anlayış, hep o anlayış. Tarihin tekerrür ediyormuş gibi görünmesi, koşullarda kökel bir değişim olmadığını gösterir.) 11 Temmuz gününün bildiriyle eski anayasa geri gelmiş ve millet de rüştünü isbat etmiş oluyordu!...

Başkentte Meşrutiyet'in ilânını hemen hiçkimse beklemiyordu. Yalnız son günlerde Erzurum'da ve Arnavutlukun küçük bir yerinde ufak bir ayaklanma ve muhalefetin çıkması uzaktan uzağa yankılanmıştı. Ama bu iki olayın memlekette bu kadar büyük bir inkılabı yapabileceği kimsenin hatırından geçmemişti. Padışahın kahredici kuvveti, böyle bir düşünceye yer bırakmıyordu. Birtakım insanlar eşyanın tabiatına ve toplumsal olayların kurallarına, mantığa ve akla karşı yapılan tecavüzlerin günün birinde dayanıp kalacağını düşünemiyorlardı. Ancak böyle bir mutluluğu herkes Abdülhamit'in ölümünden sonra bekleyebilirdi.

Makedonya olayları, Türkiye'nin bölünmesine değin görüşmeler için devlet başkanlarının buluşmaları bu umudu da yoketti. Herkes son dakikaları yaşamakta olduğumuza inanmış ve olacaklara boyun eğmekten başka da bir umar kalmamıştı... 11 Temmuz gününün bildirisi böyle bir zamanda umulanın üstünde olağanüstü bir olaydı. Bu memlekette vicdan ve namusa kadar herşeye hükmeden Abdülhamit günün birinde birdenbire geri dönebilir miydi? O güne kadar kabiliyet ve istidadından şüphelere düştüğü milletin kendini yönetebileceğine nasıl inanabilmişti? (Aynı soruyu, yurdumuza demokrasiyi, sonra toplumsal adalet ve güvenliği getirdiği söylenen kişilere de sormakız. Bir ya da birkaç kişinin isteğiyle yurdumuza demokrasi ve sonra da ikinci anayasadaki sosyal haklar getirilmiştir gibi gösterilir. Oysa uzun süre iktidarda bulunan bu kadroya karşı demokrasi ve sosyal haklar savunulmuş ve onlar savunucuları yıllarca ezmişlerdir. Bu hakkı vermeyi de vermeyi de kendi ellerinde tuttuklarını sananlar, milletin o olgunluğa henüz varmadığı gerekçesiyle bir zamanlar demokrasiyi ve toplumsal hakları savunanları suçladıkları halde, sonradan yine kendileri nasıl olmuştur da millete demokrasiyi ve toplumsal hakları bağışlayan duruma geçmişlerdir? Abdülhamit'in millete anayasayı bağışlamasıyla (yani öyle görünmesiyle) bugünkü sözde toplumsal adalet bağışlayıcıları, sözde reformcuları arasında büyük bir benzerlik görmek, kimseyi sinirlendirmemelidir. Bize daha tekrarlayalım ki, tarih tekerrür eder gibi görünüyorsa bu, eski koşulların değişmemiş olmasındandır.) Bu korkunç ve zalim padişahın kendi kuvvet ve iktidarından güpheye düşebileceğine ve bir an için kendisini unutabileceğine ihtimal verilebilir miydi? Onun ihtiyarlanmış ve tabiatındaki eski şiddet ve hiddetinden eser kalmamış olduğunu söyleyenler de vardı. Yalnız onu yakından tanıyanlar «Çobanların en kötüsü, hayvanlara merhameti az olamıdır» kutsal sözünden esinlenebilecek kadar olsun, kalbinin yumuşayabileceğine inanamazlardı. Onun bu işde pek fena halde aldandığına ve sanki güdüğe papuç bıraktığına ihtimal verenler de oldu.

Inkılâp ile Türkiye için yeni ama zor bir dönem başlamıştı. Milletin egemenliği kuramamış benimsenmiş olan Abdülhamit bundan sonra hiçbirşeyden sorumlu olamazdı. Temmuzun onbirinci gününden sonra bu sorum başkalarına, onu istibdadından ve tahtından düşürenlere geçiyordu. Her zaman kendisine bağlı kalacağına inandığı ordu ve dostu Arnavutlar onu aldattı ve dengesini bozarak korkunç bir uçuruma yuvarlanmıştı. (Her zaman her yerde böyle olmuştur.) Yalnız, ihtilâlsiz ve kansız yapılan böyle bir inkılâp birçok yerlerde hayretle karşılandı ve bu da bizim lehimize yorumlandı. Memlekette büyük bir inkılâbın olduğu şüphesizdi. Yalnız Padişahın niçin ve nasıl kendi yerini savunmak istemediğini anlamak güçtü.

...Rüştünü isbatına ihtimal vermediği milletini sürgit vesayet altında yaşatmak için kabiliyet ve istidadi bile öldürmek isteyen bir müstebit padişahın ne gibi etkiler ve kuvvetler karşısında geriye dönmek (yani anayasayı kabul etmek) zorunda olduğunu gör-

meyenler onun şiddetle savunmasını bekliyorlar ve yeneceğine inanıyorlardı. 10 Temmuz inkılâbı bu görüşe göre açıklanır gibi değildi, bundan ötürü de birçok yerlerde hayretle karşılanmıştı. Biz bu hayreti, inkılâbın eksikliğine verecek yerde, onun bir üstünlüğü ve şerefi saydık ve bunla övünür olduk. Ama hakın her yerde olsa verilmez ve alınır birşey olduğunu bilenler, bu hakla almak isteyen halk ile onu çalıp gasp eden kuvvet arasında korkunç çatışmalar, boğuşmalar ve ihtilâller görmeyi bekliyorlardı. Herşeyde, hatta Abdülhamit'in aleyhinde bile yargısını ve etkisini göstermiş olan mantık, bu işde ortadan kaybolmuş gibi görünüyordu. Zatenle mazlum pek çabuk uzlaşmıştı. Biri verdikten, öbürü aldığından memnun görünüyordu. (Bu sözlerden bugün için de ders almamız gerektir. Günümüzde sömürgecilerin bile toplumcu görünerek halkı memnun etme yoluna gittikleri ortadadır.) Abdülhamit, İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin başkanı olduğuna övünerek söylüyordu. Daha yedi-sekiz saat önce Padişahın zulmüne, gadrine uğrayacağı korkusuyla uykuya yatan bir halk, ertesi sabah hürriyetsever ve meşrutiyete bağlı olarak yataklarından kalkmışlardı. İşin gerçeği bilinmiş olsaydı burda bir mantıksızlık görülmiyecekti. Padişah, ihtilâlin başka yerlere de bulgamasından korkup istenilen meşrutiyeti vermişti. (Bizde verilmiş olan —dikkat : alınmış olan değil — verilmiş olan bütün haklar hep bu yüzden verilmiştir.) Ama bunu günün birinde tekrar geri alabileceğini de hatırlama getirmiş olmalıdır. Türkiye'yi bölüşmenin sözkonusu olduğu tehlikeli zamanlarda memlekette bir iç ihtilâle ve savaşa meydan vermek onun gibi bir adam için büyük bir tedbirsizlik olacaktı. Onun güvendiği yerler ve beklediği işler vardı. Bu oyunu kendi lehine döndürecek nedenleri ve araçları daha güvenle ve daha tehlikesizce hazırlayabilmek için direnme gereği görünmemişti.

Halkın çoğunluğu, Meşrutiyet'le Abdülhamit arasında seçmeli kalınca, Abdülhamit'i tercih edeceğinden hiç şüphesi olmayan inkılâpçılar, O'nun (Padişahın) yine yerinde kalmasını istediler. Meşrutiyetin ilânından yana olduklarını padişaha bildiren Arnavutlar, O'nun saltanat tahtında kalmasını en önemli koşul olarak ileri sürüyorlardı!... Gerçekte 10 Temmuz inkılâbı, halkın gafleti önünde döndürülen bir hokkabaz aynasının yansımalarından, göstermelikten ve gösterişten başka birşey değildi. (Bugünkü biçimsel demokrasiyi, kâğıtlar üstünde kalıp uygulanmayan toplumsal hakları anımsamak elde mi?) Bunun içindi ki, aklı ve görüşü olanlar bu inkılâptan pekaz umutluydular ve şüphelere düşmüşlerdi.

...Bir zalimden korkup ona «Sen zalimsin!» demeye cüret edemeyen bir milletin dünyada yaşama ve kalma hakkı kalmadığını anlamak pek güç birşey değildir. Zulmün ve istibdadın en alçakçasına ve en ıgırencine katlanan, daha doğrusu, ahlâksızlık ve çıkar-severlikle Padişahın aıdattımacalarına olanak veren yine bizler değil miydik? Abdülhamit, halkın ahlâkının bir muhassalasından başka birşey değildi. Biz, onun çağında çekilenlerin, görülen bozuklukların nedenlerini ve etmenlerini bu yolda açıklayabiliriz.

Bütün kötü gidişlerin, sürüp giden felâketlerin Meşrutiyet'in ilânıyla ortadan kalkacağına ihtimal vermek için tabiatın amansız mantığından gaflet etmek gerekir. İlk zamanlarda Meşrutiyet'e olan eğilimin nedenlerini açıklamak gerekir. Her kötülükten yalnız padişahı sorumlu görmek gibi bir görüş ve duyuş yanlışına düşen halk onun (padişahın) ortadan kalkmasıyla zulümden kurtulacaklarına inanıyorlardı. (1950 de C.H.P. nin tek parti iktidarı devriline de, 27 Mayıs'tan sonra da böyle sanılmıştı.)

Dünyanın başka ülkelerinde ve bizim hatırımıza hayalimize bile gelmeyen etmenler altında yaratılan hürriyet ve adalet deyimlerinin kavramları, bize açıkça bildirilmiş olsaydı, daha o günü bu koca memlekette Meşrutiyetten yana olacak bir adam bile bulunmıyacaktı! Nitekim aradan pekçok zaman geçmeden bu acı gerçek bütün açıklığıyla kendini gösterdi ve istibdad ve Abdülhamit'e doğru büyük bir eğilim ve akım oldu. (Bu satırlar sanki tıpatıp bugünü anlatıyor. Bugün de 1960 öncesine doğru halkta gittikçe artan bir eğilim olduğunu yadsımak, gerçeklere gözyumaktır.) 31 Mart Olayı, hastanın verilen ilâcı kusmasından başka bir yolda yorumlanabilir mi? Meşrutiyet'in ilânından bugüne kadar hükümetin başkentte sürekli bir sıkıyönetim altında bir denge aramasının etmenleri ne olabilir? Gericiliği Kör Ali'lerde, Volkan'larda (O zaman yayımlanan Volkan adlı gazete), Serbesti'lerde (yine o zamanki bir gazete) değil, belki Meşrutiyetli alkışlayan milletin ruhunda, istidadında aramak doğru olur. (27 Mayısçı askerleri ençok alkışlayanlar, 27 Mayıs'a karşı olanların gazeteleriydi. Nitekim, bunların iyizleri sonradan ortaya çıktı ama, atı alan üsküdarı geçti. 27 Mayısçı askerlerin dostu düşmanı şimdi anlamış olmaları hiçbir işe yaramaz.) Başka bir ülkede insanları huzura ve mutluluğa götüren bir yönetim biçimi, başka bir yerde felakete ve perişanlığa götürür.

Meşrutiyet daha ilk günlerinde dinsizlikle, ahlâka ve ulusal geleneklere karşı olmalda suçlanmıştı. Sahte geriatçılar, müstebitler ve gericiler bundan istedikleri gibi yararlandılar ve ortalığı umduklarından daha boş ve geniş buldular. İşbaşında olan birtakım insanların aldırmaşlığı, halkın ahlâk durumunun gözönüne alınmaması bu kötü sanıları pekiştirdi ve herkesi umutsuzluğa düşürdü. Arnavutlar üzerinde bir manevî etki yaratmak ereğiyle yolculuğun zorluğuna katlanan padişah hazretleri Selânik'teki Ayasofya camisinde cuma namazını kıldığı sırada, müslümanların halifesinin vekilli ve sadrazamı olan Hakkı Paşa, elleri arkasında caminin içinde gezinip duruyor ve ıslık çalarak sabırsızlık ve bezginliğini belirtiyordu. (Bu dinsel gösterişler sürüp gitti. Eyüp Türbesinde kurulan siyasi iftar sofralarında, oruçsuz oldukları halde oruçluymuş gibi iftar edip halka gösteriş yapan politikacıların serüvenleri daha unutulacak kadar olmadı.)

...Halkın Meşrutiyet'ten, inkılâptan ve değişen yönetime beklediği adaletti; öyle ki Abdülhamit yalnız

bu ihtiyacı sağlamak gereğini düşünememiş olsaydı, bu milletin kurtarıcısı sayılır ve belki tanrılaştırılırdı. Hürriyet ve eşitlik deyimlerinin nasıl gülünç ya da ağlanacak düşüncelere ve tasarımlara yolaçtığını bizimle birlikte herkes şaşarak gördü.

10 Temmuz Inkılâbı en gerçek anlamıyla bir yönetsel inkılâp olacaktı. Bunun böyle olup olmadığını daha aşağıda düşünürüz. Bununla memlekette yararlı ve canlılık getiren bir değişikliğe, bir yeniliğe yolaçan bir düşünsel ve inancaal inkılâp arasındaki illentileri aramak gereğini de duymuyoruz : çünkü bizim anlayışımıza göre böyle bir illinti aşında yoktur ve herhangi bir düşünsel ve inancaal inkılâp sözü bize bu halkı altüst etmeye, ortalığı karıştırmaya, ihtilâl ateşlerine verip kaba gericiliği uyandırmaya yeter.

10 Temmuz inkılâbı, Max Nordav'ın deyişle, hammalın dinlenmek için yükü bir omuzundan öteki omuzuna geçirmesine benzer oldu. Ve milleti ezen dayanılmaz yük, yine onun omuzunda kaldı. Kendi haklarından şüphelere düşen bir milletin esaret halinde yaşaması kadar tabii bir hadise olamaz. Nitekim böyle bir millete hükmeden zalimin kuvvetinden şüphelenmesi de onun yokoluşunu hazırladı!...

Herhangi bir ilkhız, buna karşı bir kuvvetin etkisiyle dengeleşir ve her nerde olsa etki, karşı etkiye eşit olur. Yükseltici, itici kuvvetin bittiği noktada düşüş, önüne geçilmez bir hadisedir; ve bir merminin yörüngesinde görüldüğü gibi, bu düşüş daha ilk hareket noktasında başlar. Türkiye inkılâbı da böyle bir hadiseydi. Havanın aşağı yukarı tabakalarında ısının değişmesinden ileri gelen, ağırlık ve yoğunluğun başkalaşması fırtına yapar, bu fırtınadan da nasıl yeni bir denge oluşursa bu inkılâp da böyleydi.

(...Bütün kötülükleri Abdülhamit'e yüklemek ve onu, evet yalnız onu, herşeyden sorumlu ve suçlu görmek, o zamanın modasıydı. Abdülhamit'in ancak kendisini yaratacak, yaşatacak bir ortamı etkileyebileceğini kimse düşünmüyordu. Etkinle edilgin arasındaki özden ve mantıklı bağıntılar kimsenin gözüne çarpmıyordu. Her ne olursa olsun, birgün önce dile gelmez, anlatılmaz zulümler içinde, insanlığın en ilkel haklarından uzak ve yoksun yaşayan, yurdunun parçalandığını, ulusunun aşağılandığını gören bir halkın hürriyetine kavuşur kavuşmaz, siyasi ihtiraslarla, partililikle birbirlerini boğup öldüreceklerine, ahlâk sefaletinin, mantıksızlığın bu derecesine düşeceklerine elbette kimse ihtimal verememişti. 10 Temmuz inkılâbını insanlığın bir zaferi sayarak alkışlayanlar arasında, hükümetler de kendi çıkarılarını ve o zamana kadar doğuda güttükleri siyasetin alacağı durumu düşünmeye başladılar.

...Duygusal ve daha çok çıkarı okşayan bütün umutlar birdenbire yokolabilir miydi? Abdülhamit zamanının «Hasta Adamı» gerçekten dirilmiş miydi?

(Devam edecek)

Toplumsal, tarihsel bir ikiyüzlülük, öteden beri «geri zekâli ve beceriksizdir» yakıştırmasıyla, kadını, erkekten aşağı, dolayısıyla erkeğe uyruk olması gereken bir hayvanla insan arası bir varlık diye göstermiştir. Bu utanç verici yargının beslediği bir takım alışkanlıklar bugün en aydın kafalarda bile sürüp gidiyor. Özellikle az gelişmiş toplumlarda kadının sığınmak zorunda kaldığı pasif tutum, bu yargıyı ileri sürenleri haklı çıkarmaya yardım etmektedir. Oysa kadın, zekâsını ve gücünü geliştirme imkânları bulduğunda hiç de geri ve beceriksiz olmadığını, hattâ cinsine özgü yetenekleriyle bazı alanlarda erkekleri bile aşabileceğini bütün tarih boyunca ispat etmiştir. «Kadının geriliği erkeğin de geriliğidir» düşüncesinden davranan SOSYAL ADALET, bu sayısından itibaren başlamak üzere ÖNCÜ KADINLAR başlığı altında, bütün insanlık için yüzağartıcı işler başarmış 10 kadını okurlarına tanıtacaktır. Bu tanıtmanın bir yandan bütün kadınların eşitlik ve özgürlük savaşlarına, öte yandan da tek tek kadınların kendi kişiliklerini seçip gerçekleştirme çabalarına yardımcı olacağı inancındayız.

İLK SENDİKACI KADIN

FLORA TRİSTAN

Flora Tristan, 4 Nisan 1803 te, kadın ve piç olarak dünyaya geldi. Ama Flora bu iki suçla yetinmeyecek ve burjuva toplumun hiçbir vakit affetmediği üçüncü en büyük suçu da işleyecekti: işçi haklarını savunmak!

Perulu zengin bir soylu kişi olan babası Don Mariano de Tristan, kızı üç yaşındayken öldü. Ölmeden önce Flora'yı kanun gözünde eylât olarak tanıtmıştı ama toplumun şefkatli kucagina emanet etmeyi de unutmamıştı. Burjuva Fransız toplumu, Perulu soylu kişiyi utandırmayacak bir adaletseverlikle Flora'yı aldı ve küçük kızın yoksulluk, bakımsızlık, öğrenimsizlik, güvensizlik içinde yetişmesini sağladı. Talihsiz zengin çocuklarının piyano çalmasını öğrendikleri bir yaşta çalışmak zorunda kalarak insan onur ve hürriyetinin özlemini erkenden duyusunu, Flora, Perulu zenginle, zengin Fransız toplumunun bu ortak çabasına borçludur.

Genç kızın, yoksulluk ve güvensizlik gibi küçük insanlara büyük mutluluk veren zevkleri bütün hayatı boyunca tadması işten bile değildi, ama bir kusuru vardı ne yazık ki: çok güzeldi. İri siyah gözleri, mat teni, yumuşak ve uzun koyu renk saçları, atölyesinde çalışmakta olduğu gravürücü André Chazal'i

çığına çevirmişti. Böylece Flora, burjuva toplumunun bir kadına tanıyabileceği en büyük hakkı, kendi seçmediği bir adamın karısı olmak ve o adama gürbüz çocuklar doğurmak hakkını elde etti. Güvensizliğe, yalnızlığa ve yoksulluğa alışmış olduğundan mı nedir, üçüncü çocuğu karnına düşünce dayanamayıp bu şerefi tepti Flora.

Ashında etkinliğe, geniş ufuklu bir yaşama düzeyine susamıştı. Dar görüşlü bir kocaya başkaldırmakla, modern kadının özgürlük savaşını başlatıyordu farkında olmadan. Bu savaşın kesin çözümünün gerçekte daha büyük bir savaşın, ezilen yaratıcı sınıfın girişmekte olduğu emek savaşının çözümüne bağlı olduğunu sonradan anlayacaktı.

Flora, çalıştığı her yerden, kocasının yetişip yuvasını terketmiş ahlâksız bir kadın olduğunu haber vermesiyle hemen kovuluyordu; sonunda isim ve adres değiştirmekten usanıp bir İngiliz ailesinin yanına oda hizmetçisi olarak girdi ve bütün Avrupa'yı dolaştı. 1833 yılında da bir gemiye atlayıp Peru'nun yolunu tuttu: Amcası Don Pio de Tristan'ın Arequipa eyâletine vali olduğunu öğrenmiş ve babasından kendiyine düşen mirası istemeye karar vermişti. Gemide kendisini genç kız olarak tanıttı tabii. Bu kü-

çük tedbir Flora'yı kocasının tákibinden kurtardı ama geminin kaptanı Chabrié'nin onun için yanıp tutuşmasını engellemedi. Kaptan evleneceğiz, diyor, başka şey demiyordu. Gerçek kimliğini açıklamak niyeti olmayan Flora o, kadınlara vergi ustalıkla, ne umutsuzluğa, ne de fazla umuda kaptırmadan idare etti adamdı. Valparaiso limanında gemiden inip esşeğe bindi: Arequipa yaylasına gidebilmek için başka çare yoktu. Gökten düşercesine sarayını renklendiren bu güzel yeğen, vali Don Pio de Tristan'ı alabildiğine keyiflendirmişti hemen kolları sıvayıp genç kadın şerefine şölen ve şenlikler düzenledi ve bunlara kendisini o kadar kaptırdı ki yedi ay içinde şu miras meselesini doğru dürüst görülecek bir vakit bulamadılar. Tam o sırada da kaptan Chabrié, toz topraktan ağarmış bir hâlde ve her zamankinden daha aşık, nişanlısını alıp götürmeğe geldi. Flora onunla birlikte dönmeye hazırdı, ama bir küçük şartla: payına düşen mirası alabilmek için babasının ölmeden önce annesiyle evlendiğini isbat eden sahte bir belge gerekiyordu genç kadına, kaptan nüfuzunu kullanıp böyle bir belge sağlayabilirdi. Ürkütü kaptan ve bütün ürkük kahramanlara yaraşır biçimde güzel bir vatan, millet, fazilet nutku çekerek geri döndü. Flora'nın ondan bekleyebileceği iki yardımdan biri de zaten buydu.

Amcasından, miras yerine hayatını sürdürmeye yarayacak küçük bir aylık koparan genç kadın Paris'e geldiğinde, gitmeden önce annesine bırakmış olduğu çocuklarını görmeğe koştu. Babaları almıştı çocukları ve ahlaksız annelerine geri vermeye de niyetli değildi. Korkunç bir kavgadan sonra mahkemeye düştüler. Ve 10 Eylül 1838 günü André Chazal, bir sokak köşesinde beklediği eski karısının göğsüne tabancasını kahramanca boşalttı! İşte Flora Tristan'ın kısa ama gerçek hayatı o gün aldığı ağır yarayla başlar.

Zekâsı ve öziemleriyle kendisini kat kat aşan bir kadınla evlenmiş olmanın acısını çeken mutsuz küçük burjuva André Chazal yirmi yıl ağır hapse mahkûm oluyor, ve Flora Tristan uzun bir ölümlü - pençeleşme döneminden çıktığında ilk kitabını yayımlıyordu. Genç kadının Peru yolculuğunu anlattığı ve vali amcası tarafından kendisine bağlanan aylığın hemen kesilmesine yolaçan bu kitap, «Bir Paryanın Gezileri» adını taşır ve sınıf bilincine doğru attığı ilk adımdır.

Hayatını kazanmak için yeniden çalışmak durumunda kalan Flora Tristan, bu arada o çağın karanlık işçi dünyasına girmiş ve bütün işçi sorunlarını ve savaşını en acı yönleriyle yaşamıştır. Nitekim 1843 yılında yayımladığı ikinci kitabı olan «İşçi Birliği», ismine yaraşan güçlü ve edebî şekerlemelerden uzak sâde bir dille, dört yıl sonra Karl Marx'ın daha geniş çapta değinip çözülmediği sorunlara gerçekçi bir gözle eğilmektedir. «İşçi şartının düzelmesi, işçilerin hiç kimseden yardım beklemezsizin, yalnız kendi güçlerine güvenerek, savaşlarını yürütmelerine bağlıdır» diyen Flora Tristan, «Sayıca çoğunlukta olan işçiler niçin güçlenemiyorlar?» sorusundan giderek halk eğitim okulları açılmasını tasarlıyordu.

«Kadın haklarının tanınmasını istiyorum, çünkü inanıyorum ki insanlığın başında dolanan bütün felâketlerde kadının tabii ve silinmez haklarına karşı bugüne kadar takınılagelmiş uyumsuz ve utanç verici tavrın büyük payı olmuştur. Kadın haklarının tanınmasını istiyorum; çünkü inanıyorum ki, genellikle bütün insan varlığının, özellikle de halk insanının eğitimi ve özgürlüğü bu hakların tanınmasına bağlıdır.»

Flora Tristan

Kitabını yazmadan önce belibaşlı iş yerlerini teker teker dolaşmış, konferanslar vermiş, istatistikler çıkarmış, belgeler toplamıştı. Fourier, Considérant, Robert Owen gibi çağdaşı toplum bilimcilerin çalışmalarını dikkatle okumayı da unutmamıştı. Flora Tristan'ı bu bilginlerden ayıran özelliği, soyut kavramlar düzeninde kalmayıp doğrudan doğruya emekçilerden ve proletaryanın günlük hayatından kaynaklanmış olmasıdır. Giyim kuşamında titizlikten vazgeçmeyen bu «şapkaklı kibar kadın», kitabını yaymak için giriştiği kampanyada, polis baskılarının yanısıra işçiler tarafından da dâima güleryüz görmemiş, hak

ettiği anlayışla karşılanmamıştır. Ama sonunda, inanç dolu konuşmaları ve derin bilgisiyle çoğu zaman korku ve bilgisizlikten doğan dirençleri yumuşatmayı ve ortadan kaldırmayı başarmıştır.

Flora Tristan, «İşçi Birliği»nde, her emekçinin yıllık kazancının belli bir yüzdesini işçi sınıfının genel yararı uğruna kullanılmak üzere ayırmasını ve böylece meydana gelecek sermayenin işçi hastahaneleri, sakat ve yaşlı işçiler için yuvalar, işçi okulları açmak için harcanmasını istiyordu. Özet olarak Flora Tristan, modern sendikacılığın temellerini atıyordu. Düşüncelerini gereğince yayabilmek amacıyla bir Fransa gezisine çıktı. Arabayla, vapurla ve gerektiğinde yayan olarak yaptığı bu gezi sırasında karşılaştığı güçlükleri bitmek tükenmek bilmeyen bir enerjiyle yenmiştir. Ağarmaya yüz tutan saçları, derin bir güvenle parlayan gözleri, konuşmaya başladığı vakit yüz hatlarını kaplayan inançla her zamankinden daha güzeldi. Aklın güçlü sesiyle birleşen bu güzellik, dinleyicilerini büyütüyor ve Flora Tristan, polis baskularının yanısıra kendi yoldaşlarının aşk tutkularıyla da savaşmak zorunda kalıyordu. Bir mektubunda, «Çok ağır ve yorucu bir iş yapıyorum, ama bir o kadar da mutluyum.» diye yazar. Mutluydu evet, her uğradığı yerden ardında şevkle dolu öğrenciler bırakarak ayrılıyordu. Ama farkında olmadan tükenmişti de. Nitekim Güney Fransa'da tifoya yakalandı ve 14 Kasım 1845'te, Bordeaux'da, en verimli bir yaşta hayata gözlerini yumdu. Yüzlerce işçinin katıldığı canaze töreninde, tabudu dört ayrı meslekten işçi arkadaşları tarafından vekar içinde taşındı. Tabut önünden geçerken, Flora Tristan'la durmadan uğraşmasıyla ün salmış olan bir polis müdürünün ağladığını göstermemek için şapkasıyla yüzünü gizlediği söylenir. Bugün, ülkücü güzel kadının mezarını, işçilerin kendi aralarında topladıkları paralarla dikilmiş ve üzerinde «Bayan Flora Tristan'a, işçilerin şükran duygularıyla.» sözleri kazılı sade bir anıt süslemektedir.

(Derleyen : A.T.)

(Gelecek sayıda : İlk kadın doktor :
ELIZABETH BLACKWELL)

ELİF YAYINLARI

- EXISTENTIALİSME'İN TARİHİ — Jean Wahl'dan çeviren : Bertan Onaran. Fıatı : 350 kuruş. Elif yayınları : 10, Felsefe dizisi : 4.
- DRAM SANATI — G. Wickkam — G. Brereton'dan çevirenler : Mete Ergin — Gani Yener. Fıatı : 350 kuruş. Elif yayınları : 11, Tiyatro dizisi : 4.
- TIYATRO TEKNİĞİ — P. Van Tieghem'den çeviren : Bertan Onaran. Fıatı : 400 kuruş. Elif yayınları : 12 Tiyatro dizisi : 3.
- SİNEMA EL KİTABI — Nijat Özön, 15.00 lira. (Başlangıcından bugüne dünya ve Türk sineması tarihi, sinema tekniği ve son gelişmeler, sanat açısından sinema, sinema edebiyatı ve senaryo tekniği. Bol resim ve krokilerle nefis baskı)

İsteme adresi : ELİF KİTABEVİ, Beyazıt — İstanbul

TÜRKİYE'DE İNTİHAR OLAYLARI

M. VÂSİF ERSOY

Türkiye'de intihar olayları yalnız gözlemlerin edindirdiği inanç değil, ama istatistiklerin de belgelendirdiği bir kanı olarak: toplumsal adaletsizlik özü içinde toplanabilecek gelir düşüklüğü, aile geçimsizliği, hastalık, eğitimsizlik gibi sosyal - ekonomik faktörlerle ilintilidir.

SOSYAL ADALET

Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü 1 Temmuz 1962 den 31 Aralık 1962 ye değin Türkiye'de intihar olaylarını çeşitli bağıntıları içinde yayınlamış bulunuyor. Cinsiyet, yaş, medeni hal, oturduğu yer, meslek ve sanatı, çalıştığı yer, aylık geliri, öğrenim derecesi, intihara yöneltten neden ve etkenler, intiharın biçimi, intihar ettiği yer bıraktığı ve beslemekle yükümlü olduğu aile bireyleri, uyrukluğu gibi bağıntılar rakamların kuru, ama gerçek deyimli ile gözler önüne seriliyor. İllere olan dağılışı ile genel toplam intiharların Türkiye düzeyindeki özelliklerini belirtmeğe yetiyor.

Yukarıda belirttiğimiz süre içinde Türkiye'de 227 intihar olayı izlenebilmiştir. Bunların 116 sı erkek, 111 i kadındır. Aşağı yukarı kadın-erkek dağılımında eşitlik vardır. Neden ve etkenlerden 40 ı aile geçimsizliğine bağlanınca kadın-erkek eşitliğine yol açan durum anlaşılır hale gelmektedir. Hastalık nedeninden ötürü 74, fakirlik ve yoksulluktan ötürü 9, öteki ve bilinmeyen nedenlerden ötürü 104 rakamlarının ardında gizlenen gerçek : ekonomik etkenin üstünlüğü sonucudur.

Ailesel geçimsizlikler neden olur? Eşlerin ruhsal ve toplumsal yapılarındaki uyumsuzluktan değil mi? Ruhsal ve toplumsal iç ve dış yapıyı nitelendiren etken : İktisadi ve mali ortam değil midir? Yaşamak istiyorum. Yemeli, içmeli, doymahyım. Çalışmak istiyorum : İş bulabilmeliyim. Barınmak gereksinmem var : sağlık koşullarına uygun konutum olmalı. Giyinmek ve eğlenmek için gelirimden ayırabileceğim bir bölüm bulunmalı. Kendim okuyamadım, çocuğumu okutmak istiyorum. Hastayım. Ya da bakmakta yükümlü olduğum aile bireylerim hastadırlar. Hekim ve ilaç özelemindeyim. Bulamıyorum. Tedavim sağlanamıyor. Sayrılığım geçmiyor. İntihar ediyorum. Hastalık nedenine bağlıyorlar. Kim bağlıyor? Olayın geçtiği yerdeki jandarma eri, ya da polis memuru. İntihar fişini böylece doldururlar. Gerçek fişlerin altını kolluk Amirii ile vali, ya da kaymakam imzalar. Ama herkes bilir ki bu işin asıl yükümlüsü küçük görevlilerdir. Küçük görevlinin kendisi genel ve mesleki eğitim olanağından yeterince yararlandırılmamıştır ki, intihar fişini doldururken gerçek nedeni nüslüne isabetle parmak basabilsin. Ama aşağıdaki rakamlar intiharlara ışık tutmağa yetebilecek niteliktedirler.

Aylık Geliri	Sayı	İndeks
100 — 249 T.L.	13	100
250 — 499 T.L.	10	76,9
500 — 999 T.L.	4	33,3
1000 T.L.	1	7,0
Daha fazla	2	15,4
Belli değil	197	

Bu rakamlar açıkça gösteriyor ki en düşük gelirlerde intihar olayları daha çoktur. Gelir çoğaldıkça intihar olayları azalmaktadır. Yüksek gelirli olanların aylık ya da yıllık geliri 12.000 T.L. nin üstünde olanların içinden çok az bir çoğalma ile intihar edenlerin çıkması gene de ekonomik faktörün üstünlüğünü bozamaz. İhtiyaçların sınırsızlığı karşısında kut olanak-

ların varlığı intihar-gelir arasında nedensellik bağıntısının kurulmasına yol açar. Kaldı ki : İntiharların psikodinamikleri elbette pek çoktur. Ancak başat nedenin ekonomik olduğu gerçeği daha inandırıcıdır. Yukarıdaki tabloda belli olmayan gelir durumlarının kabarık bir rakama ulaştığı görülmektedir. Bunun fiş dolduranların savsaklamasından ileri gelmesi düşünülebilir de rakama dökülseydi düşük gelirli de kabarık, yükselen gelirlerde alçak rakamlar elde edilebileceği söylenebilir. Gözlemlerimiz bu yoldaki tahminimizi haklı çıkaracak niteliktedirler. Ek olarak öğrenim derecesini gösteren rakamlar da görüşümüzü sağlamlaştırmaktadır. Türkiye'de eğitim ilkokullarda genel, zorunlu, parasız ve orta ile yüksek sosyal adalet ilkesine uygun olmak gerekirken uygulamada parası olan okuyabilmekte, olmayanlar da rastlantıların seyrine bırakılmaktadır. Nitekim öğrenim derecesi ile intiharlar arasındaki bağıntı da şöyle gözükmektedir.

Öğrenim derecesi	Sayı	İndeks
Öğrenimsiz	109	100
İlk	49	44,9
Orta	16	14,6
Lise	5	4,3
Yüksek	5	4,3
Belli değil	43	

Yukarıdaki tablo 1962 yılının Temmuz başlangıcı ile Aralık sonunu kapsayan altı aylık dönem içindir. Ve T. C. Anayasa'sının 50. maddesinin ikinci fıkrası : «İlk öğrenim, kız ve erkek bütün vatandaşlar için mecburidir ve Devlet okullarında parasızdır» der. Üçüncü fıkrası ise : «Devlet maddi imkânlardan yoksun başarılı öğrencilerin en yüksek öğrenim derecelerine kadar çıkmalarını sağlama amacıyla burslar ve başka yollarla gerekli yardımları yapar» hükmü birey açısından hak, devlet açısından ödev olarak ilân eder. Oysa Türkiyemizde intihar edenler arasında hiç tahsili olmayanlar rekor mevkiindedirler. İkten yükseğe öğrenim seviyesi yükseldikçe intiharlar azalabilmektedir.

Hastalık sebebiyle intiharlar, dönem içinde, aşağı yukarı üçte bir oranındadır. Öte yandan Anayasamız 49. maddesinde : «Devlet, herkesin beden ve ruh sağlığı içinde yaşayabilmesini ve tıbbi bakım görmesini sağlamakla ödevlidir» demektedir. Burada da açık bir toplumsal adaletsizlik bağıntısı kendisini göstermektedir.

Çözümlemeleri daha da uzatabiliriz. Kısa bir yazı çerçevesinde bu kadarla yetiniyoruz. Sonuç şu olacaktır ki : Türkiye'de intihar olayları yalnız gözlemlerin edindirdiği inanç değil, ama istatistiklerin de belgelendirdiği bir kanı olarak : toplumsal adaletsizlik çzö içininde toplanabilecek gelir düşüklüğü, aile geçimsizliği, hastalık, eğitimsizlik gibi sosyal - ekonomik faktörlerle ilintilidir. Ve 143 sayılı kanunla değiştirilen 6580 sayılı Basın Kanunu'nun 32. maddesindeki : «İntihar olaylarını okuyanları tesir altında bırakacak şekilde yayın yapanlar 100 T.L. ağır para cezasına bağlayan müeyyidesi, plâtonik kalmakta ve realitenin seline baraj çekememektedir.

TOPLUMCU
HÜSEYİN
RAHİMİ

Edebiyattan, sanattan gaye herhalde bir menfaat-i içtimaiyyedir.

Hüseyin Rahmi Gürpınar

CEVDET KUDRET

Sanattan söz ederken : «Bir sanatçı doğayı ne kadar açıklık ve doğrulukla kopya edebilirse eserine o kadar ruh vermiş olur; icatta hiçbir muhayyile doğa kadar zengin ve renkli olamaz.» (*Son Arzu*) diyen Hüseyin Rahmi, bütün sanat çalışmalarında bu görüşe uygun davranmış, kendisini «doğadaki gerçeği kopya etmeğe uğraşan bir yazar» (*Cadı Çarpıyor*) olarak tanıtmış, görüşmelerden birinde, çalışmalarını anlatırken : «vapurda, tramvayda filân hemen not alırım; hayatta öyle şeyler vardır ki ne kadar düşünseniz bunları bulmanıza imkân yoktur» (*Muhit* dergisi, 1932) demiş; bir başka görüşmede de, «sinema makinesi gibi» olduğu benzetmesini benimsemiştir (*Yeni Kitap*, 1927, sayı 3).

Daha ilk eserinde (*Şık*) «doğayı kopya ederek» sanat hayatına atılan yazar, kendi sanat mızacına uygun düşen gerçekçilik (realizm) ve doğalcılık (natüralizm) akımlarını benimsemiş, «vapurda, tramvayda filân not aldığı» gözlemlerini eserlerinde kullanmıştır. Bu tutumun bir sonucu olarak, karşılaştığı toplum sorunlarıyla ilgilenmek zorunda kalmış; böylece, toplumla ilişkisi kopmuş birta-

kim sanatçıların da yaşadığı bir çağda yüzü topluma dönük bir edebiyatın en büyük temsilcisi olmuştur. Kendinden önce yetişmiş Ahmet Mithat, Namık Kemal v.b. gibi toplumcu yazarların, romantik bir gözle, yalnız üzüntü kaynağı olarak görüp gösterdikleri olayları, Hüseyin Rahmi, benimsediği doğalcılık akımının etkisiyle, sadece görmekle yetinmemiş; o olayların soyaçekimsel (irsi) ve toplumsal nedenlerini araştırmıştır; bu bakımdan kendini «ameliyat masası başındaki hekim» e benzetmiş. «İkiyüzlülüğün hoşlanmıyan gerçegetapar kalemi» ile «toplum ve vücut hastalıklarının her çeşidini bütün çıplaklıklarıyla açmış, kendisini «toplumbilimin patoloji öğretmeni» gözüyle görmüştür (*Son Telgraf* gazetesi, 23.9.1924). «Gerçek hikâyeciliğin, bütün bilimleri, fenleri içine alan, her kötülüğü, her hastalığı, her gizli bozukluğu, yarayı aydınlığa çıkararak yüksek bir güç» (*Ben deli miyim savunması*) olduğuna inanan yazar, sanat yoluyla toplumu eğitme-yi bir görev olarak yüklenmiş, «insanların kabahatlerini, günahlarını açık olarak göstermeli ki onları tekrarlarmaktan kaçınınsınlar» (*Yeni Adam*

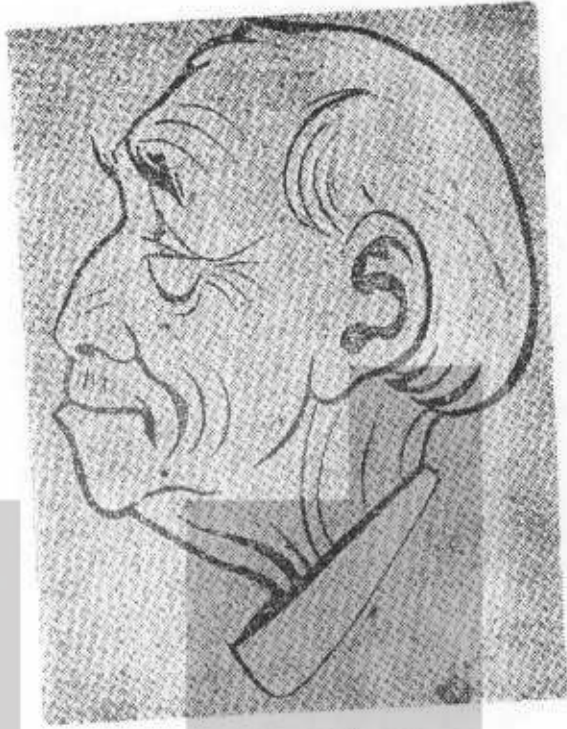
dergisi, 1941, sayı 324) demiş, kendisinin, «kafasına doldurduğu felsefeyi etrafına saçan bir eğitmen» (*Son Telgraf*, 23.9.1924), «seçkinlerden çok avâmın, azınlıktan çok çoğunluğun toplumsal eğitimine kendini vermiş gönüllü bir hizmet edici» (*Cadı Çarpıyor*) olduğunu açıkça söylemiş, «edebiyatçı, yazar denince, bilim ve edebiyat alanındaki bilgilerini kasabalarımızın, köylerimizin en izbe köşe bucaklarına kadar yayma olanacağını düşünen ve bu memleketin ihtiyaçlarını iyice anlamış hayırsever büyük kafalar gerekli» (*Şakavet-i Edebiyye*) olduğunu anlatmış, sonuç olarak da, «edebiyatın, sanatın creği herhalde toplumsal bir çıkar sağlamaktır» (*Şakavet-i Edebiyye*) demiştir. 1913 yılında *Cadı* romanı dolayısıyla giriştiği çetin bir tartışmada, *Fecr-i Ati* yazarlarından Şahabettin Süleyman'ın «Sanat, çıkar düşünmez» görüşüne karşı ileriye sürdüğü yukarıki düşünceyi şu yolda geliştirmiştir : «Eserlerimiz yalnız kendi yaratınamız, ürünlerimiz değildir; bunlar bizde gelişip büyürler, fakat kökleri her yerde beslenir; itiraf edelim ki, halk bizim yazı yardımcımızdır, edebiyatı da, edebiyatçıları da yaratan odur. Bir sanatçı dışardan etkilenerek yaratır ve etkilenmelerini bu yaratma yoluyla gene dışarıya vermiş olur. Çıkar düşünmezliğin, bu için neresine ne dereceye kadar sığdırılacağı ince bir hesaba ve etraflı düşünmeğe muhtaçtır. Bir insan yalnız kendi için görüp kendi için düşünemez, dışarıyla sürekli bir alışveriştedir.» (*Şakavet-i Edebiyye*).

Bu görüş, onu, Türkiye'de nüfusun çoğunluğunu meydana getiren «avâm» ın eğitilmesine yönelmiştir. Yukarıda sözü geçen tartışmada Şahabettin Süleyman'ın «Avâm için edebiyat olamaz» iddiasına karşı, «Ne saçma! Avâm bilgisizlik için boğulsun, koca bir ulus yok olmaya mahkûm olsun, biz karşından bakalım öyle mi?» (*Cadı Çarpıyor*) diyerek, sanatçının toplumsal sorumluluğuna değinmiş; en ciddi görüşleri dahi birtakım güldürücü sahneler içinde vererek, «okurları eğlenceli halk hikâyeleri arasından yüksek bir felsefeye doğru çekmeğe uğraşmış» tır (*Şakavet-i Edebiyye*).

Halk için yazı yazmanın doğal bir sonucu olarak, halkın antiyabile-

ceği bir dille yazmayı düşünmüş, kendi çağında «akıcı, açık, sade yazmanın ayıp sayıldığından» yakınmış (*Çadı Çarpıyor*), «dil bir çeşit tarikat esrarı değildir ve böyle olamaz; yazılan bir eseri onun yazariyle birkaç seçkin kişiden başka kimse anlayamazsa, affedersiniz, ona dil denemez» (*Şakavet-i Edebiyye*), «dillimizdeki sadeliğin gereklilik ve önemi bilindiği gün edebiyat başlamış olacaktır» (*Çadı Çarpıyor*) demiş; üslup konusunda da, «açık, sade, süs-süz, parıltısız bir anlatış» olduğunu belirtmiş, «bizim için artık edebiyatta, her şeyde, her yerde sağlamlığı süse yeğ sayacak zamanın geldiğini» (*Çadı Çarpıyor*) bildirmiş, düşünceyi üsluptan daha önemli saydığını, bir görüşmede söylediği : «Düşünce kuvvetsiz olursa ne yaparsanız nafile; düşünce kuvvet olursa odun gibi yazılsa yine okunur.» (*Yeni Adam*, 1941, sayı 324) sözleriyle anlatmıştır.

Yukarıda da işaret ettiğimiz gibi, edebiyatta doğalcılık (natürallizm) akımını benimseyen yazar, o akımın ilkelerine uyararak, «toplumsal türlü türlü yaraları açmak» (*Ben deli miyim? savunması*) için, onun «ikiyüzlülüğünden hoşlanmayan gerçekçetapar kalemi, sanat gereğince, çoğuzaman konunun yeraltı lağamına inmiş, pislikleri karıştırmış» tir. (*Son Telgraf*, 23.9.1924). Daha ilk eserlerinden birinde dahi «eski ahlakçıların pisliğe el değdirmeyen bunun ne olduğu üzerinde yargı ve oy verme iddiasını garip» bulduğunu söyleyen ve «ahlakçı olmak için ahlaksızlığı incelemek gerekir» (*Mürebbiye*) diyen romancı, bu tutumundan dolayı, *Ben deli miyim?* adlı romanının edep ve ahlaka aykırı olduğu iddiasıyla mahkemeye de verilmiştir. Dava dolayısıyla yazdığı bir yazıda, «Bir klinik dersinde delinin bütün hareketlerini incelemeye ve tesbite izin yok mudur? Sanat neşterini bu konuya dokundurmak için belediyeden izin mi istenecektir? Adımlarını kesmek için sanatın önüne yine engeller mi yığıyoruz?» diye sorduktan sonra, «Edep denen şeyi şaşı gözle görmeyelim; bir hikâyede söyleyen, romancının kendi değildir; o, tesbit ettiği gözlemleri ile vakalar düzenler; utanma bilmiyen bir delinin deliliklerini düzeltmez, doğayı göstermek

Hüseyin Rahmi Gürpınar

zorundadır; bundan, hikâyeciyle sorumlu tutmak, sahnede rol gereğince çudıran bir aktörü tumarhaneye göndermeğe kalkışmaya benzer.» (*Son Telgraf*, 23.9.1924) demiş; mahkeme-deki savunmasında da, doğalcı romanın özelliklerini anlattıktan sonra : «Roman ahlakın aynasıdır; onun objektifi, gördüğü manzarayı alır; savcı istiyor mu ki, roman, gördüğü çirkinlikleri, yaraların kokusunu değıştirsin, ikiyüzlülüğe, bilgisizliğe ve bağınazlığa (taassuba) âlet olarak gerçeği diri diri gömdürmeğe razı olsun? Fakat o zaman hikâyenin, sanatın gereği kahr mı? Hiçbir hükümet, hiçbir memleket sanatı soyulduğundan soyup yalancı tanıklık basamağına indiremez; akiste iyi şeyler görmek isteniyorsa ahlak düzeltilmelidir; herhangi bir sanat eseri bir çöplüğü, bir leşi de tasvir etse, gerçeğe uygunluğu bakımından temizdir.» diyerek, Fransız romancısı Stendhal'ın ünlü *Kırmızı ve Siyah* romanında söylediği : «Roman dediğin bir uzun yol üzerinde dolaştırılan bir aynadır; bir bakarsın, göklerin maviliğini, bir bakarsın yolun irili ufaklı çukurlarında birikmiş çamuru görürsün; sonra da kalkıp heybesinde bu aynayı

taşıyan adamı ahlaksızlıkla mı suçlayacaksınız? Aynası çamuru gösteriyor diye aynaya kabahat bulmak olur mu? Böyle çamur çukuru bulunan yola, daha doğrusu suyun akmasını kokmasını, çamur çukurları yapmasını önlemiyen tanzifat müfettişine çatin.» sözlerini bir başka biçimde tekrarlamıştır.

Büyük konak ve yalılarda yaşayan insanlardan en kenar mahallelerde yaşayan yoksul halka kadar, paşası, efendisi, hanımı, küçükbeyi, gelini, kaynanası, mürebbiyesi, metresi, züppesi, zanıparası, delisi, doktoru, hacısı, hocası, emeklisi, küçük memuru, ahçısı, hizmetçisi, yavaşması, evlâtlığı, üfürükçüsü, büyücüsü, tulumbacı, dilencisi v.b. ile eski İstanbul'un her katından insanları onun eserlerinde kendi çevreleri, kılıkları, görenek ve gelenekleri, düşünceleri, inançları, dilleri ve her türlü özellikleriyle yaşamakta; yarım yüzyıl önceki İstanbul'un atlı tramvayları, kâğıthane âlemleri, ramazan gecelerinde Şehşadebaşı gezmeleri, mahalle baskınları, ölü gömme törenleri, kenar mahalle kadınlarının konuşmaları, kavgaları v.b. bütün ay-

rıntularıyla yazıya geçirilmiş bulunmaktadır.

Eserlerinde «okuyucuyu yüksek bir felsefeye doğru çekmeğe uğraşan» ve her şeyden önce «düşünce kuvveti» ne önem veren Hüseyin Rahmi, toplum hayatımızda Tanzimat'la başlayıp Meşrutiyet, Birinci Dünya Savaşı, Cumhuriyet gibi türlü dönemler gösteren değişmelerin, insanların hayatlarında ve görüşlerinde meydana getirdiği etkileri ve tepkileri ele almış, bunları birer olay çerçevesi içinde işlemiştir. Her şey toplum sorununa (meselesine) büyük bir düşünce cesaretiyle parmağını basan yazar, bir çok romanlarında insan içgüdüleriyle toplum kuralları arasındaki çatışmaları tema olarak seçmiş; kimi eserlerinde geleneklerin yıkılışı sırasında eskiye bağlanamayan, yeniyi de hazmedemiyen taklitçi, züppe tipini; kimi eserlerinde eski devrin katı ahlâk kurallarıyla bağlanamayan yeni düşünceli insanın eski düzen içindeki mutsuzluğunu ve bunun aile kurumu üzerindeki olumsuz etkisini göstermiştir. Birinci Dünya Savaşı içinde maddî mânevi bütün değerler altüst olup da toplum katları arasındaki farklar daha keskin çizgilerle ortaya çıkınca, yazar, eskiden toplumla birey arasındaki yusmazlıktan doğduğunu belirttiği ötönlüklerin bu kez katlar arasındaki çuıumdan, kuvvetli ile zayıf arasındaki çatışmadan doğduğu görüşüne armış, «güçlü yetenlin yetmiyeni barırtıta bağırta yemesi» nden (*Kaynanam Nasıl Kudırdı*) yakınmış; romanlarında görölen züppe tipinin yerine, bu sefer, hayat savaşına başarı kazanmak için ahlâksızca aşamayı ilke edinen kişileri ele almış, bunların çıkar ve zevk elde etmek için bütün değer yargılarını göz kırpmadan nasıl çiğnediklerini işlemiştir.

Kendini, toplumun «gönüllü hizmet edicisi» olarak gören, topluma yararlı olduğuna inandığı düşünceleri çbir devirde söylemekten çekinmeyen, bu alanda örnek alınması gereken edeni cesaret sahibi bir sanat adamı olan Hüseyin Rahmi Gürpınar' doğumunu (17.8.1864), bu 100. dönümünde, düşünce ve sanat tahlimiz için mutlu bir olay olarak kutlamamız gerekir.

HÜSEYİN RAHMI'DEN SEÇMELER

Hüseyin Rahmi'nin Cadı ve Gulyabani romanları çıktığı sıralarda, Fecr-i Ati yazarlarından Şahabettin Süleyman, Rubay dergisinde yayımladığı (1913, sayı 51) bir eleştiri yazısında, Hüseyin Rahmi'nin «avâm» için yazan üslupsuz bur yazar olduğunu, «avâm için edebiyat olamayacağı», bu yoldaki eserlerin edebiyat-dışı sayılması gerektiğini ileri sürmüştü. Hüseyin Rahmi, bu yazıya, Cadı Çarpıyor adlı bir kitapla karşılık vermişti. Daha sonra, Hemedânizâde Ali Naci (Karacan) ile Şahabettin Süleyman'ın aynı konuda sürüp giden yazılarına Şakavet-i Edebiyye (edebiyat eşkıyalığı) adlı kitaplarla karşı çıkmıştır.

Giriştiği bütün tartışmalarda, eleştirmenlerine çok sert çıkışlar yapan Hüseyin Rahmi, yukarıda adı geçen kitaplarında, sırası düştükçe, edebiyat, üslup ve dil üzerindeki görüşlerini açıklamıştır.

ÜSLÛP VE EDEBİYAT

—Bugünkü dile çevrilmiştir—

... Üslup oyununa gelince, o nasıl şeydir? sorarım. Bu üslup oyunu yeni yazarlarımızın acemi ellerinde, edebî fakat pek gürültülü ve haval bir «futbol» şeklini aldı. Birbirine atan atana... Bu, dilimizin hayatını ilgilendiren bir meseledir ki zavallı Türkçe bundan dolayı hastadır, âdeta tehlikededir. Akıcı, açık, sade yazmak ayıp sayılmaya başladı.

... Eleştirmen, beni üslupsuzlukla suçluyor. İffet bir yana bırakılırsa, Mürebbiye'den Cadı'ya kadar öbür eserlerim üslupça hemen birbirinin aynıdır. Ne eskilere, ne yenilere benzemiyen, kendime özgü, açık, sade bir üslubum vardır. Başarımı sağlayan da işte bir süssüz, parıltısız anlatışımdır. Eserlerimde anlamayan bir cümleye tesadüf edilemeyeceği gibi aklımın eremediği meselelere de girişmem, karışmam.

... Benim üslubum ince değildir ama doğrudur.

... Bak sen daha ne haltlar ediyorsun! Bunu estetik öğretmeni değil, en bilgisiz bir mektep kalfası bile söylemez :

«Avâm için, belki bilmeyiniz, edebiyat olamaz».

Bu cesaretlî iddia karşısında insan donakalıyor. Anlıyorum ki, Şahabettin Bey vaktiyle okuduğu beş altı kitabın düşünce tutsaklığı içinde bunalmış dar bir kafadır.

... Edebiyat, en sade okuma kitaplarından başlar, en yüce eserlere kadar çıkar. Bir dâhi gair nasıl seni, beni titretirse, o masumca sade cümleler de yavruca-

ların ruhlarını eğitir, geliştirir, uyandırır, aydınlatır. Sense, avâm için, çocuklar için edebiyat olamaz diye istediğin kadar bağır, inat et.

... Her sınıf halkın ruhunu titretecek nitelikte sözler, eserler vardır. Herkes düşünce kabiliyetine göre anlar ve anladığı şeyleri arar.

... Avâm için edebiyat olamazmış... Ne saçma! Avâm bilgisizlik içinde boğulsun, koca bir ulus yok olmaya mahkûm olsun, biz karşıdan seyrine bakalım öyle mi? Siz edebiyatı kendi aranızda geçer kalp akçaya, yalnız seçkinlere mahsus bir şifreye çevirmek istiyorsunuz. Edebiyat tarikatınızın dışında kalanları akıllılardan saymamağa kalkıyorsunuz. Yanlış, estetik öğretmeni, yanlış. «Avâm için edebiyat olamaz» diyemezsin. Çünkü bu, baştan başa gerçeğe aykırıdır.

... Yuttuğun estetik «esrar», iyle göklerde uç. Fakat benim gibi, seçkinlerden çok avâmın, azınlıktan çok çoğunluğun toplumsal eğitimine kendini vermiş, bu emelle yıllarca çalışmış gönüllü bir hizmet ediciyi devirmek için saldırmayı şeref sanma. Bu ataklığın ulusa da, edebiyata da bir hayınlıktır.

... Bugün Rusya'dan başlayıp Almanya, İsviçre, İtalya, Fransa, İspanya, İngiltere, hep Avrupa'yı do- laşınız, Amerika'ya kadar gidiniz. Dünyanın en büyük yazarları en çok «popülerite» kazanmış olan, yani azınlığın değil çoğunluğun, seçkinlerin değil avâmın kafasını tatlandırmaya, bilgi ve anlayışını çoğaltmağa uğraşanlardır.

Geçen yıl İngiltere, en büyük romancılarından olan Charles Dickens'in yüzüncü zafer yılını kutladığı vakit, bütün dünyanın gazeteleri bu hikâyeci için yüzlerce şeref destanı yazmışlardı. Bu büyük başarısına sebep de, İngiltere'deki kadar Amerika'da, Fransa'da, her yerde tanınmış, (deyim uygun düşerse) «avâmiyet» kazanmış bulunmasını gösteriyorlardı.

... Hepiniz ince düşünüp ince yazıyorsunuz. Sonuç olarak «püf» ten başka bir şey yok... Bırakınız içinizde gerçeği, doğayı kopya etmeğe uğraşan benim gibi bir de kaba yazar bulunsun. Bizim için artık edebiyatta, her şeyde, her yerde sağlamlığı süse yeğ sayacak zaman gelmiştir.

... Avâm için edebiyat olmazmış! Edebiyatta derece, çeşitlilik kabul etmeyen dar bir kafa sahibine ne denir?... Bugün Avrupa'da avâm için ne kadar broşürler, dergiler, gazeteler, kitaplar, romanlar çıkıyor. Piyesler yazılıyor, tiyatrolar oynanıyor. Bunların, halkın kafasını aydınlatma yolundaki etkileri, hizmetleri inkâr olunur mu? (...) Avâmı, anlayabileceği seviyede oyunlardan yoksun mu bırakmalız? Memleketin bütün maddî çalışma sıkıntısı altında ezilen işçi takımının düşünce ve kafaca zevklenmesini, eğitimini, gelişmesini düşünmemeli midir? Tiyatrolar var ki pazar akşamları yalnız işçi ile doluyor. O işçi ki, içinde bizim edebiyatçılarımıza edebiyat ve felsefe dersi verecek sosyalist'ler ve hükümetlerin sert yönetimlerini vakit vakit bombalarla sarsan anarşist'ler var.

«Avâm için edebiyat olamaz» sakat düşüncesi ve edebiyat tekelî içinde uyuşan bir ulusun işçisi de bizim rençber Haso gibi elifi mertek sanan yarı-hayvan türünden olur. Altı kuruş gündelikte bir deliğin içinde

HAKKA SİĞİNDİK

Birinci Dünya Savaşı sırasında, bir yanda savaş zenginlerinin har vurup harman savurması öbür yanda halkın çektiği yoksulluk, aşağıdaki parçada bir mahalle çerçevesi içinde anlatılmaktadır.

Çumba cumbaya, yanyana komşu olan Nakiye Hanımında Raife Hanım, iki kocakarı, pencereden pencereye bazan şöyle hallesirlerdi. Nakiye Hanım etrafı kedi gibi kokuya kokuya :

— Hâ komşucuğum, orada mısın?

— Buradayım Nakiye kardeş, bizim ihtiyar kütük gibi yatıyor. Artık onu kaldırırsa kaldırırsa Allah kaldırı. Gelin hasta, oğlan hasta, iş başına kaldı. Yorgunluktan belim kırıldı. Çamaşır yıkamaya uğraşıyorum. Kirlilerimiz dağ taş yığıldı. Su yok, odun yok, sabun yok... Bir eski fiçimiz vardı. Yağmur borusunun altına koydum. Aialah ne rahmeti verirse hem içeceğiz, hem yemek pişireceğiz, hem de onunla arınacağız, paklanacağız... Pek zor oldu kardeşçğim, pek zor!... Dün bir parça yağmur çiseledi. Küllü su yaptım. Kirlileri bastırdım. İşte artık ne kadar temizlenirse... Uğraş, uğraş, ne halim kaldı, ne canım!... Şimdi mutfaktan şuraya cumbanın önüne çıktım. Belimi yastağa verdim. Biraz içim geçmiş.

— Hacımm mutfağından gelen yemek kokusunu duymuyor musun?

Raife Hanım bir av köpeği ihtimamıyla gözlerini süze süze havayı koklamaya uğraşarak :

— Bir iki gündür nezleden burnum tıkanmış ama, (kokuyu içine çekerek) ay duydum... duydum... a misk gibi şey kokuyor... a dur bakayım... şey, revani...

altı ay çalışır. Kuru ekmek, beyaz su ile yetinir. C dayanılmaz günlük sıkıntısının kimlere ne kazandırdığını anlamaz. Topium içindeki yerini bilmez. Hakların istiyemez. Kişileri hakkını tanımayan ve tanıtamayan bir ulus ölmeğe mahkûmdur. Böyle bir ulusu Abdülhamit gibi tek bir adam otuz iki yıl, bütün insanlık ve uygarlık haklarının üzerinde tepinerek uyutur. Car çekiştirir. Sonra bütün varlığımız dört birleşik küçül hükümetin saldırısı önünde gürül gürül çöker, göçer.. Bu ne kadar görülmesine dayanılmaz acı bir gerçekse, hâlâ içimizde «avâm için edebiyat olamaz» bencil çığılığıyla haykıran hamiyetsiz, bilgisiz edebiyatçılara bulduğunu görmek belki ondan daha korkunç bir toplumsal zarardır.

(Cadı Çarpıyor, 1913)

revanı... Kaç sene oldu bilmem, mübareği tatmadım. Yalnız ağzımızda adı kaldı... Çok şükür şimdi de kokusunu duydum...

— A, bilemedin kardeş... Sütlü irmik helvası yapıyorlar... Miyanesi ha geliyorum... ha geldim diyor...

Bir ev aşırı komşudan bir ses daha gelir. Raife Hanım sorar :

— Kim o?

— Tatarın Esması...

— Ne diyor?

— İkiniz de bilemediniz. Ne revanı... ne helva...

Bademli fıstıklı şam baklavası... diyor...

Raife Hanım bağırarak :

— Esmâ, ilâhî karı yetişme!... Fıstıklı bademli diye bir de ballandırıyor ki inarenmeden insana küçük dilini yutturacak... Gebe olsam çocuğum düşerdi. Emzikli bulunsam sütüm kesilirdi. O kadar içim çekti... Acaba ölmeden bana baklava yemek kısmet olacak mı? Hiç ummuyorum... Muharebe bitecek de... şeker, yağ, un ucuzlayacak da... param olacak da baklava yiyeceğim... Ölme eşeğim ölme, yoncalar bitecek... Vay talhsiz kısmetsiz Raife!...

— Bahçekapısı'nda Şamh'da âlâsı varmış...

— Varmış ama kimbilir okkası bin beş yüze midir, nedir? Evimi satsam alamam...

Tatarın Esmâ bağıra bağıra yine bir şeyler söyler... Raife Hanım sorar :

— Ne diyor? Ne diyor?

Nakiye Hanım oradan aldığı buraya nakil ile :

— Ona bir incir tathisi salık vereyim de pişirsin...

— Ateş nerede?. Inciri bulsam çiy çiy yerim.

Şimdi erenlerden biri karşına çıkıp da «dile benden ne dilersin?» dese.. evvelâ baklava.. sonra baklava.. yine baklava.. ah canım baklava! derim... Esmâ'ya sorsana, o kadının soyunda kurt mu var, köpek mi? Baklavanın fıstığını bademini kokudan nasıl anlamış?

Nakiye Hanım sorar ve cevabı nakleder :

— Esmânın kardeşinin oğlu İsmail bir kovacı su istemek için Hacı'nın konağına gitmiş. Tulumba mutfağın yanında... Su çekerken görmüş. Aşçıbaşı içeride baklavanın harcını döşüyormuş... Göz hakkı olmasın diye oğlana akşamdan kalma iki tane yassıkadaifi vermişler. O da bir buğunu yemiş, yarımını teyzesine getirmiş... Kadaiflerin o kadar yumurtası, tathisi bolmuş ki, ağzına lâyük, lezzeti damaklarında kalmış...

— Bizim ihtiyar yassıkadaifini hep rüyalarında görüyor, kadaifin üzerine beyitler düzüyor... Ne çare eder kardeş, kadaif demekle insanın ağız tatlılanır mı? Ben de kovayı alayım da bir gün oradan su istemeye gideyim... Bakalım kısmete ne tathisi çıkar. İçime dert olacak, herif ölmeden iki lokmacık tathî yedirebilsem... Hanım, çeşmelerin suları kesildi. Kuyularındaki çekildi. Allah onlara her şeyi bol vermiş... Konağa su nereden geliyor?...

—A, ilâhî kardeş!... Kuyunun başına bir makine koydular... Harıl harıl işliyor, yedi kat yerin dibinden su çekiyormuş...

— Bu para insana neler yaptırmas...

— Dün küçükhanımlar seyre gittiler gördün mü? Beyoğlunda tiyatroya varmış...

— Gördüm, gördüm. Sokağa bir sürü köpek gelmiş gibi dışarıda harhar harhar... Bir gürültü oldu. Cumbaya koştum... ..Bir de bakayım ki konağın kapağı önüne otomobil gelmiş. İçeriden beklerim, kimse çıkacak diye bekledim. Beklerim beklerim kimse çıkmaz. Beklerim beklerim kimse çıkmaz. Kuruyan erik ağacının kökünü söktük de hastalara biraz bulgur çorbası pişiriyordum. Çorba lâpa olmasın diye bir ocağa koşarım, bir cumbaya. Bilmem Bulgurlu'ya gelin mi gidiyorlar, bu ne bitmez tükenmez süs nizam... Nihayet çıktılar. Hacı'nın kızları Nermin, Narin... Hafız'ın gelini Sadiye, üçü beraber... Hanım ne kâh ne kıyafet. Kokana desem bunların yanında kokana da bir şey mi acaba? Bunlar tiyatroya seyrine mi gidiyorlar? yoksa orada cynamıya mı? Yüzlerine basmuşlar düzgünü, vermişler alığı, çekmişler sürmeyi... Bu soğukta göğüsler açık... kollar açık... Üşümez mi bu karılar?

— A, nereden üşüyecekler... Otonun içi sıcak... Gittikleri tiyatroya da mükemmel sobalı... Soğuk senin benim için... Onların kıştan haberleri var mı?

— Çarşafı böyle kelebek gibi bir renkte, anlamam ki... Suratlar, saçlar bütün dışarıda... Nermin'le Narin bu mahallede doğdular. Bilmez miyim... Saçları siyahtır. Ama şimdi bir gör... Lüle lüle, böyle kanarya sarısı... Bu para yok mu, arabı beyaz ediyor ahimallah... Öyy, estafurullah!... Ne günlere kaldık... Ayaklarında şam nalılarından yüksek ikişer karış ökçe... t...ile o çorapların inceliği... Hanım, adına pancurlu çorap mı diyorlar, ne diyorlar? Böyle olduğu gibi tenleri görünüyor... Bağlarımızı taş yağmadığına teşekkür edelim. Bu kepekli ekmeği bulduğumuza ne mutlu!... Ulu tanrım sen bize acı. Sen bu azgınları ıslâh et Yarabbim! Hikmetine akıl ermez. İradene karışmaz. Ben şu halsiz yatan ihtiyara bir lokmacık tathî bulamam. Arkamıza giyeceğimiz, akşama yiyeceğimiz kalmadı. Ah Mevlâm, yedi mahallenin rızkını toplayıp da bu Hacı ile Hafız'ın konaklarına doldurursun, Hikmetinden sual olmaz ama, ah biz ne çekiyoruz!...

Bu üç genç kadın bir sıraya otomobilin içine kuruldular. Arabacı yan tarafa el attı, bir şeyler yaptı. İki bacağının arasını karıştırdı. Birden bire bir şey fart... fart... fart... etti. Otomobil, o koca mefret, ayı gibi homur homurdandı. Sonra kıçından bir beyaz duman çıktı. Haydi koydunsa bul!... Kuş gibi uçup gittiler... Seyir bitti. Ben hemen gene mutfağa, ocağın başına koştum. Tencerenin kapağını açtım. Bir de ne göreyim, a dostlar, odunun alevi ziyade gelmiş. Çorba lâpa değil, pilâv olmuş. Simsiyah dibi tutmuş... Bu zahire yoksuzluğunda uğradığım bu felâketin acısıyla Nermin'ine de, Narin'ine de, Sadiye'sine de, otlobine de lânetler ettim. Bak onları seyretmek bana kaç mal oldu!... Artık bin defa dövün, para eder mi? Böyle başıma neler gelir de gene bir türlü alıllanmam ki... Na kafa!

(Halka Sıfındık, 1920)

MAHKÛMLARLA KONUŞMA ve BİR İSTATİSTİK

«Hem garip, hem çıplak, hem de aç susuz
Felek fıkarası, malların hani?
Ninni bebeğim ninni, oy ninni ninni...»

Anneler ninni söyler, beşik başlarında aç, susuz, uykusuz - sonra bebek büyür, yetişir görkem bir delikanlı olur. Sonra gözü dönmüş biri çıkar, do-ya doya sevemediği yavrusunun üzerine «ay karanlık gecede» silâhını boşalttırır.

BENİ KAN TUTTU

Bir haftadır Keskin'deyim. Daha önce de Kırıkkale ve dolaylarını dolaştım. Oysa üç gün için gelmiştim ben buralara. Çevreye adım attığım günden beri sanki kan tutmuşluğun halli var üzerinde... Hani katiller için söylenir; insanoglu işlediği cinayetten kaçıp uzaklaşmak istedikçe, döner dolaşır, tekrardan, öldürdüğü adamın başucunda bulurmuş kendini... Gerçi bu güne dek başımdan böylesi bir olay geçmedi ama, kendi kendime bu bunaltımın, bu sıkıntımın, bölgeyi bırakıp kaçmayı düşünmüştüm. Açıkça söyleyelim : Böylesi bir kösteklenip kalmanın adına halkımız arasında düpedüz KANTUTMA derler...

Yıllardır bu konuda, Anadolu'yu gezer, dolaşırım. Başka Anadolu kasabalarında gördüğüm oturmugluğu, feylesofluğu, hoşgörülüğü Keskin ve dolaylarında göremedim. Belki tedirginliğimin nedeni biraz da bu yüzden. Birisine, «Öte git kuzum» desen, insanı çekip vuracaklarımı gibi geliyor... Sanki bölgede işlenen bunca cinayetlerin baş sorumlusu, baş suçlusu benmişim gibi bir alinganlık göktü üzerime. Bu hal bir kez de Karadeniz dolaylarında geçmişti başımdan. Oralarda ardi arkası kesilmeyen

tıkalmalar da bütün kabahatlar ya musır ekmeğine, ya da arazi darlığına yükleniyordu... Sonra, «Denizlerimiz hep dalgah, hep saldırgan» diyorlardı. Hani tabiat koşullarının insan mizacı üzerindeki etkisi falan... Ya şu bizim Keskin'e n oluyordu? Bütün halkı, boz buğdaydan yapılmış ak-pak yufka ekmeği yemesine karşın. Bu mayasız ekmeğin miğdeye taş gibi oturup insanı ağırlaştırması da caba. Kişioğlunun aldığı besinleri karakter üzerine etkisi falan-filan ama, haydi bunu da geçelim. Bu bölgede arazi dersin öyle hasımların içerisinde pusu kurup birbirlerini tikolati tikolatı verecek gür ormanları, aşılmaz sarp dağları, durmadan kıyıları döven öyle dalgah, malgah denizleri de yok...

— O halde, Keskinli hemşerime ne oluyor?

Hani üzüm üzüm bakarak kararmış. Havası, suyu, insanı gibi nişancı da Keskin olan bu ülkede sözüm ona ben de keskin bir gözlemci oldum çıktım. Köyünde, kentinde önüme kim çıksa elimden zor kurtuluyor. Bir, iki lâf peşrevinden sonra hemen soruşturma faslı başlıyor :

— Şey, kardeşlik diyorum. Sizin köyde de insanlar birbirleriyle cenkleşip, kurşunlaşırlar mı?

Adam, daha ilk sorumda yabancı

HALİL AYTEKİN

olduğumun farkına varıyor, «Hele şaşkına bak şaşkına! Köy olur da adam öldürmez mi?» der gibi, tuhaf yüzüme bakıyor.

— Eheeey! diyor. Haddi, hesabı mı var. Daha üç gün önce tarlanın ortasında üç tanesini birden vurdu. İkisinin hemen oracıkta canı çıktı. Birisini de ağır yaralı olarak hastaneye kaldırdılar.

Başka bir köylüye,

— Sizin köyde de mi böyle? diyorum.

— Başka ne marifetleri var diyor, pezeveketleri! Adam öldürürler, hapse girerler. Yoksa benim burarda işin neydi. (Sonra durup iki elinin parmaklarını göstererek) Daha ötesine aklım yetmez ama, diyor, dokuz sene içinde iki taraftan ahacık bu kadar adam gitti... Bunlardan biri benim kardeşim olur. Biri de öz dayımın oğlu...

Adam, daha sözünü bitirmeden başka birisi hemen sözünü kesiyor :

— Sen kurşunlaşmayı bu yıl harman sonu gör diyor.

— Neden harman sonu diyorum.

— Milletın eline para geçer de ondan. Tabancayı beline takar, hasımın karşısına dikilir :

— Sen misin kapımızdan geçen ken bacıma hişt! diyen? Trak tirak...

— Sen misin köpeğimize oşt di-
yen? Tırak tırak...

— Sen misin bana çalım satıp,
yana bakan? Tırak tırak...

Bu trak trakları, istediğin ka-
dar uzatabilirsin :

— Senin inek benim tarlanın
tuncundan geçti, trak tırak...

— Yoldan geçerken senin kağın-
nın oku, benim kağının okuna ta-
koldi, trak tırak...

Bu «trak tırak» ların, sonunda
sönen ocaklar, kilimli kalan kapılar,
ağlamaktan gözleri körolan sayısız
Medine Halalar... Haydi bunlar da
yana, bir adamın, evet bir tek ada-
mın tabancasının tetiğine dokunup
şöyle bir insanı tüklativermesi, (siz
buna isterseniz bir anlık kabadayılık
deyin.) Öldüren tarafa kaçıp patlıyor
biliyor musunuz? Avukat ücreti, kan
bedeli, mahkeme harcı, girdisi - çık-
tısı en azından 6-7 bin liraya... Ya
karakollarda, mahkeme yollarında,
ağır ceza koridorlarında, avukat ka-
pılarında eriyip giden insan iş-gücü-
nün yanı sıra, tüm bir ailenin yıllar
süren tedirginliği, her an pusuya dü-
şürülüp öldürülme korkusu... Ya ölen
taraf? Onu hiç sormayın. Ömürleri
boyunca bütün bir ailenin artık dir-
liği, düzeni kaçmıştır... Bu mutsuz
aile, bir kahpe kurşunuyla devrilip
giden oğullarına mı yansın? Kapi-
sındaki son öküzdünü, son tarlasını,
satıp savıp avukatlara, mahkemelere
yattıkları paracıklara mı yansın?..

Uzun lâfa ne hacet, çok geçme-
den günün birinde bu alleden de bi-
risi, «Kana kan» diyerek karşı tara-
fın adamlarından birini çekip vura-
caktır. Sonra çok geçmeden onlardan
da biri tutup karşı taraftan birini
vuracaktır. Bu zincirleme cinayetler
sonunda - şayet ailenin fertlerinden
biri çıkıp da vaktinde kapağı şehire
atmamışsa, köyde iki ailenin de kö-
kü kuruyuncaya kadar, bu «çat çat»
larını sürdürüp götürceklerdir.

MAHKUMLAR ARASINDA

HAPISHANELER, BİR MİLLE-
TİN SOSYAL YAŞANTISINI YAN-
SITAN BİRER AYNA GİBİDİR-
LER...

Keskin hapishanesindeyim... Kar-
şımda sırtlarını avlunun taş duvarla-
rına yapıştırmış 152 mahkûm var :
30 kadarını da birkaç gün önce yer-

(FOTOĞRAF : GULTEKİN ÇIZGEN)

sizlikten ötürü başka başka cezaev-
lerine sürgün etmişler...

Karşımdakilerden rastgele soru-
yorum,

— Senin suçun?

— Adam öldürmekten... Karde-
ğimi vuram vurdum. Daha önce tarla
yüzünden taşmıştık.

— Gıydiği ceza?

— Müebbet hapisti. Altmışın af-
findan faydalandım 24 seneye düştü.
Yirmi yaşında hapise girdim. Şimdi
yirmibeş yaşındayım. Dışarıda iki
tane çocuğum bir karım, bir koca
anam var. İlkokul mezunuyum.

— Seninkisi? Hangi köydensin?

— Adım Cevdet Pekdoğan. Kes-
kin'in Üçerler köyündenim. 30 ya-
şındayım. Okumayı yazmayı kendi
kendime öğrendim. Ailemiz arasında
eskiden husumet vardı. Mahallede
beşer yaşındaki çocuklar kavga ya-
parken ayırt ettim. Güya birini ka-
yırmış oluyorum. Aramızda kavga
çikti. Ekin zamanı idi. Onda bıçak
var. Bende de tabanca. O bana bıçak
çekiyo, ben daha evvel davraniyo-
rum. Üç mermi boşaltıyorum. Adam
ölüyor. Yirmi yıl ceza verdiler. Beş
yıldır yatıyorum. Aftan faydalandım.
Beş senem daha var.

Yapıştığı duvarda durmadan ka-
şı-gözül oynayan tikil delikanlıya
soruyorum :

— Ya seninkisi?

— Beninkisi de adam öldürmek-
ten diyor. İkna, sıkına anlatmağa
başlıyor. Üzerinden suçluluğunu sil-

kip atamamış, tedirgin bir adam ha-
li var.

— Ben, diyor, askerden hava de-
ğimine gelmişim. Baktım bizinkisi
evde yok. Bir de duydum ki, kayna-
tam olacak herif karımı avgınan al-
mış götürmüş. Orada zengin bir ada-
ma satmış. Ben İsklip'ten evliyim.
Hemen ele geçirdiğim bir bıçakla yo-
la düştüm. Soluğu doğruca karımın
satıldığı memlekette aldım. Bir yolu-
nu bulup adamı da karımı da, kay-
natamı da öldüremeyince, karımı ka-
rakola çağırttım. Gözlerim iyice ka-
rarmıştı. Çizmemde sakladığım bı-
çağı önce karıma soktum, çıkardım.
Sesi, soluğu kesilinceye kadar sok-
tum - çıkardım. Sonra kaynatam o-
lan herife soktum - çıkardım, sok-
tum - çıkardım. Sonra döndüm, bu
işe sebebiyet veren bacanağuma, sok-
tum - çıkardım. Soktum çıkardım...

Bu «sokup - çıkarmalar» ın so-
nunda üç kişiyi öldürüp bir kişiyi de
ağırca yaralıyan iki çocuklu bu Kes-
kinli delikanlıya mahkemeye müeb-
bet hapis cezası vermişler. Sonra af
çıkılmış, bu cezası 12 yıla düşmüş.

Bakıyorum, devamlı kuşku ve
korku, aşk ve sevgi çağındaki deli-
kanlıının çocuksu yüzündeki güveni
de vaktinden önce alıp götürmüş.
Bağından geçenleri anlatırken sanki
pelte çanağına elindeki bir tahta ka-
şığı sokup - çıkarıyor...

Öte yanda yıllardır delikte yan-
yana yatan dört kardeşten büyüğü
anlatıyor,

— Köyün dibinde çift sürerken, baba-oğul üzerimize üzerimize geldiler. Baktım, onlar bizi varacak. Biz daha önce davrandık, onları vurduk. Sonra baktım adam daha ölmemiş, yerde çıpınıyor. Bir yokladım, jarjurda mermi de bitmiş. Hemen arada elime geçen bir bıçağı soktum - çıkardım. Soktum - çıkardım. Elioğlu yerden armut toplamıyor ya, yerde serilip yatan öteki kardeşleri doğruldular : Onlar bize, biz onlara... Derkin derken bir de döndük, baktuk ortada üç kişi yaralı, iki kişi tü var...

Şimdi iki aileden yedi kişinin kapayıp yattığı koğuşu atıyarak başka koğuşlara geçiyorum. Konuşmalar devam ediyor : Mavzer, bıçak, tabanca, av tüfeği, balta, taş, sopa keser, kazma kürek Allah ne verdiyse, gözü dönmüş, ellerde yalap yalap yanan çeşitli tipte çeşitli silâhlar adam, yeniden şahlanan bütün bir hincıyla yenibaştan konuşuyor :

— Eniştem bacımı evden koğmuştu. Kırdı rastladım. «Bizim namusumuz yok mu?» dedim. Kendisiyle ağız dalağına tutuştuk. Kendisine bir tokat attım. O tokattan yirmi gün sonra, eniştem dağda vuruldu. Tek bir şahitle beni buraya getirip tuktular. Cezam Müebbet hapsi. 41 yaşındayım...

Yüzündeki sertlik yavaş yavaş kaybolmaya başlayarak bir ara yanımdan çekilip gidiyor. Tam konuşmamı bitirip de mahkumların arasından ayrılacağım bir sıra, elimde ufak bir kâğıt kısıtıyor. Dileğe benzer bu kâğıdı açıp okuyorum. İçinde aynen şunlar yazılı : «Ben Gazi Dündarım. Sohbetinize çağrılmadan karıştığım için özür dilerim. Gayem, bir yalancı şahidin kurbanı olduğumu size duyurmaktır. Bu acıklı durumumu yazacağımız kitaba böylece yazasınız!» Ve yakınmasına devam ediyor...

«Cinayetle hiç bir ilgim yoktur. Yukarıda arzettiğim gibi Allah ve peygamber korkusu bilmiyen zalim bir yalancı şahidin kurbanıyım. Yirmi sene işçilik hayatım var. Bu vatanında ailenin, çocuğun ne demek olduğunu bilirim. Yedi senedir hapsedane köşelerinde nahak yere çürürüm. Allah şahidim ki, hadiseyle en ufak bir ilgim yok. Hakikatın ergeç tecelli edeceğine inanıyorum. 4.500 lira kan bedeli ödedim. Sanki ölenin

kanını ben akıtmışım... Sanki onyedilenelik evli bacımın dul kalmasını istemişim. Hey Allahım! Halim sencliyende malumdur. Ben masumum!»

Dinliyorsunuz... Dinliyorsunuz... Adamlara bakıyorsunuz, adamların gözlerindeki perişan ifadelerle bakıyorsunuz. Bu kader basit meseleler için insanlar birbirleriyle nasıl kavga tutuşurlar, gırtlaklaşırlar diyorsunuz... Hele acele etmeyin! Bu işler için birazcık kafanızı yorar da — dibini kökünü karıştırırsanız. — olayların arkasında saklı duran nedenleri hemencecik bulursunuz... Bir kez gözümüzde küçük görünen bu olaylar zincirinin gerisinde siperlenmiş, küllenmiş başka başka olaylar Buna alleler arasında kümelenmiş barut fıçıkları da diyebilirsiniz. Öteden beri bu alleler arasında sürüp gelen ya bir arazi anlaşmazlığı ya da araya giren bir miras ve kadın meselesi bu kümeleşmiş barut fıçılarını ufak bir bahane ile - tutuşturmağa yeter de artar bile...

BÖLGEDE KADININ YERİ

Üç, beş, on, yüz hapisaneyi bir Dert... Dert... dert... Biz tutmuşuz şimdiye dek, okullarda milletlerin, tarihi, coğrafyası diye cillerle kitaplar okutmuşuz. Sonra tutmuşuz kavimlerin, milâddan önceki tarihi hukuk diye bir yığın dersler ezberlemişiz. Ama bu güne dek hiç birimiz, hiç bir dönemde bu mazlum millete tarihin akışı içindeki gerçek yan ve yönünü —köyün sosyolojisini de içine alarak — açık seçik olarak kimselere öğretmemişiz. Onun için çeşitli menfaat grupları köylüleri durmadan birbirleriyle çarpıştırarak, çatışmayı sürdürüp götürmüşler. Ondan sonra da bu insanlar, birbirine karşı koyup, birbirini yiyip bitirirken karşılıklı geçip;

— Cehalet, demişler...

— Vahşet, demişler... Ve dönmüş dolaşmış köydeki her cinayetin sonunu bir kadın parmağına getirip bağlamışlar.

Acaba bu böyle midir?. Yurdun bu bölgesini baştan sona dolaşıp da kadının alledeki yerini ve değerini inceledikten sonra bu denli görüşlere katılıp hemencecik yargıya varmak insanın elinden gelmiyor.

Bu bölgede kadın hâlâ para ile

satılıp, alınan bir matadır. Bir kadının altıbin liradan onbin liraya kadar alınıp satıldığı bir ülkede, eve getirilen kadın tıpkı bir süreğinin önünden satın alınan bir işletme, bir donatım aracından farkızdır. Nasıl ki, bir koşum hayvanı olan öküzü, sahibi nodullamakta, dövüp, sövmekte onu istediği işlerde kullanmakta serbestse, bir kadın da Anadolu erkeğinin elinde tıpkı tıpkısına böyle bir işlem görür ve böylesi bir değer taşır. Yalnız Anadolu köylerinde kadının koşum hayvanından tek farkı, ara sıra kocasına bir çocuk dünyaya getirmesindedir...

Bir kadının alle içinde üç-beş çocuğa sahip olması bile, alle içindeki yerini değiştirip ona yeni bir değer katamaz. Kocası istediği zaman, istediği anda karısını kapı dışarı edebilir. Canı istediği zaman üzerine iki, üç, beş evlenebilir. Onun yüzyıllardır kafasının içine yer edip kökleşip kalmış bir alle, bir kadın anlayışı vardır. Onu hiçbir kanun, hiçbir töre kafasından söküp atamaz...

Türk köylüsünün bu dünyada bağnazlıkla sarıldığı, uğruna düşünmeden kan döküp hapslere girdiği iki şey var : Tarlası ve karısı. İkisi de Allaha emanettir. İkisi de yaratıldığı gibi kendi haline bırakılmıştır. Ama sen gel de bunu onun külâhına al. Kazara dışarıdan biri çıkıp da bu ikilerden birine, söyle bir yan gözle baktı mı bir anda — devamlı hakaretler altında bir kenara atılmış, itilmiş pasaklı karısı da, yüzüstü bırakılmış tutaraklı hozan tarlası da bizim köylü dayımın gözünde kutsallaşıverir, önem kazanır. Ve hiç düşünmeden elindeki silâhı karşısındaki üzerine boğaltı boğaltı verir. Sonra da oturur - hiçbirisini yerinde ve zamanında kullanmasını bilemediğimiz bu şeyler için — bu milletin «ati, avradı, silâhı...» diye aramızda düzmeceler sıralarız...

BİR İSTATİSTİK

Mahkûmlar arasında konuşmamıza devam ediyoruz. Keskin cezaevinde on kişiden bir tanesi, ya tabanca, mermi kaçakçılığından yatıyor, ya da ırza tasallut ve zinadan. Aralarında hırsızlık ve esrar kaçakçılığı gibi suçlardan yatan birkaç kişi daha var. Ondan ötesi, baştan sona adam öldürme ve yaralamadan.. «fn-

sanlar, bu ülkede hemcinslerine tuzak kurup adam öldürmekten başka birşey düşünmezler mi?» diyorsunuz. Karşınızdaki adama şöyle bir bakıyorsunuz, yağız yüzlü, ağırbaşlı bir Ortanadolu çocuğu. Her yanı güneş yanığı. Dudakları bozkırın toprağı gibi çatlak çatlak. Belli ki daha deste tarlasından yeni tutmuşlar getirmişler, yavaşca yanına sokuluyorum,

— Öldürmesen olmaz mıydı, diyorum, tosunum? Nasıl elin vardı da kıydın?

Şaşkın bakışlarını üzerime çeviriyor. Hop! toparlanıyor. Bir çocuğun ezberlediğı, bir okuma parçasını tek-rarlar gibi, gözleri yarı açık, yarı kapalı,

— Sebebin gözü kör olsun dayı, diyor. Oldu bir kere.

Sonra başkalarına başkalarına soruyorum : İçerideki yüzelli iki mahkûmdan yüzirmiyedisi öldürmeden ve yaralamadan. Geri kalanlardan 9 u tabanca taşmaktan ve mermi kaçakçılığında, 8 i kız kaçırmadan, 5 i hırsızlıktan, 1 i zimmetten, 2 si Anayasa'yı çiğnemekten ve haksız İktisaptan getirilmişler buraya.

Kültür durumlarını gelince : İlk- okul çıkışı 51, okuma yazması olan 45, karacaahl 52, lise çıkışı 1, sanat-ış okulundan ayrılan 3, toplam 152.

Medeni durumları ise, şöyledir : 152 mahkûm arasında 45 kadari be-kâr, gerisi evli görünmektedir. İşle-rinde askerliğini yapmış 47 kişi var. Şehirli olarak hapishaneye düşenle-rin sayısı 5 erkek, 2 kadın olmak üzere 7 kişidir. Bunlardan biri zim-metten, 2 tanesi hırsızlıktan, üçü ta-banca taşmaktan, bir tanesi de zina-dan yatmaktadır. Şehirli mahkûmlar arasında cinayetten yalnız bir kişi yatmaktadır.

Yaş durumlarına gelince : İşle-rinde yaşları 45 i geçmiş ancak üç kişi vardır. 14 yaş ile 17 yaş arasin-daki mahkûm sayısı 10 u geçmemek-tedir. Bu duruma göre bölge içinde suç işliyenlerin çoğunluğunu 17 yaş ile 26 yaş arasındaki gençler teşkil etmektedir...

Kadın koğuşunu ziyaret ettiğim gün, ikisi cinayete adı karışmaktan, birisi hırsızlıktan diğer birisi hırsız-lıktan, ikisi de zinadan olmak üzere

içeride beş mahkûm kadın yatıyordu. İçlerinde biri hariç, diğerlerinin yaşı yirmiden yukarı göstermiyordu, hep si de karacaahlıdı.

BÖLGEDE BİR TEK CINA-YET KAÇA MAL OLUYOR

Keskin ve dolaylarında bir tek cinayet dâvası, öldüren tarafa — ad-liyeden aldığımız rakamlara göre — 3.000 lira KANBEDELİ, bir o kadar da AVUKATLIK ücreti, 200 lira maktu harç, 120 lira nisbi harç olmak üzere yapılan nakdi, toplam masrafı 6.000 liranın üstüne çıkıyor ki, bu miktarda para, bu bölgede iki çift ko-şan, 80-100 dönüm bir toprağı ekip biçen ortahall bir köylü ailesinin, iki yıllık gelirin biraz da üstünde-dir. Bu 6.000 liranın üzerine bir eriyip giden işgüçleriyle, deliği boyliyan adamın günlük masraf-larını katacak olursak, bir tek cinayetin bu işlere adı karışanlar i-çin ne büyük bir yıkım olduğunu tah-minde güçlük çekmezsiniz...

Kaldı ki, bazan faili bilinmeyen suç-larda üç-beş kişi birden deliğe tiki-lyer. Nitekim 1959 yılında keskin ve dolaylarında işlenen cinayetten ötürü yüzde yakın sanık içeriye atılmıştır. Bir de bunların uğradığı zarar ve ziyanlarla, mahkeme yollarına dökü-len çoluk çocuğun halini bir düşü-nün!

SEBEBİN GÖZÜ KÖROLSUN!

Hangi mahkûmu karşısına dik-i-lye de, buraya girişinin nedenini sor-sun, konuşmasının sonunu «Sebebin gözü kör olsun» a bağlıyor...

Bu «gözü kör olmasınca sebebin» kimler, neler olduğunu öğrenmeğe çalışıyorsunuz. O zaman kimi, «Tar-la» diyor. Kimi, «Su!» diyor. Kimi, «Toprak» diyor. Kimi, «Kadın!» di-yor. Karşılarına geçip de sebebin se-bebini de sorarak bu işlerin nasıl dü-zeleceğini kendilerinden öğrenmeğe kalkınca, hepsi birden apışıp kalı-yorlar. Bu konuda hiç kimse açık-seçik birşey söylemiyor. Evet, o za-man kendi kendime, Türk köylüsü bu sebebl, bu sebebin de sebebinin bu-lup ortadan kaldırdıkları gün Onla-rın yeri bu daracak hapisaneler ol-mayacak, diyorum. İşte ancak o za-

20 MİLYON

LİRAYA

ŞİMŞİR

TARAK

Dr. M. HULÜSİ
DOSDOĞRU

man, bu kafanın içine oturtulmuş beyin, bu gövdeye, bu kollara adam öldürüp hapishaneye girmek didiş-mek için değil, birbirleriyle sevimlik ve çalışmak için emir verecek. İşte o zaman evet ancak o zaman bu dün-yanın insanları gerçekten birbirleri-ne bağlanıp, birbirlerini yedekliye-cekler...

Günaydoğru ve Doğanadolenun bazı kesimlerinde yaptığı dört bin kilometrelik bir geziden dönen yazma-rımız, gelecek sayıdan itibaren bu işlenimlerini SOSYAL ADALET say-falarında yazmağa başlayacaktır.

SOSYAL ADALET

Neye dokunmak istediğimi, başlığa bir göz atmakla, sanırım anladınız. 5 Mayıs 1964 günü, Başbakan İnönü'nün acı ve uyarıcı konuşması ile açılan, Ankara Yüksek İhtisas Hastahanesine değinmek istiyorum.

İnönü'nün belirttiğine göre; Yüksek İhtisas Hastahanesinin yapımına 11 yıl önce başlanmış; yapım işine katılanların çeşitli savaştıkları ve millet-malını deniz sayıp, yiyim yerli yapmaları yüzünden binanın as-tarı yüzünden pahalıya çıkmış.

Memleketimizde yüksek ihtisasa baş vurmak gerektiğinde, ki buna ancak mutlu azınlık baş vurabilir, yurd dışına taşınmaktadır. Aslında da yüksek uzmanlık konularında otoriteler, yer yüzünde sayılıdır. İleri batı ülkelerinde yüksek ihtisas hastahaneleri bulunduğu halde, yine de içinden çıkulamayan karışık durumlarda o konu ile ilgili otoritenin kapısı çalınır. Bizde gerçek durum büsbütün içler acısıdır. Nüfusumuzun çoğunluğu, yüksek uzman ve uzman bakımı göyle dursun, en basit sağlık ve sosyal yardımdan yoksundur. Bu gün memleketimizde 14.630 hekim bulunuyor. Bunlardan 3.500 ü devlet hizmetinde çalışmaktadır. Bunların da ancak yarım gününü devlet işlerine verdiği biliniyor. Hekimlerimizin çoğu Ankara - İstanbul - İzmir gibi büyük şehirlerimizde yerleşmiştir. Önemli sayıda hekimimiz yabancı ülkelerde çalışmaktadır. Türkiyede hasta yatağı 21/10.000 oranındadır. Gerçek ihtiyacı karşılamak için 40.000 hasta yatağı daha gerekmektedir. Nüfusumuzun % 3 ü veremlidir. Kansızlık, yiyecek yetersizliği, yıllık geliri ocak başına ortalama 900 lirayı zor bulan Anadolu köylerinde salgın haldedir. Bilindiği üzere; bir ülkeye az gelişmiş yaftasını vurabilmek için elimizde şu kistas vardır : Bir ülkede, adam başına yılda 70 İngiliz lirasından az gelir düşüyorsa, o ülkeye az gelişmiş denir. Türkiyede adam başına yılda ancak 55 İngiliz lirası düşmektedir. Bu kistasa göre, bizim az gelişmişliğimiz, İleri batı ülkeleri ile arayı kolay kolay kapatamayacak kadar fazladır. Türkiyede çocuk ölümü 165/1.000 oranındadır. İleri batı ülkelerinde bu oran 20/1.000 i aşmamaktadır.

Türkiyede 2.000.000 trahomlu bulunmaktadır. Şark çibani, kancalı kurt ve çeşitli bağırsak parazitleri yer yer salgın haldedir.

Yukarıda, kaba çizgilerle belirtmeye çalıştığımız acı gerçekler, 20 milyon liraya pathyan yüksek ihtisas hastahanesinin, bu garitlar altında ne denli şimşir tarak olduğunu göstermeye yeter sanırım. Mutlu azınlığın birer ayakları yurt dışında bulunan bir avuç insanı için yüksek uzmanlık hastahanesi kurulmasına gidilmiş ise, hemen haber vereyim ki, bunca dö-külüp saçılma yine boşunadır. Çünkü nezlesini bile profesöre göstermeye alışmış yüksek sosyeteden insanların, Türk hekimi ağzıyla kuş tutsa da, yine bir «Check up» yaptırmak için, Avrupayı boyliyacaktı. Kaldı ki, bu gün bizim yüksek uzmandan önce kaliteli ve çok sayıda pratisyen hekime, hasta bakıcı ve öteki sağlık personeline ihtiyacımız vardır.

Plânsız, geliş güzel yaşamamızın bir sonucu olarak, her alanda olduğu üzere, sağlık kadromuzda da korkunç bir düzensizlik meydana gelmiş, uzman/pratisyen oranımız, ikincinin zararına, alabildiğine bozulmuştur.

Hekim kadromuzun tabanını pratisyen hekimlerin meydana getirmesi gerekir. Bu tabanın üzerinde yükselen piramidin daha yukarılarında, piramidi bozmayacak ölçüde, çeşitli uzmanlar ve onların da üstünde, yüksek uzmanlar yer almalıyken; bizde bu düzen tüm ortadan kalkmıştır.

Her alanda bunca geri kalmışlığımız göz önünde tutulacak olursa, sağlık ve sosyal güvenlik çıkmazından kurtuluşumuzun tek yolunun sosyalizasyon olduğu meydandadır. Bu gerçek ilgililerce de görüldüğünden, pilot bölge adı altında bir çeşit kaplumbağa hızı ile bu yola yönelindiği görülmektedir. Sosyalizasyonun başına ulaşması için, yurt çapında sosyal sigortalamaya şu veya bu biçimde gidilmesi şarttır. Hekimliğin sosyalizasyonunda, elde yeterli kadar pratisyen hekim ve sağlık personeli bulundurulmasına ihtiyaç vardır.

Sözün kısası, iş dönüp dolayı temele dayanmaktadır. Temel olmayınca üzerine gecekondular kurulamaz. Yüksek uzmanlık hastahanesi gibi gök tırmalayan ise asla!

Sözünü sakınmaz olarak tanınan hocam Ord. Prof. Dr. Neşet Ömer İrdelp, sağlığında sık sık; «şu sıkışık ve yetersiz durumumuzla bizler, ana hekimlik dallarımızın gerektirdiği görevleri bile karşıyamıyoruz. Uzman yetiştirmeye gelince, onda daha da yayayız. Biz ancak kendi hekimlik dallarımızın bugün belki pratisyenlerini bile zor yetiştirebiliyoruz.» derdi.

Hocamın ölümünden bu yana geçen süre içinde, bu alanda bir gelişme gösterdiğimizizi söylemeye pek dilim varmıyor. Gerçi Üniversite sayımız arttı. Tıp Fakülterimiz çoğaldı. Hekim yetiştirme kapasitemiz büyüdü ama, bu da nüfus artışımız oranına göre, daha çok gerilerde. Hem acaba bu sayıca artışla paralel olarak kaliteyi tutturabildik mi? Sanmıyorum.

Üniversite inkılabını yaptığımız zaman, İstanbul Tıp Fakültesinin çoğu kürsüsüne dış ülkelerden öğretim üyesi getirmek zorunluğunu duymuştuk. Bir biri ardınca açmakta olduğumuz yeni Tıp Fakültelerine dış ülkelerden pek öğretim üyesi getirmediğimize göre, geçen bu süre içinde, bu işleri görebilecek yeterli kadar bilim adamımız yetişti mi dersiniz?

Eski uzmanlık yönetmeliğinde bir de sınıflandırma vardı. Bütün uzmanlarımız istisnasız 1 nci sınıftır hep. Hâlâ hekim tabelalarında, reçete kâğıtlarında ve kartvizitlerinde bu komik sınıflandırmaya bol bol rastlarıntız.

Bu gün, hekimliğin temeli sayılan pratisyen hekim krizi İleri ülkelerde bile görülmekte ve buna karşı tedbirler düşünölmektedir.

Sağlık madalyasının hangi yüzünü çevirsek, konuya hangi yandan baksak durum aynıdır. Bu şartlar içinde, 20 milyona pathyan Yüksek Uzmanlık Hastahanesi şimşir tarak olmaktan öteye geçememektedir. Daha o seviyeye ulaşıp, o ortam yaratılmadan da geçmeyecektir.

Hem Yüksek Uzmanlık için ayrı kuruluşa ne lüzum var. Bu ihtiyacı Üniversiteler kadrosu içinde karşılayamaz mıyız?

EMPERYALİZM

Emperyalizm, yani geri kalmış ülkeler halkının endüstri ülkelerince sömürülüşü, kapitalizmin barındığı bir sığınak olmuştur. Emperyalizmin, sömüren ülkelerin iç ekonomik bünyelerinde meydana getirdiği sonuçlar, Amerikan bilim adamlarından, Paul Sweezy'nin «Theory of Capitalist Development» adlı kitabının «Imperialism» başlıklı kısmından kısaltılarak alınmıştır.

Yazının ikinci kısmı ile, Emperyalizmin yeni şekli ve özellikle sömürülen ülkeler bakımından emperyalizmin ortaya çıkardığı problemler, gelecek sayılarımızda ele alınacaktır.

(Çeviren : ARSLAN BAŞER)

Emperyalizm, dünya ekonomisinin gelişmesinde ulaşılmış bir dönemdir. Bu dönemin unsurları şu şekilde sıralanabilir : (a) Endüstriyel ürünlerini sürebilmek için yarışa girmiş bir çok kapitalist ülke vardır, (b) Kapitalin hâkim şekli monopolcu kapitaldir, (c) Kapital birikimi süreci öyle bir döneme gelmiştir ki, kapital ihracı dünya ekonomisinin en göze çarpar olayıdır. Bu temel ekonomik koşullar, iki diğer karakteristikle keskinleşmektedir, (d) Dünya ekonomisinde öldüresiye rekabet ve bununla birlikte uluslararası monopoller, (e) Dünyanın işgal edilmemiş bölgelerinin büyük kapitalist ülkeler (ya da onların peykleri) arasında paylaşılması.

Emperyalizmin içindeki çelişkiler, aşında milli kapitalist sınıflar arasındaki çatışmadır. Kapitalin çıkarları doğrudan doğruya ve çabukça devlet politikası şekline girdiğinden, çatışmalar dolayısıyla devletlerarası, sonunda da uluslararası çatışmalara varır. Kapitalist ülkelerin iç ekonomik ve toplumsal bünyelerinin sonuçları burada incelenecektir.

1. Milliyetçilik, Militarizm ve Irkçılık

Kapitalist toplumun kuruluş döneminde, milliyetçilik ve militarizm bir arada bu kuruluş kaçınılmaz unsurlarıydı. Milliyetçilik kudreti artan orta sınıfın, ayrılmacı ve ilerlemenin her çeşidine karşı ileri sürdükleri ekonomik birlik ve kültürel hürriyet anlamında bir ilke, militarizm ise bunun bir sonucu idi. Bazıları, militarizmin tarihte nasıl bir yapıcı payı olduğunu

kabullenmekten hoşlanmıyorlar. Fakat, Rosa Luxemburg'un belirttiği gibi, «tarihi olabileceği ya da olması gerektiği gibi değil de, olduğu gibi görürsek, kabul etmeliyiz ki, savaş kapitalist gelişmenin kaçınılmaz esas çizgisidir.»

Emperyalist dönemde de milliyetçilik ve militarizm Siyamlı İnkizler gibi birbirinden ayrılmaz durumlarını sürdürmekle beraber bir miktar mahiyetlerini değiştirmişlerdir. Buna mukabil sömürülen ülkelerde başlangıçtaki kapsam ve fonksiyonlarını sürdürürler ve az gelişmiş kolonyal bölgelerde ise bu nitelikleri yeni yeni kazanırlar. İleri endüstri ülkelerinde, milliyetçilik ve militarizm artık, milli birliği ve kapitalist anlamda hürriyeti gerçekleştirme yerine, rakip kapitalist gruplar arasındaki nüfuz savaşının bir silâhi haline gelmişlerdir. Militarizm, yani organize kuvvetin kullanışı, böyle bir mücadelenin kaçınılmaz cephesidir, hattâ üzerinde hak iddia edilecek toprakların bolluğu açık bir çatışmayı gereksiz kılarsa da. Milliyetçilik de daha az önemli değildir. Çünkü milli şef ve büyüklük duyguları olmadan, emperyalist mücadelede en lüzumlu olan unsur, kitlelerin şevk ve heyecanı, kazanılmaz. Yanlış anlaşılmasın, milliyetçilik kapitalistlerin sun'ı olarak ortaya çıkardıkları bir duygudur, demek istemiyoruz. Aksine, bu duyguların kapitalist dönemin başlangıcından kapitalistlerce geniş tabakalar arasında yaygınlık kazanışı, onun emperyalist dönemde bu kadar kuvvetli bir etken olmasının derin sebebidir. Bu konuda Hilferding hakkı olara, milliyet fikrinin bağımsızlık ve ulusal

rın kendi kaderlerini tayin etmek hakkından, kendi ulusuna şan kazandırmaya doğru kaydığına işaret eder. Ama, hattâ başka ülkelere hükmetme arzularının en açık şekillere girdiği hallerde bile, «Hürriyet», «bağımsızlık», «kendi kaderini tayin» sözcüklerinden vazgeçilmemiştir.

Bütün emperyalist ülkelerde, militarizmin devamlı ve önemli durmadan artan bir gidış olmasının çok uzağa giden ekonomik sonuçları vardır. İlk adımda, bu gidış cephaneye ve silâh imalinde çok zorunlu olan bazı endüstrilerde —çelik ve genü inşası gibi— iltimas gören bazı monopolcuların zenginleşmesini daha da hızlandırır. Silâh imalatçıların, askeri üretimin en yüksek noktasına ulaşmasında yakın çıkarları vardır. Çünkü, sadece silâh siparişlerinin kârlarından yararlanmakla kalmayıp, fakat aynı zamanda biriken kârlarının yatırılabacağı güvenilir ve çok kârlı yatırım alanları da ortaya çıkar. Bu sebeple daha mütecevaz bir dış politika güdülmesinde kapitalist sınıfların bu zümreleri liderlik ederler. İkinci olarak, bilindiği gibi, kapitalist ekonomi bünyesi gereği, ürettiğinden daha az tüketir; eksik tüketim denilen bu olay kapitalist ekonomiyi zaman zaman bunalımlara sokar. Askerî giderler mutlak olarak tüketici giderler olduğundan, ordu ve donanma giderlerinin artışı bu eğilimi gidererek bunalımlar ya geciktirir, ya da büsbütün engeller. Bu nedenle askerî giderlerin azaltılışı ekonominin işleyişini temelinden sarsar. Son olarak, silâhlanma başka yerde kullanılmıyacak insan gücü ve üretim araçları kullandıkça, militarizm, bütün kapitalist sınıf için çoğalmanın imkânlarıyla, kârlı bir yatırım alanı teşkil eder. Bütün bu nedenlerle, hattâ emperyalist rekabetler bile olmasa, militarizm kapitalist toplumun genişleyici dinamizmi içinde gelişme eğilimindedir. 1899 da Rosa Luxemburg, şunları çok doğru olarak yazmıştı :

«Bugünün kapitalizmini en iyi gösteren özel karakter şudur ki, o bütün ülkelerde kendi iç düzenlerinden gelen nedenlerle gelişir. Bu olgu uzun zamandır bilinmeden kalmıştır. Bunu biz, amaç ve nedenlerinin anlamsızlığına rağmen, yaklaşan çatışmanın önüne geçilmez hal almasında da görüyoruz. Militarizm kapitalizmin itici kuvveti iken şimdi onun bir rahatsızlık unsuru olmuştur.»

Milliyetçilik ve militarizmin karakterinin değişmesi ile emperyalist genişlemenin yeni ve göya-bilimsel bir savunna nedeni daha ortaya çıkmıştır, bu da ırk üstünlüğü teorisi. Irkçı ideoloji ile emperyalizm arasındaki bağ Hilferding tarafından şöyle açıklanıyor :

«Başka milletlerin bir millete tabi kılınması kuvvet yoluyla, yani tabii bir kuvvetle mümkün olduğundan, hükmeden millete öyle geliyor ki, efendiliğinin kaynağı kendi özel doğal nitelikleri, başka deyimle, ırksal nitelikleridir. Böylece ırkçı ideoloji, finans kapitalinin hükmetme arzusuyla ilgili olarak, bilimsel örtülmüş bir temel kazanmakta, bu yolla finans kapitalinin işleyişini bir zorunluluk gibi görülmektedir. Demokratik eşitlik ideolojisinin yerini oligarşik üstünlük ideolojisi almaktadır.»

İrk üstünlüğü teorisinin yeni bulunmuş bir faydası da, sadece dış fetihleri halk çıkarmak için kullanılmasında yetimlen bir araç olmayışındır. İleri kapitalist ülkelerde toplumsal çelişkilerin yoğunlaşması, gözlerin zararsız yönere çevrilmesi çabalarını artırmıştır. Burada zararsız terimi kapitalist sınıf egemenliği bakımından kullanılmıştır. Var olan, ya da hayali ırk azınlıklarına karşı uygulanan farklı işlemler ve buna karşı yapılan mücadeleler, sınıf çatışmalarını unutturur. (Örneğin Birleşik Amerikadaki Zenci - Beyaz çatışmaları)

2. Emperyalizm ve Sınıflar

Emperyalizmin kapitalist ülkelerin toplumsal çatışmaları üzerindeki etkisini görmeden, ileri kapitalizmin bugüne kadar gözden kaçan bazı ayırıcı niteliklerine dikkati çekmek isteriz.

İlk plânda geniş mülk sahipleri çıkarları gereği monopolcü kapitalistlerin liderliği altında bir koalisyon girer. Bu dönemde, sanayi ile büyük toprak sahipleri arasındaki eski çatışma ortadan kalkma eğilimindedir. Bundan başka, bir yandan monopolcü endüstrinin gelişmesi, öte yandan yeni tarımsal ülkelerin açılması sonrasın, gümrük politikası üstündeki tartışmalar önemini kaybettiler. Bütün mülk sahipleri artık koruyucu bir tarife üzerinde birleşiyorlar. Hâkim sınıflar arasındaki çatışmalar, bunun gibi her konuda ağırlıktan kaybettiler.

İkinci olarak, mülk sahiplerinin birleşmesi karşısında, işçilerin çıkarları da birleşmeye doğru gidiyor. İşçiler, daha yüksek ücretler, daha kısa çalışma saatleri için mücadelelerinde kuvvetlerinin organizasyonları için işbirliğinde olduklarını anladılar. Bunun sonucu olarak sendikalar gelişti, ve çalışan sınıfların başka kategorilerini de kapsamaya bağladı. Bu şekilde, işbirliğinden sonuç alabilen işçiler bu deneyden cesaret bularak sadece ekonomik mücadeleye ulaşamayacak hedeflere varabilmek üzere kendi öz partilerini kurmaya başladılar. Bu temeller üzerinde, işçiler arasında bir sınıf birliği ve dayanışması uyandı ki, bu olmadan ulaşılan ekonomik kazançlar ve politik ayrıcalıklara kavuşmanın imkânı olamazdı. Böylece kapitalist ve işçiler düşünülünce, emperyalizm kapitalist ülkelerde sınıf saflarının sıklaşması ve sınıf çatışmasının yoğunlaşması sonucunu doğurmaktadır. Ve bu oluş, kapitalizmin özel ulusal karakterinden bağımsız olarak meydana gelmektedir.

Üçüncü olarak, bu kapitalist ve işçi sınıflar arasında kapitalist toplumun bu iki sınıfına da mensup olmayan bir orta sınıf bulunmaktadır. Yeni orta sınıf, endüstri ve hükümet bürokratları, satış memurları, reklâm memurları, serbest meslek sahipleri, öğretmenler v.b. dir. Bu grup emperyalizm döneminde, özellikle monopolcü kapital mekanizması sebebiyle, sade sayı olarak değil, fakat nüfusa oranla da artmaktadır. Bununla beraber, eski ve yeni orta sınıfın sayıca önemi ne olursa olsun, bunları işçiler ve kapitalistler önemine bir grup olarak kabul etmek hatalıdır. Aksine bu sınıf gitgide dayanışma bilincini kaybetmekte, aralarında büyük çıkar çatışmaları çıkmaktadır. Bir yan-

dan monopolcu kapital, diğer taraftan işçi sınıfının gitgide artan fazla ücret ve daha iyi çalışma koşulları istekleri arasında bocalayan bu sınıf organize kapitale de, organize işçiye de hasım durumdadır. Bir taraftan, emekçi olmayan anti-kapitalizme kaynaklık ederken diğer taraftan, bütün organize sınıfların nüfuzunun gözümlüp bireyin, eski basit üretim dönemlerinde olduğu gibi, temel topluluk birimi olduğu bir Utopya'nın rüyalarını görürler.

Şimdi, emperyalizmin özel çizgilerinin bu gruplar üzerindeki etkisini görelim.

Monopolcü kapital, yurd dışında yayılmak, bunun için de devletin yardım ve himayesini ister. Yayılıcı ve saldırgan dış politikada işçi sınıfının durumu daha da karışıktır. Bir taraftan dış ticaret ve kapital ihracı ve emperyalist politikanın gerektirdiği askerî giderler, ücret malları denen işçinin tükettiği malların ucuzlaşmadan getirme olanaklarını artırdığı gibi, kapitalist sınıfın kârını da artırır. Bu durumda açıktır ki, işçinin yaşama düzeni kapitalistlerle sert bir çatışmaya girilme hükmünü olmadan yükselmektedir. Bu açıdan işçi kazanmıştır. Üstelik dışarıya mal satılması içerde iş imkânlarını artırır ve bundan da işçi sınıfı fazlasıyla yararlanır. Bunlara karşılık, diğer taraftan, askerî giderler bir seviyenin üstüne çıkarsa bu giderleri taşıyan işçinin, reel ücreti azalacaktır. Hele dış kuvvetlerle rekabet bir silâhlı çatışma sonucuna vardığı takdirde bunun can ve kan olarak büyük maliyeti işçi sınıfının üzerinde kalacaktır. Şu hale göre dış ticaret ve kapital ihracından faydalanması kapitalistlerin kârının oldukça yüksek olmasına, ucuz ücret malları ithalatının mümkün olmasına ve bir çatışmayı davet etmemesine bağlıdır. Buna bir örnek olmak üzere, Birinci Dünya savaşından önce İngiliz işçi sınıfının, İngiltere'nin dışardaki çıkarlarının artmasında fayda gördüğünü zikredebiliriz.

Ama İngiltere'de bile durum, 1902 de Kautsky'nin belirttiği gibi zamanla değişmiştir:

«İngiliz endüstri dünyaya pazarlarına hükmettiği sürece, İngiliz işçileri, kapitalistleriyle yaşamının ve yaşasın demenin en iyi politika olduğunda anlaşılabilirlerdi. Bunun sonu, dünya pazarlarında kendine eşit hattâ üstünlüğü zaman zaman beliren Almanya ve Amerika'da görününce geldi.

Başka bir deyimle, işçi sınıfı, uluslar arası rekabet keskinleştikçe durumunu fedakârlık yapmadan muhafaza edebilmek için, ücretleri indirip çalışma saatlerini uzatmanın yollarını arayacaktır. Üstelik, Dobb'un özellikle belirttiği gibi, kapital ihracı bu fonların yurd içinde yatırım yapılmakla kıyaslanırsa, ücretleri artırıcı nitelikte sayılmaz. Hattâ, bu noktada (Dobb, kapital ve emeğin çıkarlarının çelişme halinde olmasının nedenlerini görür. Nihayet Uluslararası gerginlik fazla artınca, sonu savaştır. Savaşta da emekçinin kaybı büyük, kazancı ise pek azdır. O halde işçi sınıfının başlangıçta kapitalist emperyalizme çıkarının arttığı söylenebilir ise de, bu uzun sürmez ve giderek işçilerin daha kuvvetli ve süreli dirençleri yeryüzüne çıkar. Bu konuda ve diğer konularda, kapital ve emeğin çıkar ve politikaları birbirleriyle çelişki halindedir.

Orta sınıf çıkarları üzerinde anlamlı birşeyler söylemeye imkân yoktur. Bu sınıfa mensup olanlardan bir kısmı duruma göre kazanır, bir kısmı ise kaybeder. Kazananın mı kaybedenin mi, çok olduğunu ya özel durumlar belirler, ya da bu belirsiz kalır. Ortak çıkarlardan ve ortak örgütlerden yoksun bu orta sınıflar, oldukça kararsız, milli büyüklük ve ırk üstünlüğü gibi belirsiz ideallere kolayca bağlanabilen bir sınıftır. Bu eğilimler, üstelik ilerlemiş ülkelerin örgütlenmiş kapital ve işçi ortamında işgal ettikleri zayıf durum nedeniyle daha da kuvvetlenir. Millet veya ırk, toplumun kendilerinden esirgediği sınıf çıkarları dayanışması yerine geçer, aynı zamanda onlara günlük hayattaki boşuna çabalarından bezginliği unutturur. Objektif olarak, demek oluyor ki, orta sınıfın geniş kesimleri dış genişleme için oldukça olgundur. Tekelci kapital bu yatırımların olgun davranışları gayet iyi kullanır. Büyük paralar harcadığı reklâm ve yayınlarla, orta sınıfı ve işçi sınıfının organize olamayan kesimlerini, saldırgan emperyalist politika için kitlelerin desteği amacına doğru hazırlar. Bu arada, milliyetçi ve ırkçı ideolojiler önem kazanır. Emperyalist gelişmeye karşı duran işçi örgütleri «vatançılık» ve «egolizmle suçlanmaya başlanır. Bu suretle, orta sınıfın işçi sınıfına olan hasımlığı şiddetlenir. Böylece emperyalizmin net sonucu orta sınıfı kapitalistlere doğru itmesi ve onunla işçi sınıfı arasındaki mesafeyi artırmasıdır.

Bize Gelen Yayınlar

Toprak Reformunun Hukukî Esasları

Yazan : Dr. Suat Aksoy

Toprak reformunun anlamı, İkinci Dünya Savaşından sonra az gelişmiş memleketlerde toprak reformu kanunları, toprak reformlarının dayandığı hukukî esaslar, çiftçiyi topraklandırma kanunu, gibi genel bölümlerde bütün az gelişmiş ülkelerin ortak sorunu olan toprak reformunu enine boyuna inceliyen bu önemli kitabı okurlarımıza salık veririz.

Eserin fiyatı 10 liradır. İsteme adresi : Ankara Basım ve Ciltevi. Rüzgârlı Sokak No. 31 — Ankara

Türkiye İşçi Partisi Ankara İli Araştırma ve Yayın Bürosu

S u n a r

AMACIMIZ — YOLUMUZ — YONTEMİMİZ

(Az sayıda kalan kitabın fiyatı 200 krş.)

YURT SORUNLARI VE ÇÖZÜM YOLU

(Türkiye İşçi Partisinin Radyo konuşmalarını bir araya getiren bu kitabın bir özelliği de, yapılan bazı şikâyet ve ihbarlar üzerine Ankara C. Savcılığının bu konuşmaları hakkındaki kararının kitaba eklenmesidir.) Fiyatı 250 krş.

İsteme Adresi : Türkiye İşçi Partisi Ankara İl Sekreterliği.

Atatürk Bulvarı — Ankara

SOSYAL ADALET

1- ULUSAL KURTULUŞ SAVAŞI : 1919-1923

«İSTİKLALİ TAM DENİLDİĞİ ZAMAN, BİTTABİ, SİYASİ MALİ, İKTİSADİ, ADLİ, ASKERİ, HARSİ VE İLAH., HER HUSUSTA İSTİKLALİ TAM VE SERBESTİSİ TAM DEMEKTİR. BU SAYDIKLARIMIN HERHANGİ BİRİNDE İSTİKLALDEN MAHRUMİYET MİLLET VE MEMLEKETİN MANAYI HAKİKİSİYLE BUTÜN İSTİKLALİNDEN MAHRUMİYETİ DEMEKTİR.»

M. K. ATATÜRK

TÜRKKAYA ATAÖV

Ulusal Kurtuluş Savaşı Türkiye'sinin dış politikası, ölümsüz Atatürk'ün deyimleriyle, ulusun içte ve dışta tam egemenliğinin tanınması, Türk ulusunun kendi geleceğine hâkim olması ve haklarının kısıntısız kabulüydü. Atatürk 23 Nisan 1921'de Hâkimiyeti Milliye gazetesine verdiği bir demeçte bir ulusun şeref, haysiyet ve prestijinin özgür ve bağımsız olmasına bağlı bulunduğunu söylemiş ve Türkiye'nin çıkarları gerektirirse herhangi bir ulusla dostane münasebetleri olumlu karşılayacağını, fakat kendi ulusuna esaret zincirleri vurmak isteyenin can düşmanı olduğunu, o ulus bu amacından vazgeçtiğini açıklayınca kadar da can düşmanı kalacağını eklemiştir.

1919-1923 yıllarının dış politikası (a) Sovyetler Birliği ve (b) Batı devletleriyle olan münasebetler şeklinde iki başlıkta özetlenebilir :

Sovyetler Birliği ile Münasebetler :

Atatürk daha Anadolu'ya geçmeden ve millî hükümet kurulmadan önce Sovyetler Birliği'nin Türkiye'ye karşı tutumunda belirli bir farklılık göze çarpyordu. Çarlık Rusyasının emperyalist dış politikasını Şubat 1917 ihtilâlinde sonra kurulan Geçici Hükümet de devam ettirmiş ve bu hükümetin yeni Dışişleri Bakanı Milyukov Rusya'nın İngiltere ve Fransa ile 18 Mart 1915'de gizli olarak yaptığı ve Türk Boğazlarını Rusya'ya bırakan andlaşmanın iktidar değişmesine rağmen halâ yürürlükte olduğunu söylemişti. Ekim (Kasım) ihtilâli ile iş başına gelen yeni Bolşevik hükümeti ise 3 Aralık 1917'de Rusya ve Doğu Müslümanlarına hitaben yayınladığı bildiriye toprak ilhakına karşı olduğunu ileri sürüyordu. Çarlık devrinde İngiltere ile müttefikleri Rusya'nın Akdeniz'e inmesini en-

gellemek için Türk Boğazlarının kapanmasını savunmuşken bu defa Boğazlar'ın açılmasını istiyorlar, her şeyden önce rejimi yerleştirme çabası içinde olan Bolşevikler de Boğazlar'ın kapanmasına taraftar görünüyordular. Böylece, İngiltere ile Rusya'nın geleneksel tutum ve rolleri değişmiş oluyordu. Dış İşleri Bakanı Çiçerin'in 13 Eylül 1919 tarihli bir bildirisini yeni Rusya'nın İstanbul ve çevresiyle ilgili olarak Çarlık hükümetinin imzaladığı eski anlaşmayı tanımadığını açıklıyordu. Rusya eski toprak taleplerinden kendiliğinden vazgeçtiğinden Boğazlar ile yalnız Batılılar ilgilenmekte devam ettiler. Boğazlar 30 Ekim 1918 Mondros Mütarekesiyle Batılı devletlerin deniz kuvvetlerine açıldı. Amerikan Cumhurbaşkanı Wilson'un Versailles'da ileri sürdüğü meşhur 14 Maddesinin 12'nci Maddesi Boğazlar'ın devamlı olarak bütün ulusların gemilerine açık tutulacağını söylüyordu.

İstanbul Hükümeti Türkiye'yi sömürgeleştirmeğe çalışanlarla işbirliği yaparken 23 Temmuz — 7 Ağustos 1919'da toplanan Erzurum Kongresi vatanın ulusal sınırlar içinde bir bütün olduğunu, yabancı müdahale karşısında ulusun birlikte direneceğini, yabancılara egemenliğimizi gölgeleyen ayrıcalıklar tanınmayacağını ve himaye kabul edilmeyeceğini kararlaştırdı. Sivas Kongresi Erzurum'da alınan kararları onayladıktan başka ulusal meclislerin «kendi işlerini kendi yetkileriyle yürüteceklerini» de belirterek Amerikan mandası taraftarlarına cevap vermiş oluyordu. Erzurum - Sivas kararları 28 Ocak 1920'de Ankara'da Misak-ı Milli ile sağlandı.

Mustafa Kemal Büyük Millet Meclisinin açılmasından üç gün sonra 26 Nisan 1920'de Lenin'e gönderdiği bir mektupta Misak-ı Milli'nin amaçlarını açıkladı.

Yarak yabancı emperyalizmine karşı askeri ve siyasi bir ittifak teklif ediyordu. 2 Haziran 1920'de Sovyetler Birliği Ankara Hükümetini resmen tanıyarak diplomatik münasebetler kurdu. Diğer yandan, emperyalistlerin hazırladığı Sévres Andlaşmasını imzalayacak Türk heyeti 2 Mayısta İstanbul'dan ayrılmıştı. Bu andlaşmanın uygulanmasına ancak askeri güç ve diplomatik destekle karşı konabilirdi. 2 Haziran tarihli Sovyet cevabında ise bir ittifakın sözü edilmiyordu. Sovyetler'in böyle bir ittifakın kendilerini Polonya'ya, Wrangel'e ve Güreü Menshevikler'e karşı savaştıkları bir sırada Yunanlılarla da silâhlı bir çatışmaya sokabileceğini düşünmüş olmaları akla gelmektedir. Dış İşleri Bakanı Bekir Sami Beyin bir dostluk andlaşması yapmak ve savaş malzemesi ile para yardımını temin etmek amacıyla Moskova'ya ulaşmasından yirmi - bir gün sonra 10 Ağustos 1920'de Türkiye'ye Orta ve Kuzey Anadolu'da ufak bir toprak parçası bırakan Sévres Andlaşması imzalandı. Mustafa Kemal 29 Kasım 1920'de Çiğir'in'e yolladığı bir telgrafta Batılı emperyalistlere karşı bir ittifak yapılmasını istemiş ve General Ali Fuat Cebesoy Moskova Büyükelçiliğine atanmıştı. 16 Mart 1921'de Yusuf Kemal, Dr. Rıza Nur ve Ali Fuat beyler bir Dostluk Andlaşması imzalandılar. O sırada Moskova'da bulunan Afganistan heyetiyle de 1 Martta bir dostluk andlaşmasına varıldı. 16 Mart Andlaşmasıyla Sovyetler Misak-ı Milli sınırları içinde bir Türkiye tanıyorlar ve Sévres'e karşı cephe alıyorlardı. Andlaşmanın birinci maddesi taraflara zorla kabul ettirilen bir anlaşmayı ötekinin tanımayacağını belirtiyor, ikinci madde Kars ve Ardahan'ı Türkiye'ye, Batum'u Gürcistan'a bırakıyor, altıncı madde Osmanlı İmparatorluğu ile Çarlık Rusyası arasında yapılan önceki andlaşmaları hükümsüz kılıyordu. 31 Ekim 1921'de Ermenistan, Azerbaycan, ve Gürcistan Sovyet Cumhuriyetleriyle de birer Dostluk Andlaşması yapıldı. Ukranya'daki Sovyet Kuvvetleri Başkumandanı Frunze'nin 13 Aralık 1921'de Ankara'ya gelmesiyle 2 Ocak 1922'de Ukranya ile de bir anlaşmaya varıldı.

Batılılarla Münasebetler :

Türk - Sovyet Dostluk Andlaşması imzalanmadan iki ay kadar önce, 10 Ocak 1921'de Birinci İnönü Zaferinin kazanılmasıyla emperyalist devletler bu defa Sévres Andlaşmasını bir parça değiştirerek Türkiye'ye kabul ettirmeye çalışmışlar ve bunun için de İstanbul'dan bir heyet çağırarak buna Ankara'dan da bir kaç temsilci alınmasını istemişlerdi. Türk ulusunun temsilcisi olarak satılmış İstanbul Hükümetini kabul eden bu davranışa ulusun tek ve gerçek temsilcisinin T.B.M.M. olduğu şeklinde cevap verildi. Bu defa Ankara'dan da ayrı bir heyet Bekir Sami Beyin başkanlığında Londra'ya (23 Şubat - 12 Mart 1921) çağırıldı. Yalnız, Bekir Sami Beyin Ankara'nın onayını almadan imzaladığı bir takım andlaşmalar Türkiye'ye bazı topraklarını geri veriyorsa da Fransız ve İtalyanlara egemenlik ruhuyla bağdaşmayan bir takım ekonomik imtiyazlar tanıyordu. Ankara Hükümeti bu andlaşmaları tanımadıktan başka Bekir Sami Beyi görevinden uzaklaştırdı.

Emperyalistlerin haklarımızı teslim etmeleri İkinci İnönü (30 Mart - 1 Nisan 1921) ve Sakarya (13 Eylül 1921) zaferlerinden sonra daha kolaylaştı. 20 Ekim 1921 Türk - Fransız Andlaşmasına göre, iki devlet arasındaki savaş sona eriyor, Fransa Güney Anadolu'dan çekiliyor, Türk-Suriye sınırı çiziliyor ve İskenderan bölgesi Suriye içinde bırakılmakla birlikte bu bölgede özel bir yönetim kurularak Türkçe resmi dil oluyordu. İtalya da Türkiye ile uğraşacak durumda değildi. Adriyatik ile ilgili olarak müttefikleriyle arası bozulduğu gibi İtalyan toplumu İtaliyalı tehlikesi için deydi. İtalyan halkı yeni bir deniz aşırı maceraya girmeceğe benzemiyordu. Haziran 1920'de İtalyan kuvvetlerine Arnavutluk'a çıkarma emri verilmiş, askerlerinden kıpırdamamıştı. Ankara Hükümeti bu koşullar altında Güney-Doğu Anadolu üstünde iddiada bulunacak durumda olmayan İtalya'yı kullanmasını bildi.

Yunan ordularının 26 Ağustos 1922'de tam yenilgisel ve İzmir'in de 9 Eylül'de kurtarılmasının Lozan Andlaşmasına yol açtığı malumdur. İlgili devletler toplantıya çağırılırken son Osmanlı Sultanı 17 Kasım 1922'de Malaya adlı bir İngiliz gemisiyle kaçıyordu. Lozan'da Trakya, Ege adaları, Boğazlar, Suriye ve Irak ile sınırlar, kapitülasyonlar, azınlıklar ve Yunanistan'dan savaş tazminatı konuları ele alındı. Sovyetler Birliği'ne yalnız Boğazlar ile ilgili tartışmalara katılma hakkı tanınmıştı.

Lozan Andlaşması İngiltere ile Musul, Fransa ile Osmanlı borçları ve Yunanistan ile de ahali değişimi sorunlarını çözülmeden bırakmasına ve Boğazlar rejiminde Boğazlar'ın silâhlardan tecridi ve uluslararası bir denetleme kurulunun kabul etmesine rağmen, Sévres Andlaşmasını yırtarak yeni Türkiye'nin uluslararası alanda tanınmasını sağlamış oluyordu.

Ana İlke — Tam Egemenlik :

Türk ulusal kurtuluş hareketi uluslararası bir gelişmenin, yani endüstrilemiş sömürgeci ülkelerle tam ya da yarı sömürülen gelişmemiş ülkeler arasındaki ekonomik ve siyasi çalışmanın içine doğmuştu. Bu gelişmenin kaynağını hem maddanın endüstriye uygulanmasıyla doğan yaşama koşullarında, hem ekonomik gücün bir kaç endüstrilemiş büyük ülkede merkezleşmesinde, hem de endüstrilemiş ülkelerin bazan açık, bazan da türlü maskeler altında kendine sömürme pazarları bulma çabalarında aramak gerektir. Kâr temeline oturtulan endüstrilemiş ülkenin kendini bir türlü kurtaramadığı doğal eğilimi bu pazarları bulmak ve sömürmektir. Açık ki ulusal kurtuluş hareketlerinin ilk amacı ister Yunanistan'ı öne süren İngiltere gibi düşmanca, ister 11 Mart 1921'de Elâzığ, Diyarbakır ve Sivas bölgelerinde Briand-Bekir Sami andlaşmasıyla ekonomik imtiyazlar peşinde koşarak dostluk perdesi altında sömürge politikasını devam ettirmek isteyen Fransa gibi olsun, ekonomik sömürme ve siyasal baskının bütünüyle tasfiyesidir. Emperyalistlerle İstanbul Hükümetinin durumunda olduğu gibi yabancı sömürücü çok defa sömürülen ulusun yöneticileri ve onlara hâkim kuvvetlerle işbirliği halindedir. Osmanlı İmparatorluğu, şeklen bağımsız olsa da, bü-

tün az gelişmiş ülkeler gibi, sömürgeciliğin pençesi altındaydı. Yerli endüstri yoktu; ticaret sömürücülerin komisyonculuğunu yapan azınlığın elindeydi. Ekonomi kapitalist ülkelerin mutlak egemenliği altındaydı. Kapitalist ülkeler ağır bir borçlandırma politikasıyla ülkenin gümrüklerine ve bütçesine el koymuşlardı. Dünyanın Umumiye devlet içinde devletti. Tanzimat'tan beri zorla kabul ettirilen reformlar ve yabancı okullar istiklâsı kültürel sömürgeciliğin açık örnekleriydi. Kapitalizasyonlar her alanda yabancı egemenliğin yüz kızartıcı belgeleri olarak duruyorlardı. Bu durumda siyasal bağımsızlığın sözünü etmek gülünçtü. Bir yabancı zırhlının Boğazlar'da görünmesi yöneticilerin en ufak direnme gücünü yoketmeğe yeterliydi.

Atatürk ekonomik, kültürel ve siyasal bağımsızlığın birbiriyle olan bağlantısını şu sözlerle belirtmişti : «İstiklâli tam denildiği zaman, bittabi, siyasi, mali, iktisadi, adli, askerî, harsî ve ilâh, her hususta istiklâli tam ve serbestisi tam demektir. Bu saydıklarının herhangi birinde istiklâlden mahrumiyet millet ve memleketin manayı hakikisiyle bütün istiklâlinden mahrumiyeti demektir.»

Türk ulusal kurtuluş hareketi tam ya da yarı sömürge olan ve bu insanlık dışı durumdan kurtulmak isteyen ülkelere bir ilham örneği ve cesaret kaynağı olmuştu. «Anadolu yıkılmak, çığnenmek, parçalanmak isteniliyor; fakat efendiler, bu muhacemat Anadolu'ya maksur ve mahsus değildir. Bu muhacematın hedef-i umumisi bütün Şark'tır. Anadolu bu müdafaaasıyla yalnız kendi hayatına ait vazifeyi ifa etmiyor, belki bütün Şark'a müteveccih hücumlara bir set çekiyor. Efendiler, bu hücumlar elbette kırılacaktır. Bütün bu tasallutlar mutlaka nihayet bulacaktır. İşte, ancak o zaman Garp'ta, bütün cihanda hakiki sükun, hakiki refah ve insanîyet hüküm sürecektir.» Türk kurtuluş hareketi her türlü sömürmeye karşı olan bütün egemenlik hareketleri gibi kendine benzeyen ulusların da kurtuluşlarını müjdeliyordu. Ulusal kurtuluş savaşları yıllarının dış politikası bütün ezilmiş uluslar için uyarıcı olmuştur. Türkiye'nin o zamanki tutumu ve müdâricesi Lâhurlu düşünür İkbâl ve Bengallî şair Nazrul İslam'dan Cezayir ve Endonezya'ya, Latin Amerika'dan Çin'e kadar sömürülen uluslara örnek oldu.

O zamanlar Türkiye'nin sömürülmesiyle doğrudan doğruya ilgili olmayan endüstrileşmiş Batı ülkeleri bile bu örnekten korkar duruma geldiler. 1931'de bir Amerikalı gazeteci Fallh Rifki'ya şunları söylemiş : «Ben Lozan Andlaşmasına karşıydım. Kapitalizasyonları kaldırmamızdan korkuyordum. Amerika için Türkiye piyasasının büyük bir önemi yoktur. Buradan imtiyazların kalkışı bize pek az dokunur. Fakat siz bununla Çin'e kapitalizasyonlardan kurtulmanın mümkün olduğu dersini verecektiniz. İşte, ben bunu istemiyordum.» Bu yüzden, örneğin, Paul Gentizon kitabına şu başlığı koyuyordu : *Mustafa Kemal ya da Doğu'nun Yürüyüşü.*

İkinci yazı 1923-1938 yıllarında Türk dış politikasını özetleyecektir.

ÜÇLÜ TOPLANTI

Türkiye, Pakistan ve İran devlet başkanları 20 — 21 Temmuz tarihlerinde İstanbul'da yaptıkları bir toplantıdan sonra ortak bir bildiri yayımlayarak bölgesel işbirliği yolunda bazı adımlar atacaklarını açıkladılar. Bu üç devlet CENTO, yani Merkez Andlaşma Birliği'nin üyeleridir. Bu toplantıya çağrılmayan tek üye İngiltere'dir; Amerika CENTO'nun üç kurulunda üye olup teşkilâta resmen dahil değildir.

Bu teşkilâtın kuruluşu ve amaçlarına kısaca bakalım. Amerika, İngiltere, Fransa ve Türkiye 13 Ekim 1951'de Mısır, Suriye, Lübnan, Irak, Suudi Arabistan, Ürdün, Yemen ve İsrail'e bir Orta Doğu Savunma Teşkilâtı teklif etmişler, fakat Batı sömürgeciliğinden ağız yanmış ve yammakta olan Arab ülkeleri bu teklife hiç yanmamışlar ve bunların sözcülüğünü yapan Mısır bunu «Mısır'ın işgaline yalnız İngiltere'nin değil, diğer Büyük Devletlerin de katılmaları» şeklinde yorumlamıştı.

Bu devletlerin özlem ve davranışlarını gereği gibi değerlendiremeyen bu yersiz teklif suya düşünce o zamanki Amerikan Dış İşleri Bakanı J. F. Dulles Orta Doğu Savunma Teşkilâtı tasarısına konan «bir çeşit emperyalizm» teşhisine çâre olarak Amerika'nın kenarda durmasını ve Orta Doğu'nun «kuzey duvarı» adını verdikleri Türkiye, İran ve Pakistan koronunun kendi içinden geldiği kanısını, uyandıracak bir girişimle yeni bir ittifaka gitmelerini istedi. Amerika'nın bu eğilimine o zamanlar çıkarlarının merkezini Süveyş olarak seçen İngilizler de karşı koyuyorlardı.

Bu arada, Ankara'nın Pakistan ile imzaladığı 26 Temmuz 1951 Dostluk ve 29 Haziran 1953 Kültür Andlaşmalarından sonra iki devlet arasında 2 Nisan 1954'de uluslararası sorunlarda birbirlerine danışmalarını öngören bir andlaşma daha imzalandı. Bu arada, 25 Şubat 1954'de Başkan Eisenhower de Pakistan'a askerî yardımda bulunacağını açıklamıştı. Menderes'in Suriye, Irak ve Lübnan'ı ziyareti sonunda yalnız Faysal — Abdullâh — Nuri Said üçlüsünün Irak Hükümeti 24 Şubat 1955'de Türkiye ile anlaşmaya yanaştı. Diğer Arap devletlerini de çekebilecek amaçla andlaşma Bağdat'ta imzalanmış ve adına Bağdat Paketi denmişti. Paktin Arap Birliği'nin diğer üyelerine açık olduğu söyleniyorsa da öteki Arap devletlerinin emperyalizme karşı hassas davranışları ve Türkiye Hükümetinin kaderini halk desteğinden mah-

rum aristokrat ve gerici bir Irak Hükümetine bağlanması güney komşularımızı bizden uzaklaştırıyordu. İngiltere de Bağdat Paktına katılmakla 1930 İngiliz — Irak Andlaşmasıyla elde ettiği askeri imtiyazlarını bu defa başka bir yolla koruma fırsatını elde etmişti. Pakistan 17 Eylül 1955'de, İran da 23 Ekim 1955'de Bağdat Paktına katıldı. 6 Kasım 1956'da İngiltere, Fransa ve İsrail'in Mısır'a saldırısından iki gün sonra Tahran'da yapılan toplantıda Türkiye bir yandan İngiltere'nin pakitten çıkarılmaması için en büyük gayreti sarf ederken, diğer yandan da Arap komşularının özellikle Mısır'ın bu pakta saygı duymasını bekliyordu.

Irak ihtilalinden sonra bu komşumuzun pakitten ayrılmasıyla andlaşmanın «Bağdatlı» oluşu da ortadan kalkıyordu. Irak'sız pakta CENTO adı verildi. Geçen haftaki toplantı bu teşkilâtın dört üyesinden üçünün ilk defa olarak bir araya gelmeleri demek oluyordu. Bunun Dulles'i hatırlatan bir Amerikan tavsiyesiyle yapılmış olması ve sanki bu hükümetler gerçekten kendi hak ve çıkarlarını koruyan ve kişiliği olan bir dış politika uygulayacakmış gibi bir kamuoyundirakar millî politika güdülmesini isteyen gerçek milliyetçi akımları hafifleterek halkı tekrar yanlış düşüncelere saptırmak isteginden doğduğu şüphesi de yaygın olmakla birlikte, bu girişimde De Gaulle Fransasının etkisini belirten kanıtlar da mevcuttur. Çin Halk Cumhuriyetini tanıyan, Asya — Afrika ülkelerini birleştirmeye çalışan, hattâ Latin Amerika'ya da el uzatarak Meksika'ya külliyetli miktarda yardım yapan, bazı Latin Amerikan başkentlerini resmen ziyaret etmiş olan ve Birleşmiş Milletler Güvenlik Kurulunda NATO müttefikli İngiltere'yi Yemen'de takbih eden De Gaulle'in bir üçüncü blok yaratma çabalarına bu üç devleti de katmak istemesi düşünülebilir. İnönü'nün Amerika'dan dönerken Paris'e uğraması, İstanbul toplantısını en çok Fransız basınının izlemesi, toplantıdan sonra Pakistan Dış İşleri Bakanı Z. A. Butt'un Fransa'ya giderek De Gaulle'e bilgi vermesi ve De Gaulle'in de uluslararası olaylar artık Amerika'nın elinden çıkmıştır şeklindeki beyanat vermesi bu ihtimali kuvvetlendirmektedir.

Türk dış politikasının bugün bir çıkmaz içinde olduğunu dün bir kaç kişi söylüyordu. Bugün, Başbakan da, gelenekçi muhalefet partileri de bir yakınlıkta içindedir. Varlığının nedeni olan Kurtuluş Savaşı felsefesinden uzaklaşan Türkiye müttefikleriyle arasında eşitliği yitiren, borçlu-alacaklı münasebetine yol açan ve köklü dışarda yerli sermaye çevreleriyle yabancı sermayedarlar arasında çıkar-birliği kuran bir dış politika izlemiştir. Bu çıkar-birliği, yabancı nüfuzu ve tek Büyük Devlet baskısından kurtulmak amacıyla bir süre için Ali Paşa, Fuat Paşa politikasına dönerek «biraz da Fransızlara, Almanlara kapıyı açalım; bu devden kurtulmamızda bize yardımcı olurlar» demek geçici olarak yararlı görünüyorsa da asıl kurtuluş ödün karşılığı bağlayıcı dış yardıma son vermek, reformları başarmak, demokrasi ve sosyal adalet ilkelerinin uygulanmasıyla mümkündür.

hiçbir şey olmayacak...

hiçbir şey değişmiyecek

SERMET ÇAĞAN

Kasım ayının bir sabahı, bütün dünya insanları gözlerini korkunç bir felâkete açacaklar. Kasım ayının bir sabahı, bütün dünya radyoları, televizyonları Birleşik Devletler Başkanlığına bir kara gözlüklü umacının, Arizona Senatörü Barry Goldwater'ın seçildiğini bildirecekler. İşte ne olacaksa ondan sonra olacak.

Hitler hortlayacak.

Fifth Avenue'de kahverengi gömlüklü millisler boy gösterecek.

Harlem Beyaz Saray'da kurulmuş nazi karargâhının emriyle bir Genocide sonucu, et ve kemik yığını haline gelecek.

Laos'ta her ağacın altında yatan binlerce cesedin üzerinde radyo aktive dumanları tütecek.

Kaz adımlarıyla «Storm Troopları» Vietnamı bir dehşet yuvası haline getirecek. Kim sola bakarsa, sağından mermiyi yiyecek, yıldızlı uzanacak. Korkunç Yengeye bile rahmet okutturan bir tethiş havası bütün ülkeyi kapsayacak.

Dış yardım kökünden kesilecek. Batı Birliğine bağlı uluslar büyük ekonomik çıkmazlar içine düşecekler. Açlık dört bir yanı saracak, sessiz savaşın kaçınılmaz kanlı sonucu bütün dehşetleriyle çökecek dünya üzerine. Batı Berlinle Doğu Berlin'i ayıran duvar çökecek. Avrupanın göbeğinde kıran kırana bir kardeş kavgası başlayacak.

SOSYAL ADALET

Büyük Amerikanın büyük kentlerindeki büyük gangster şebekelerinin büyük tehditleri duracak, büyük kentlerin büyük caddelerinde devriye gezen Amerikan gestapolarının büyük adımlarının sesleri çınlayacak.

Barışçı amaçlarla kurulmuş Nato, bu amacından uzaklaşacak, her an saldırıya hazır modern silahlarla donatılmış büyük bir savaş birliği haline getirilecek.

Kasım ayının bir sabahı bütün dünya insanları gözlerini korkunç bir felâkete açacaklar. Arizona Senatörü Barry Goldwater Birleşik Devletler Başkanı seçilecek. Seçilecek ve bütün bunlar gerçekten olacak mı? Bütün bunlar şu anda ve yıllardır gerçekten olmuyor mu?

İşte Rochesterden gelen daha çiceği burnunda taptaze haberler. Zencilerle polislerin çarpışmasında bin kişi ağır yaralanmış. Ölenler de varmış. Ölenler, yakılanlar, linç edilmişler... Amerikan istatistiklerine bakın. Bugüne değin bunların sayısı kaç ulaşmıştır. Bu Genocide değil mi?

Dokuz yıldır Laosta, atom bombası ile değil, Amerikan yapısı M1 ve M5 tüfekleriyle, Rus yapısı silahlarla kaç bin insan ölmüştür. Daha da kaç bin insan ölecektir, tanrı bilir?

Korede ölenlerin yaralananların istatistikleri daha geçenlerde yayınlandı gazetelerde. Yüzbinlerce ölü, bir okadar da yaralı.

Yıllardır Amerikan dolarlarının desteğiyle Nepotizmle (alle diktası) yönetilen Vietnamda, sadece Korkunç Yengenin keyfiyle kaç insan öldürülmüştü? Sözde komünist aleyhdan Ngo Din Dyem diktatoryasının yaşaması için kaç insan can vermiştir? Bütün FBI ajanları hele şu günlerde Gestapoyu aratan bir işgüzarlıkla Amerikanın dört bir yanında faaliyet göstermektedir. İhbarlar, fısıldaşmalar sonucu hapisaneler adam almaz olmuştur. Bir beyaz polis, Harlemde 13 yaşında bir zenci çocuğu öldürmüştür. Bir zamanlar bir Mc Carthy tehditçisi, okuma yazma bilen ne kadar Amerikan vatandaşı varsa hepsini komünistlikle suçlamıştır. Demokrasî ile yönetilen Amerikada bu sapığın tedhişi milyonlarca dolar tutan büyük bir araştırmaya yol açmış, devrin Başkanı Truman geniş çapta tevkifler yapmıştır. Günlerce, hatta aylarca Amerikalı sanatçı, bilim ada-

LADY'LERİNİN KONUŞMALARI

Bazı kitapların ve bu arada Türkiye ile de ilgili bir kitabın yazarı Bn. Barbara Ward ya da Şövalye Jackson'un eşi Lady Jackson 23 Temmuz 1964'te Orta Doğu Teknik Üniversitesi Konferans Salonunda sayıları 500'ü bulan ve büyük bir çoğunluğu Türk olan dinleyicilerine «Modernleşmenin Sorunları» konusunda bir konuşma yapmış ve bu konuşma özellikle O.D.T.U.'liler tarafından çok beğenilmiştir. Oysa Lady'lerinin söyledikleri bazı şeyler Türklerin gururlarını okşamaktan çok uzak olduktan başka Türk dinleyicilerinin idrak ve uyanıklıklarını da adamakıllı küçümsüyordu.

Lady'leri modernleşme yolunda dünya çapında bir iş bölümü tavsiye etmiş ve gelişmemiş ülkelerin ne üretebiliyorlarsa bunda ileri gitmeleri gerektiğini söylemiştir. Endüstrileşmiş ülkelerin gelişmemiş ülkelerle tâbi bir ekonomi münasebeti kurarak bunların modernleşmesini engellemesyle ilgili olarak sorulan bir sorunun nelerere gidebileceğini kestiren Lady'leri soruyu derhal keserek endüstrileşmiş ülkelerde her şey çok bol olduğundan gelişmemiş ülkelerde bir çıkarları olmadığını söylemiştir. Olayın ilginç bir yönü şu ki Türkiye artık bu türlü sözlerin bir üniversite konferans salonunda söylenebileceği nadir ülkelerden biridir. Haysiyetli hiç bir ülkede dinleyici bu derece bilim dışı ve kendi haklarını hiçe sayan bir konuşmayı yaptırmaz, hele avuçlarını patlatıncaya kadar alkışlamaz. Çünkü bilir ki ileri endüstri ülkelerinde hergeyin bol olması demek fazla mal, sermaye ve insanın dış pazarlara yayılması ve gelişmemiş nitelikte olan bu pazarla bir sömürge ya da yarı sömürge bağı kurmak demektir. Kaldı ki endüstrileşmiş ülkelerin artık hiç bir şeye ihtiyaçları olmadığı sözü de dünya gerçekleri açısından yenilir, yutulur bir şey değildir. Mısır Süveyş Kanalını devletleştirdiği vakit bütün Batı Avrupa'da benzin yokluğundan hayat durmuştu. Gelişmiş ülkelerin Orta Doğu petrollerine, Latin Amerikan madenlerine, Afrika'nın ucuz iş gücüne ihtiyacı olmadığı ancak Türkiye'de kolayca söylenecek bir efsanedir. Orta büyüklükteki bir Amerikan tankın yapımında bile kullanılan kromun % 100'ü, manganezin % 93'ü, nikelin % 90'u, tenekenin % 100'ü, boksitin % 85'i ve bakırın % 42'si dışardan getirilmektedir.

nu, yazar, vatandaş, herkes bir büyük tehdit altında, alt komitelerdeki soruşturmaların dehşetiyle inlemişlerdir.

Batı Berlinle Doğu Berlini ayıran duvar görüntüdeki Beton duvar değildir. Bu duvar Wall Street'de ki Baronların, Kremlindeki yöneticilerin menfaat duvarıdır. Bu menfaat yok olmadıkça, ya da yok edilmedikçe Berlini, Almanya'yı hatta bütün dünyayı İkiye bölen duvar yıkılamaz.

Nato'nun en güçlü üyesi Amerikanın menfaat gruplarından birine zarar verecek bir politik durum, hiç mi hiç ilgisi olmadığı halde, kitabına uydurularak barışçı amaçlarla kurulmuş Nato'yu savaşa götürebilir.

Dış yardım Johnson yönetiminde zaten asgarî hadde indirilmiştir. Dış yardım bugün eldeki sonuçlarıyla yardım yapılan ülkelerin ulusundan çok, iktidardakilerin ve onların zengin hempalarının işine yaramıştır.

Bir Garip Şiir Anlayışı ve Bir Dergi

MEHMET DOĞAN

Meydana getirildikleri yer ve devirlerdeki toplumsal ilişkileri yansıtan birer olgu, birer toplumsal olay oldukları gerçeğini kabul ederek bu düşünceden yola çıkarsak, sanat eserlerinin, yaratıldıkları yer ve zamandan izler taşıması çok doğal bir sonuç olarak karşımıza çıkacaktır. Her ülkenin, yaratıldıkları yer ve zamanın bir takım dönemlere ayrılması, bir dönemin şairinin diğer bir dönem şairinden belirli ve karışmaz farklarla ayrılması, salt toplumsal gerçeklerin, toplumsal ilişkilerin değişik olmasındandır. Tevfik Fikret'le Kemalettin Kamu'nun, Faruk Nafiz'le Orhan Veli'nin, Orhan Veli ile Metin Eloğlu, Can-Yücel, Arif Damar ve Hasan Hüseyin'in aynı bölümlere sokulamaması birer şair olarak kişiliklerinin değişik olmasından değil, yaşadıkları ayrı ayrı dönemlerdeki toplumsal ilişkilerin farklı olmasındandır. Herbiri, yaşadıkları günlerin Türkiye şartlarının birer ürünüdürler. Eserlerinde, o günlerin toplumsal olayları değilse bile toplumsal şartları damgasını vurmuştur. Bu, kaçınılmaz bir gerçektir. Eğer bu böyle olmasaydı, yukarıda da söylediğim gibi, edebiyat ve sanat tarihlerinde birtakım dönem ayrılmaları

na gitmek gereksiz olurdu. Bilimsel eleştiri için temel olması gereken «her sanatçıyı yaşadığı, eserini yarattığı devrin içinde incelemek» kuralı da sanat eserlerinin, yaratıldıkları devrin birer toplumsal ürünü olduklarını kanıtlayan bir gerçektir.

Şimdi bütün bunlardan sonra, sağduyusu olan herkese, DÖNEM dergisinin, özellikle, TEMMUZ 1964 tarihli 10. sayısını açıp, dergideki şiirlerde 1964 Türkiye'sinden izler aramalarını söyleyeceğim. Gündüzün toplumsal olaylarına, 1964 Türkiye'sindeki toplumsal ilişkilere, 1964 Türkiye'si insanına ait bir tek iz bulabilecekler mi?

Ben bulamadım. Dergideki şiirlere bakılırsa Türkiye, hergün gazetelerinde binbir derdin, binbir başkının, yoksulluğun, geriliğin, aldatmanın, aldanmanın dile getirildiği bir ülke değildi. Geri kalmış ve hergün bu geri kalmışlığının doğurduğu güçlüklerle, zorlu sorunlarla güreşen bir ülke değildi Türkiye. Bundan elli-yüz yıl sonra DÖNEM dergisi koleksiyonlarını okuyacak, değil bir edebiyat tarihçisi, bir okuyucu bile bu kaniya varacaktır.

İsterseniz dergideki şiirlerden bazı kısımları beraber okuyalım :

Laosta Mekong nehrinin onarılması için AID (Amerikan İktisadi İşbirliği Teşkilatı) tarafından o zamanki Laos hükümetine yapılan yardım, Mekong nehri kıyısında bulunan Kral sarayındaki Versailles eğlencelerinde yenmiş, hem bu teşkilatın Amerikalı sorumluları, hem kral hazretleri ve hem de ilgili hükümet temsilcileri cepelerini şişirmişlerdir. 1955 yılından bugüne kadar bu 2.5 milyonluk ülkeye yapılan yardımın halk ancak Mekong nehri kıyılarındaki saraydan gelen tatlı sesini dinlemiştir.

Çeç dört gün öncesinin bir haberi, yine aynı teşkilat aracılığı ile Fransa'daki yatırımları denetlemekle görevli bazı kişilerin 40.000 lira tutarındaki Acem halıları için bir milyon liraya varan faturalar düzenlediklerini bildiriyordu.

Ngo Din Dyeme bağlı baskı grupları, generaller ağzından salya akan muhteris politikacılar Vietnama ya-

pılan yardımları tamamen kendi çıkarları için kullanmışlardı. Amerika'nın yaptığı dış yardım kuvvetli bir denetim altında ve halkın içinden çıkmış halk hükümetlerinin elinde halka faydalı olabiliyordu. Oysa bugüne kadar ki örnekler bunun tamamen aksini göstermiştir. Çünkü Birleşik Devletler yöneticileri ısrarla, inatla halktan uzak iktidarı beslemişlerdir.

Uzun yıllardır bütün dünya insanları gözlerini her sabah bu olaylarla açıyorlar. Bir Kasım sabahı 1964 yılında, bütün dünya insanları yine aynı olaylara gözlerini açacaklar. O sabah belki de Arizona Senatörü Barry Goldwater Birleşik Devletler Başkanlığına seçilecek. Hiçbirşey değişmeyecek, hiçbir şey olmayacak.

Kimse, kimseyi aldatmasın. Ne Goldwater bir Hitler, ne 1929 yılının koşulları da, 1964'ün koşulları, Washington'daki Beyaz Sarayın sallanan koltuğuna ister Texaslı milyoner

Lyndon B. Johnson otursun, ister Ari zonahı milyoner Barry Goldwater otursun, hiçbir şey olmayacak, hiçbir şey değişmeyecek. Hitlerin sağcılığı ile Goldwater'in sağcılığı arasında ne-ler, ne dağlar var. Amerikalının solunda Eisenhower vardır. Kennedy vardır. Amerikada aşırı sol olsa, olsa Marx sakallı bir Jefferson olabilir. Sağında ise bu solun doğurduğu ve bellirlediği bir sağ bulunur. Amerikada hiçbir parti, hiçbir politikacı Birleşik Devletlerin gerçek yöneticileri Wall Street milyarderlerince anırtılan solun veya sağın bir milim dışına çıkmaz. Bu yasak Amerikadaki yasakların en büyüğüdür.

Kasım ayının bir sabahı, bütün dünya insanları gözlerini, uzun yıllardır hergüne açtıkları gibi açacaklar. Kasım ayının bir sabahı Arizona Senatörü Barry Goldwater belki de Birleşik Devletler Başkanı seçilecek.

Hiçbir şey olmayacak, hiçbir şey değişmeyecek...

SOSYAL ADALET

Virgöl kıştan uğur,
Çünkü kış gelince koparılır
Artık kalmayan öğrenciliğin,
Artık kalmayan tembelliğin sayfa-
ları,
(Kıştan Uğleyen Virgöl, Ülku Tamer)

DIŞI ÇALGI

Öptükçe kırpığını
Sıçan gözlü bir kedidir o
Elleri manastır uçurtması
Saçları kaynanamda

Dokunursam zillerine
Gülüğü korsan kara
Geceye zurna çalan
Pash sevgine bıçağı

(Dişi çalgı, Bülent Dalyancı)

Bir çiçek
Bayan Nursel
Kırpığı ış cebimde
Gülüğü şaşkın tavuk,
(Bir çiçek kristal vazosunda, Bülent Dalyancı)

Baksanız gözlerim
Kuşlar karnavali
Çarpılmış şişelerle
Akşamınız serpantin
Yıldızınız Beyoğlu

(Kuşlar karnavali, Bülent Dalyancı)

(Bizim, DÖNEM dergisi kadar fazla yerimiz ol-
madığı için daha çok örnek veremiyoruz.)

İmdi, iki sık var: Ya Türkiye, işçisinden aydını-
na kadar bütün insanlarını etkileyen derin sosyal ça-
tırmalar içinde yaşayan bir ülke değildir ki, bu so-
rumsuz sayın şairler, yıldızlara ziller taktırabiliyor,
şaşkın tavuk gülüşü sevgülerinden söz edebiliyor-
lar; ya da bu şairler, Ay'da, kendi ayrı dünyalarının
ay'ında yaşıyorlar. Yoksa neden A. Kadir de, Hasan
Hüseyin de Virgöl'ün Başından Geçenler'e dair şiir-
ler yazmasınlar, neden Richard Burton'un isyanından,
canlı, ateşli güzel Helen'den, iç ceplerinde sakladıkları
Bayan Nursel'in kırpıklarından, şaşkın tavuk gü-
lüşü sevgülerinden söz açmasınlar?

Ama doğru! Şaşkın ördedkere, şaşkın tavuk bakış-
lı sevgililer.

Bu şairlerin günlük hayattaki kişiliklerini bil-
sem, içinde buldukları boşluğu, dış dünyaya ilgi-
sizliği, dış dünyadan, yerel şartlardan kopmuşluğu
kişilikleriyle, içinde yetiştikleri, yaşadıkları daracık
çevrenin gericiği ile açıklamağa çalışacağım. Ve o
zaman bir mesele kalmayacak. Her devirde, her ül-
kedeki çeşitli sınıfların, tabakaların özlemlerini, kor-
kularını, sevinçlerini yansıtan sanatçılar olur, diye-
ceğim. Hiç kimsenin, kendisi çatışmasız ve tabakasız
olmayan bir toplumdaki hep bir örnek sanat ve ede-
biyat istemeye, beklemeye hakkı yoktur. Gerçek dışı
birşey olur bu. Her zaman, gerici sanatçı da olacaktır,
ilerici sanatçı da, orta yolcu sanatçı da.

Ama bilmiyorum. Bilmediğim için de bu şairlere,
geri toplum tabakalarının, bilmeden de olsa, savun-
culuğunu yapan sanatçılar diyemiyorum. Çünkü so-
mut bir gerçek var elimde:

(DESEN : KAYA ÖZSEZGIN)

DÖNEM dergisi geçen sayısında, yine yeni bir şa-
ir sunuyordu okuyucularına. Kendi ufak denizinde
olmayacak fırtınalar koparan bir şair. Şiirler, tıpkı
bu sayıdakilere benzer şiirlerdi. Bu genç şairle konu-
şmak fırsatını bulan bir arkadaş anlattı. Şiirlerindeki,
bazı anlayamadığı yerleri aydınlatmasını — açıkla-
masını değil — aydınlatmasını istemiş kendisinden.
Önce kendisi de yanışmış buna. Birtakım ipuçları
vermiş. Fakat, şüphesiz kendisinin de niçin yazdığı-
nı, okuyucuya neyi vermek için yazdığını bilmediği,
için bir yere gelince yan çizmiş. «Mutlaka birşeyler an-
latmak zorunda mıyım?» demiş. Arkadaşım, hiçbir
peşin hükmü olmadığını, yalnızca bir okuyucu olarak
aydınlanmak istediğini söyleyip diretince, «Öyleyse,
şiir yazmıyalmı, makale yazalım!» demiş. En sonda,
son on yıllık şiir serüvenimizi eksiksiz yansıtan bir
söz etmiş içtenlikle: «Ben, bundan başka türlü şiir
yazdığımı bilmiyorum!» (1)

Ve bu kadar sakat bir şiir anlayışı ile kişiliksiz
şiirler yazan bu genç, hiç de toplumun geri bir bölü-
ğünden gelmiyor, onu savunmuyordu. Tersine, yur-
dumuzun en ilerici bir partisinin üyesiydi. Ne yazık
ki, kendisinin de itiraf ettiği gibi «bundan başka tür-
lü şiir yazılacağını bilmiyordu.» Gerçek şiiri bu sa-
nıyordu. Şair olarak yetişmesinde, iyi şiirle kötü şi-
ir arasında bir seçme yapabilme yeteneğine erişebil-
mesi için yeter imkanlar bulamamıştı. Günün edebi-
yat dünyasında güvendiği kimseler hep bu türlü şi-
irlerdi, gerçeklerden kaçan, sorumsuz bir şiir anlayı-
şını benimsemiş, ileri şiir diye onu sürüyorlar ileri.
1950 — 60 döneminin baskı düzeni içinde bir derece-
ye kadar su götürür bir şiir ve edebiyat anlayışında

direnmişti bu. Çıkardıkları dergilere girecek şiirleri bu anlayışla ölçüyor, o ayın dergilerinde çıkmış şiirleri bu anlayışla değerlendiriyorlardı. Hattâ bazan yermeğe ya da sözünü etmeğe bile değer bulmadıkları oluyordu. Çıkardığı yıllık edebiyat dergisi ile o yılın edebiyat hareketlerini ve çıkan eserleri izlemek, özetlemek iddiasında olan Mehmet Fuat, Türk Edebiyatı 1964'e, o yıl kitap çıkardıklarını bildiği halde ne Hasan Hüseyin'den, ne Şükran Kurdakul'dan şiir almaya gereksiz buluyordu. Salt, kendi şiir anlayışının dışına çıktıkları için.

Bu durumda, yeni yetişen genç şairlere, tanımak, şiir yayınlamak için, bu yetkili edebiyat ve sanat çevresinin yörüngesine girmekten başka yapacak şey kalmıyordu. Ve birgün karşınıza bir genç çıkıyor, «Ben bundan başka türlü şiir yazdığımı bilmiyorum, tanımıyorum» diyordu.

Hüseyin Cöntürk, *Dönem*'in aynı sayısındaki Zaman Versüs Eleştirmeci yazısının sonunda vardığı kanıda haklı : «Edebiyata, biz eleştirmecilerin yaptığını galiba kimse yapmıyor.»

DÖNEM dergisinin çıkacağı haberine sevinmiş-tik. Sanatçıların yurt sorunlarını, gazete sütunlarında politik makalelerle tartışmaktansa, edebiyat alanına, sanat düzeyine taşınmalarında Türk edebiyatının kazanacağı atığı düşünüyor, değişen şartlarla birlikte daha canlı, daha yerli bir edebiyatın doğmasını bekliyorduk. Yıllardır, hep son plâna atılan sanat ve sanatçı, kendisinin de bu memleketin bir yurtdaşı olduğunu ve eserlerinde bütün gücü ile seslenecek, di-yorduk. Hızla değişen şartlar içinde şairler, edebiyat-çılar, artık 1950 — 60 döneminde olduğu gibi dış şartlardan, dış gerçeklerden kaçamaz, «İnşanın sağ-ları ıslak» gibi saçmalıklara girişemezler, diyorduk. Yıllardır gevşemiş bulunan okuyucu yazar ilintisi ye-niden pekleşir, bekliyorduk.

Ama, kendileri de birçok noktada aynı kanıları paylaşmalarına rağmen, *DÖNEM*'in ilk sayısı şaşırttı bizi. Hayal kırıklığına uğrattı. Bunda, dergi yöneticilerinin, sanat-politika, edebiyat sorunları-yurt sorunları konularında sahip oldukları önyargının ve bu konularda yaptıkları kesin ayırmanın büyük etkisi vardı.

Yazarların politikaya kaymaları, yurt meseleleriyle ilgilenmeği başuğraş edinmelerinden edebiyatımızın zararlı çıktığını ileri sürüyorlar; bu tutumu, bu görüşü — sanatla politikanın, sanatla yurt sorunlarının ayrılmazlığı olarak kabul ediyorum ben — *edebiyata karşı, edebiyatı sayıflatan, onu elden çıkaran, onu umursamayan bir görüş ve davranış* olarak alıyorlar-dı.

Ve kararları kesindi : «*DÖNEM*, bir edebiyat dergisidir, edebiyat dışı uğraşlara sayfalarında yer vermeyecektir.»

Ve de öyle oldu. Ama edebiyat dışı uğraş neydi? Buna, dergi yöneticileri karar verecekti. (2) Derginin yönetiminde en büyük payı olduğu daha ilk sayıdanberi apaçık olan Hüseyin Cöntürk'ün beğenisi, anlayışı karar verecekti. Yurt sorunları ile birazcık fazla ilgilenen bir şair, bir yazar; şiirlerinde bir «ö-

zime» giden, mutsuzlukların, sorunların çarelerini göstermeğe çalışan bir şair hemen bir propaganda, ya da makale şairi oluyor, umutlar kesiliyordu ondan. Bu şairler, şair adına lâyık olabilmek, *DÖNEM* dergisine girmek mutluluğuna erebilmek için, yirminci asır insanının sıkıntısının bunalmını işlemeli ve buna bir çare de göstermemeliydi. «Hayalsal bir çareden başka türlü bir çare göstermek daha çok doktorlara, top-tambülmecilere düşerdi.» (3)

DÖNEM, ilk sayısında ilân ettiği gayelere varabilmiş olsaydı, söz verdiklerini yerine getirebilmiş olsaydı, yine de yanıldığımızı kabul edecektik. Gelin beraber gözden geçirelim bu serüveni :

1. Okuyucu-yazar-dergi ilintileri son derece gevşemiştir, deniyordu derginin ilk sayısının tanıtma yazısında.

DÖNEM'in 10 sayısı ile bu ilinti ne derece pakığı?

2. Okuyucu, yazar ve dergilerde sorumluluk duygusu azalmıştır, deniyordu.

Yaşadığı çağın, içinde bulunduğu memleketin ve şartların bu kadar uzagında gelişmeğe çalışan bu edebiyat anlayışında hangi sorumluluk duygusundan söz edilebilir ve bu duygu ne derece artmıştır?...

Bir yıla yakın tutturdukları bu yolla edebiyatımız ne kazandı?

Yazar-dergi ilişkileri konusundaki yetersiz ve sarkat buldukları şartlarda, *uyumlu bir ilintiye* varabildiler mi?

Hangi yeni değer, ezilmekten, erimekten kurtardılar?

«Bugün sanat dergilerini doldurmak en sorumsuz ve yetersiz bir kişi için bile pek güç değildir : Eğitim, siyasa yazılarına alabildiğine yer ver. Yazı mı gelmiyor, şunu bunu çevirt ya da çevir. Dolmuyor mu sayfalar, puntoları, kalleri büyült. O da mı yetmiyor, sayfaların yanlarını boş bırak.» diyorlardı.

Yalnızca bu son sayıda, büyükboy derginin koskoca iki orta sayfasının, toplamı 67 kısa mısra tutan 5 şiire ayrılmış olması derginin yazı, şiir sıkıntısını çektiğini anl, yoksa ilk yargularında yanıldıklarını mı gösteriyor?

Hiçbir art düşünceye dayanmaksızın, edebiyatımızın götürülmek istendiği yerin salt bir çıkmaz olduğuna inandığımız ve buna karşı çıkmak gereğini duyduğumuz için içtenlikle sorduğumuz sorulara dergi yöneticilerinin de içtenlikle cevap vermelerini beklendik.

- (1) Kişilerle değil, şiir anlayışlarıyla ilgili olduğumuz için bu şairin adını veremiyorum burada. Ama dergi yöneticileri, özellikle H. Cöntürk isterse kendisine verebilirim bu şairin adını. Bundan sonraki şiir incelemelerinde şairlerin kişiliği yönünden yararlı olur kendisine, sanırım.
- (2) Dergi yöneticiler derken, *DÖNEM* dergisinin 6 Sayısındaki «İkinci Yeni Eski Çıkmazda» yazısından dolayı kutladığım Asım Bezirciyi ayrı tutmak isterim.
- (3) Bak : Hüseyin Cöntürk, Behçet Necatigil ve Edip Cansever Üstüne, s. 86 (M.D.)

“SUSUZ YAZ”ın GETİRDİĞİ

ATTILÂ TOKATLI

Metin Erksan'ın her önemli eseri, götüş yankılanma-
lara yol açmıştır. Nitekim, piyasaya çıkışını izle-
yen günlerde, Susuz Yaz üzerinde de çok tartışıldı ve
yazıldı. Konusu, işleniş, gerçekleştirilişi, bütünlük-
ten sonra kamuoyuna ve basına sunulmuş şeklinin
--pek yerinde olarak-- sansasyona yönelmiş özelliği
ile film, böyle bir yankılanmayı hak etmiyor değildi.
Sanatın para getirdiği oranda başarılı sayıldığı bir
toplum düzeninde ve ürünlerinin hemen tüketilmek
üzere yapıldığı bir sanat etkinliği alanında, film yapı-
cısının ilk görevi, bu yankılanmayı yaratmak, kıskirt-
mek, en yaygın ve sürekli hâle getirmeğe savaşımak-
tır. (Hele tüketime sunulan ürün gerçekçi, toplumcu,
dolayısıyla devrimci olduğundan ötürü öteki sinema ü-
rünlerinden ayrılan bir nitelik taşıdığı için bazı özel
çıklar sahiplerinden gelen ve salt ekonomik yarışım
yasalarının dışında kalan engel ve dirençlerin hedefi
olmağa adaysa, film yapıcısının, çıkarları elden gi-
liyor kaygısıyla kendisini yıkmağa hazır duranları
gene onların silâhlarıyla, yani ürününün öteki ürün-
lerden daha çok kazanç sağladığını ortaya koymakla
yıldırmağa çalışması, ilk boyun borcudur.) Susuz Yaz'
ın aynı zamanda ortak-yapımcısı olan Metin Erksan'ın
giriştiği ve başardığı, bu iş olmuştur.

Filminin Batı Berlin Festivali'nde büyük ödülle de-
ğer görülmesiyle bu yankılanma şimdi evrensel bir
yaygınlığa ulaşmış bulunuyor. Durumun, herşeyden
önce Erksan için övünç verici olduğunu, ikinci ortak-
yapımcısının giriştiği anlaşılabilir ve büyük basında ola-
yın kendisinden çok yankı bulan çocuksu çabaları da
göz önüne alarak, önemle belirtmek istiyorum.

Filmin, yetkili türk makamlar tarafından Festi-
val'e gönderilmesinin önlenmek istenmesine ve film Festi-
vali'nde birincilliği aldıktan sonra Batı Berlin gazete-
lerinin jüri kararını utanç verici bulan ve bizde ilerici
atımlara karşı duydukları allerjiyle ün salmış bazı
gazetelerin ürkekçe de olsa katılmakta fayda gördük-
leri yayınlarına gelince, bunlar ne Türkiye'de, ne de
uluslararası sinema festivallerinde ilk rastlanan olay-
lar değildir. Her önemli filmin sanat değeri üzerinde
tartışılabilir. Bu tartışmalardan ürkek olan en son
kimse, sanırım, Metin Erksan'dır. Nitekim yönetmen,
filminin birinci olduğunu öğrendiği zamanki gışkınlık

BAŞARILI BİR FİLM : SUSUZ YAZ
(EROL TAŞ ve HÜLYA KOÇYİĞİT)

ığında bile, daha önce gerçekleştirdiği önemli filmle-
rinden herhangi birini en az Susuz Yaz kadar bir büyük
ödülle değer bulduğunu belirtmeyi unutmamıştır. Bütün
bunlar, Susuz Yaz olayının anekdotik ve kısır yönleri-
dir, daha bir süre didiklendikten sonra ilk heyecanla-
rın yatışmasıyla birlikte ortadan kalkarlar. Buna kar-
şılık, Susuz Yaz'ın gerçek bir önemi vardır ve başka
verdedir :

1. Bu cılız yatırım imkânlarıyla türk filmciliğinin
daha uzur süre yılda 150 film yapması beklenemez.
Talep, belirginlik kazanmakta gecikmeyecek ve yıllık
film sayısı 40 ı aşamaz hâle gelecektir. Öte yandan
film maliyeti de gittikçe artmaktadır. Bu durumda
türk filmciliği kendisine dış pazar bulmak zorunda-
dır. Bunun en iyi yolu da, uluslararası sinema şenlik-
lerinde sinema ürünlerimizin değerlendirilmesine yö-
nelmektir. Susuz Yaz'ın Berlin'deki başarısı, bu yolun
açıldığını gösteren ilk işarettir.

2. Bugüne kadar yapımcıyı iyi film yapmak ko-
nusunda tedirginliğe uğratan, Türkiye'de eldeki im-
kânlarla iyi film gerçekleştirilemez, düşüncesi olmuş-
tur. Oysa Susuz Yaz göstermiştir ki, iyi film yapma-
nın tek şartı yetkin imkânlarla çalışmak değildir. An-
laşmış bir ekip, uyumlu bir çalışma düzeni, dikkatli
bir yönetim ahlakıyla yetersiz imkânların çizdiği sınırlar
aşılabilir.

3. Bugüne kadar türk yapımcısı, genel olarak, bir-
takım yabancı filmleri model diye alıp onların başarı-
sız kopyalarını sıralamak yoluna gitmiştir. Oysa dış
pazar yeni insanlar, yeni olaylar istemektedir. Bu ye-

resim

METİN ELOĞLU'nun RESİM SERGİSİ

OGUZ TANSEL

Özan-ressam Metin Eloğlu, Konya'da, bu yaz üçüncü sergisini açtı. Sanat severlere halka verilen bu sanat şöleni, Konya için, öğrenülecek bir olaydır. 1953 yılından beri bu kentte klâsik çalışan A. Çizgen, hevesliler, resim öğretmenleri, Ozan-ressam Dr. Halide Dolu yapıtlarını sergilediler.

Güzel sanatların bu soylu dahının göz, tın (ruh) eğitimindeki önemi ortadadır. Yorulmadan öğrenmek, büyük ustaların kopyalarını (reproduction) görüp bilmeden, kısacası : bu konuda bilgili olmadan resmi sevmek, anlamak olanağı düşünülemez. Müzelerde, sergilerde gözlerini eğitmemiş olanlar, içlerindeki boşluğu görüp korkmalıdırlar. Çağımızın ulaştığı sanat konagını-resmin konaklarını- bilip öğrenmeden, sergilerdeki yapıtları sevip yorumlayamayız. Ressamın söylediği

nilik de kendi gerçeklerimizin içinde gizlidir. Sinema adamının görevi, gerçeklere eğilerek oradaki bize özgü bağıntıları bulmak ve bu bağıntıları gene bize özgü bir biçim içinde dile getirmektedir. Bu yolda bir arayış örneği olan *Susuz Yaz*'in başarısı, her alanda ergeç olduğu gibi sinema alanında da, namuslu davranışın kazanç sağladığını ortaya koymuştur.

4. *Susuz Yaz*'in başarısı, iyi film yapımcısına, seyirciyi zorlamak imkânını hazırlayacaktır. Başka bir deyişle, iyi film yapımcısı bundan böyle yalnız değildir, seyircisiyle barışıklık içinde çalışabilecek ve yukarıda sözünü ettiğim baskı ve dirençler konusunda seyircisinden destek istediği vakit, sesli yankısız kalmayacaktır.

5. *Susuz Yaz*'in iki ortak-yapımcısı arasında beliren anlaşmazlık, sinema işçilerimize kendi meslek düzenlerini yeniden gözden geçirerek sinemanın endüstriyel yapısına ve emek çağının gereklerine uygun, geniş bir örgütün şart olduğunu da göstermektedir. Türk sinema işçisi, toplumumuzda verilmekte olan emek karşılığında payına düşeni bugüne kadar yapmamış durumdadır. Yaratıcılığın şüphe etmesi, bunda önemli rol oynamıştır. *Susuz Yaz*'in evrensel başarısının ışığı altında türk sinema işçisi artık anlamalıdır ki, emek verdiği ürün, öteki ürünlerden hiç de daha az şerefli bir ürün değildir ve haklarını savunmada gösterceği tembellik bundan böyle daha da yüz kızartıcı olacaktır.

gibi «bir tabloya önce resim olarak bakabilmek, sonra anlamını düşünmek gerekiyor.» Bu girişten sonra sergiye dönüyorum.

Konya Öğretmenler Derneği salonunda sergilediği bu yapıtlarıyla Metin Eloğlu, özgün (orijinal) kişiliğini, vatahlığını vermiş bulunuyor. Biri portre, biri soyut on sekiz tablonun hepsi de konuluydu. Sanatçı, çalışmasının bu konasında, küçükullarına diyeceklerini, toplumun gerçekliğini, ortaya kesinlikle koyabildiği kanısındayız. Doğa (tabiat) aracılığıyla toplumsallığını, insana sokuşta kendi iç dünyasından geçen çizginin ölçülülüğünü, ustaca belli ediyor, sanatçı.

Eloğlu'nun vazgeçemediği renkler : Kendi boyası diyebileceğimiz menevşe moru, karmen, gece yeşili, turuncu renklerdir. «Ağaçlar» tablosundaki menevşe moru, yaprakaz, dalsız diyebileceğimiz iki gövdeden büyüğündeki güven, küçüğündeki tedirginlik, devrim ile sonuza uzanan derinlik gözlerimizi büyütüyor. «Güvercinler» tablosunda, menevşe moru ortasında, umutca parlayan ak güvercinler; barışı, seviyi düşündürdü, bana. Bu tabloyu alan : «Bu güvercinler, bana, iyi yürekli iki insanı düşündürüyor» diye yorumluyordu. Sanatçının soyut çalışmalarından biri olan «Gecekonular» tablosunun karmakarışık, paramparça gök yüzünde, çileli, dertli gecekonducuların bütün sorunları okunuyor. «Ölü çiçekler veya Vazo» tablosundaki kırmızı, turuncu, mavi elle tutulacak bir iç dünyayı dile getirmiş. «Kimsesizler» tablosundaki iyi yavrucuğun durumu, bize, Afrikalıların sorunlarını düşündürüyor. Sömürgecilerin çöpe çevirdiği boyunların arkasına düşen, aka dönüşen pembe, Afrikalıların bağımsızlık savaşının sabah ışıklarını bulursunuz. «Şişeler, Karpuz»daki acı-yeşil adamın yüreğine oturur. «Bozlar»da; güneşin yakıp kavurduğu, susuz ağaçsız Anadolu kıraçlarını, bu çatlak toprakların çaresiz insanlarını, bütün sorunlarıyla düşündürmesini bilmiş. Eloğlu. «Yeşil Sokak, Paytonlar, Körfez» tablolarında izmirilenmiş, sanatçı. Menevşe morlarının kopkoyu oluverdiği leke düzenlerindeyse tedirginliği ağır basmış, Eloğlu'nun.

Konuları ne olursa olsun, altın çizgiyi yitirmiyen, zengin renklerin dengesinde, kendi sevinçlerini, acılarını, küçükullarının sorunlarını, olumlu olarak, dile getirmesini bilen gerçek sanatçı, ellerin dert görmesin.

Abonelerimize

Haftalık SOSYAL ADALET dergisine abone olmuş okuyucularımıza borcumuzu, aylık SOSYAL ADALET dergisinden bugüne dek göndererek ödemiş bulunuyoruz.

Abonesi sona ermiş olan sayın okuyucularımızın, abonelerini yenilemesini tekrar rica ederiz.

SOSYAL ADALET

**SOSYAL ADALET
YAYINLARI**

ÖHHÖÖ

Son yılların sevilen yazarı Hüseyin Korkmazgil'in birbirinden güzel on dört hikâyesini bir araya getiren kitap çıktı.
Fiatı : 3 lira.

**ÖNÜMÜZDEKİ AYLARDA
ÇIKACAK OLANLAR**

Sadun Aren
**KALKINMAMIZ
VE
SOSYALİZM**

Ünlü ressam Balaban, hayat hikâyesini yeni bir anlatım düzeninde yazdı ve resimledi.
İZ

Tanınmış İngiliz sosyalisti M. Dobb'dan
iki çeviri

**KAPİTALİZM
DÜN VE BUGÜN**

**AZ GELİŞMİŞ ÜLKELER
VE
İKTİSADİ KALKINMA**

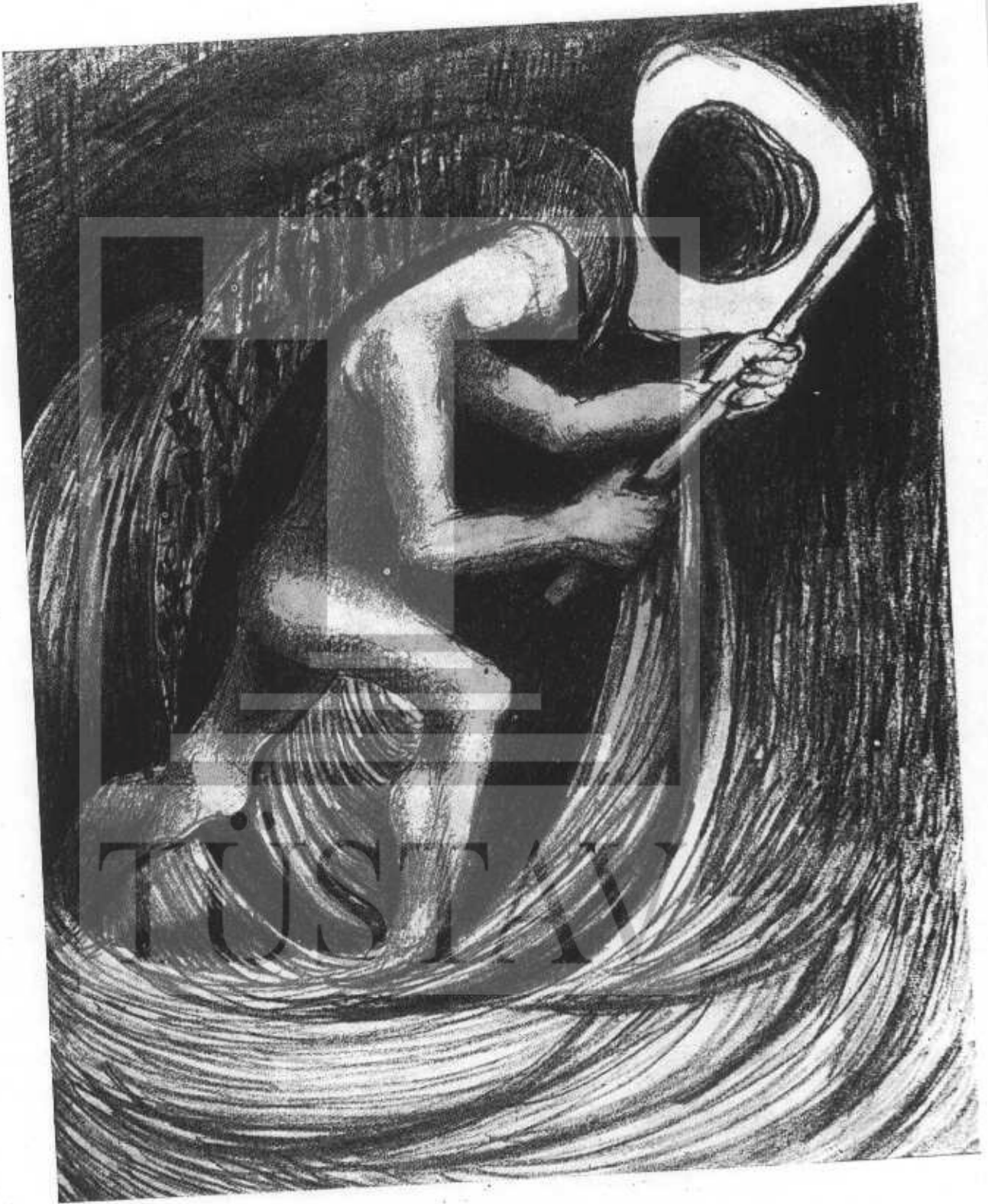
**SOSYAL ADALET YAYINLARININ
GENEL DAĞITIMI : TOPLUM ORGANİZASYON
P. K. 176 — ANKARA**

OKURLARIMIZA

Sosyal Adalet dergisinin 1-18 sayıları, zarif bir ciltle satışa hazırlanmıştır.

Büyük boy, yarım bez cilt karton olan 1-18 sayının bedeli 20 liradır. Ciltsiz 15 liradır. Ödemeli gönderilir. Ankara'da oturanlar dergi yönetim yerinden bizzat alabilirler.

İsteme adresi : Sosyal Adalet, Olgunlar Sokak, Olgunlar Apt. 8/1. Kısa adresi : P.K. 193, Yenişehir - Ankara

Fiati : 250 Kuruş